

Гендер Центар Федерације Босне и Херцеговине

С
Д
О
С

2
0
0
8

**ИЗВЈЕШТАЈ О ПРОВОЂЕЊУ
ЗАКОНА О РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА
У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ
ЗА ФЕДЕРАЦИЈУ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ
У 2008. ГОДИНИ**

Сарајево, мај 2009. године

ГЕНДЕР ЦЕНТАР ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

**ИЗВЈЕШТАЈ О ПРОВОЂЕЊУ
ЗАКОНА О РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ
ЗА ФЕДЕРАЦИЈУ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ
У 2008. ГОДИНИ**

Сарајево, мај 2009.г.

САДРЖАЈ

I - УВОДНЕ НАПОМЕНЕ	5
II АКТИВНОСТИ ИНСТИТУЦИОНАЛНИХ ГЕНДЕР МЕХАНИЗАМА И ОСТАЛИХ АКТЕРА/ПАРТНЕРА НА ПРОВОЂЕЊУ ЗАКОНА О РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.....	11
1. Активности Гендер Центра на провођењу Закона	11
1.1. Праћење усклађености федералних прописа са Законом о равноправности полова у Босни и Херцеговини и међународним документима којим се третирају питања равноправности полова у појединим областима друштвеног живота	12
1.2. Поступање према Пословнику о поступку и мјерама Гендер Центра Федерације Босне и Херцеговине у вези с повредама Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини.....	13
1.3. Активности на провођењу Гендер акционог плана Босне и Херцеговине	13
1.4. Активности на увођењу гендер сензитивних/одговорних буџета.....	14
1.5. Активности у области јавног живота	15
1.6. Активности на увођењу гендер перспективе кроз уставне промјене у Босни и Херцеговини	17
1.7. Активности на увођењу гендер статистике	17
1.8. Сарадња са осталим гендер институционалним механизмима свих нивоа	18
организовања у Босни и Херцеговини на провођењу Закона	18
1.8.1. Сарадња са комисијама за равноправност полова оба дома Парламента Федерације Босне и Херцеговине.....	18
1.8.2. Сарадња са Агенцијом за равноправност полова Босне и Херцеговине и Гендер центром Владе Републике Српске	19
1.8.3. Сарадња са осталим гендер институционалним механизмима законодавне и извршне власти нижих нивоа организовања	20
1.9. Сарадња са осталим организацијама и органима на провођењу Закона.....	20
1.10. Наставак сарадње са цивилним сектором и међународним организацијама.....	21
1.11. Транспарентност и видљивост у раду Гендер Центра Федерације Босне и Херцеговине у провођењу Закона и односи са јавношћу	22
2. Активности Парламента Федерације Босне и Херцеговине	22
3. Активности кантоналних скупштина.....	23
4. Активности општинских вијећа.....	24
4.1. Извјештаји о раду комисија за равноправност полова при општинским вијећима за 2008. годину	25
5. Органи државне управе и управне организације	27
5.1 Федерални ниво	27
5.2 Кантонални ниво	33
5.3 Општински ниво.....	35
6. Активности завода за здравство, здравствено осигурање и запошљавање	36
6.1. Заводи за јавно здравство на федералном и кантоналном нивоу.....	36
6.2. Завод здравственог осигурања и реосигурања Федерације Босне и Херцеговине и кантонални заводи здравственог осигурања.	36
6.3. Федерални завод и кантоналне службе за запошљавање	37

7. Активности надлежних органа власти и невладиног сектора у области насиља.....	39
8. Активности медија.....	41
9. Активности удружења.....	42
9.1. Привредна комора Федерације Босне и Херцеговине.....	42
9.2. Грански синдикати Босне и Херцеговине.....	42
9.3. Спортски савези.....	43
9.4. Фондације.....	43
III ГЕНДЕР СТАТИСТИКА ЗА ИЗВЈЕШТАЈНИ ПЕРИОД.....	45
1. Витална статистика.....	45
1.1. Живорођени према виталитету и живорођени према полу, мјесту и брачности.....	45
1.2. Умрли према старости и полу.....	45
1.3. Умрла дојенчад према старости и полу.....	45
1.4. Насилне смрти.....	45
1.5. Природно кретање становништва.....	46
1.6. Разведени бракови према старости мужа и жене и трајању брака.....	46
1.7. Разведени бракови по броју издржаване дјеце из овог брака према коме су додијељена (укупно).....	46
2. Образовање.....	46
3. Рад и запошљавање.....	49
4. Гендер статистика запослених у органима државне службе у Федерацији Босне и Херцеговине.....	58
5. Сазив комисија за равноправност полова послије Општинских избора 2008. у Босни и Херцеговини.....	59
6. Гендер статистика програма „Подстицај за пољопривреду”, у оквиру мјера за рурални развој.....	60
ДОДАТАК I.....	83

I - УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Равноправност полова једна је од основних вриједности људског друштва, као и једно од основних људских права које представља окосницу свих других односа у демократском друштву.

Држава Босна и Херцеговина је потписница многих међународних докумената којим се регулише област људских права и основних слобода. Одредбе Устава Босне и Херцеговине, устава ентитета и кантона и Статута Дистрикта Брчко укључују основне одредбе за обезбјеђење људских права и основних слобода. Устав Федерације Босне и Херцеговине, у дијелу II Људска права и слободе, у члану 2. наводи да ће Федерација Босне и Херцеговине обезбиједити примјену највишег нивоа међународно признатих права и слобода утврђених у актима наведеним у Анексу Устава, за сва лица на територији Федерације Босне и Херцеговине, између осталог укључујући једнакост пред законом као и забрану сваке дискриминације засноване на раси, боји коже, полу, језику, религији или вјеровању, политичком или другим увјерењима, националном и социјалном поријеклу. Полазећи од чињенице да је у Уставу Босне и Херцеговине и ентитетским уставима равноправност полова наведена као једна од одредница људских права, усвојен је и Закон о равноправности полова у Босни и Херцеговини („Службени гласник БиХ“, број16/03), који уређује, промовише и штити равноправност полова, те гарантује једнаке могућности свим грађанима, како у јавној тако и у приватној сфери живота. Законом се гарантује пуна равноправност полова у свим сферама друштва, а нарочито у области образовања, запошљавања, рада и приступа свим облицима ресурса, социјалне и здравствене заштите, спорта, културе, јавног живота, насиља и медија.

Закон даје дефиницију дискриминације, директне и индиректне, те дозвољава успостављање специјалних мјера у циљу промовисања једнакости и равноправности полова и елиминације постојеће неравноправности.

У циљу остваривања принципа равноправности полова у пракси Влада Федерације Босне и Херцеговине је у свом документу «Политика дјеловања и основне стратегије Владе Федерације БиХ у мандатном периоду 2007.-2010. година» истакла своје опредјељење за досљедном имплементацијом Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини.

Гендер Центар Федерације Босне и Херцеговине (у даљем тексту Гендер Центар) је, на основу наведених чињеница, а у складу са својим дјелокругом рада и обавезама које проистичу из Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини,¹ сачинио Извјештај о провођењу Закона за територију Федерације Босне и Херцеговине за 2008. годину.

Извјештај укључује, прије свега, податке о активностима Гендер Центра Федерације Босне и Херцеговине на провођењу Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини, али и о активностима свих других актера у Федерацији Босне и Херцеговине, а покрива следеће области: образовање, запошљавање, рад и приступ свим облицима ресурса, социјалну и здравствену заштиту, спорт, културу, јавни живот и медије, забрану насиља, статистичке евиденције, судску заштиту.

Ради израде што потпунијег извјештаја, Гендер Центар је примијенио метод упитника са свим питањима отвореног типа, који је прилагођен дјелокругу рада циљаних група. Упитник је већином садржавао питања која су се односила на следеће: израду програма за промовисање равноправности полова, гендер сензитивне будете, прикупљање и објављивање гендер сензитивних података, дискриминацију на основу пола, сарадњу са владиним или невладиним сектором (зависно од дјелокруга рада), структуру разврстану по полу, обуку из области равноправности полова, разматрање специфичних питања из области равноправности полова, те приједлоге за сарадњу са Гендер Центром,

¹ Члан 24. Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини наводи:

«Гендер Центар Федерације Босне и Херцеговине и Гендер центар РС, такође, прате и надгледају провођење закона и најмање једном годишње о томе извјештавају Министарство.

При изради извјештаја из става 2. овог члана, дужни су сарађивати и консултовати се са невладиним сектором, нарочито организацијама које се баве заштитом људских права.

Гендер Центар Федерације Босне и Херцеговине и Гендер центар Републике Српске стараће се да се на свим нивоима власти води избалансирана политика једнакости полова, те ће у вези с тим питањем сарађивати са невладиним организацијама и синдикатима.

Гендер Центар Федерације Босне и Херцеговине и Гендер центар Републике Српске могу у било које вријеме презентовати посебне извјештаје Министарству.

Сви извјештаји Гендер Центра Федерације Босне и Херцеговине и Гендер центра РС биће објављени у јавности.»

а за институционалне гендер механизме у законодавној и извршној власти тражени су и извјештаји о раду. Упитници су достављани факсом, поштом и директно, а укупно је дистрибуисано 417 упитника² циљаним групама, на што је пристигло укупно 235 одговора.

² Упитник достављен свим општинским вијећима, укључујући и комисије за равноправност полова општинских вијећа, општинским начелницима, скупштинама кантона, укључујући и комисије за равноправност полова скупштина, кантоналним министарствима и другим кантоналним институцијама, надлежним тијелима Парламента Федерације Босне и Херцеговине, федералним органима државне управе, синдикатима, једном броју невладиних организација које се баве питањима насиља у породици и једном броју удружења која дјелују у областима утврђеним у Закону о равноправности полова у Босни и Херцеговини, медијима, Привредној комори Федерације Босне и Херцеговине, парламентарним политичким странкама и општинским и кантоналним судовима у Федерацији Босне и Херцеговине.

САЖЕТАК

Увођење принципа равноправности жена и мушкараца (родна-гендер равноправност) у све области друштвеног живота и рада не представља само испуњење једног од основних стандарда остваривања људских права и основних слобода, нити се може свести само на питања социјалне правде, него се, прије свега, ради о неопходном услову за одржив друштвени и економски развој једне земље, са посебним нагласком на смањење сиромаштва и побољшање квалитета живота свих њених житеља.

Увођење ових принципа у правне, институционалне и политичке оквире у Босни и Херцеговини, у свим фазама и на свим нивоима власти, засновано је на обавезама које произилазе из међународних докумената, чланству у међународним савезима и тијелима, као и у принципима заштите основних људских права садржаних у Уставу Босне и Херцеговине, Уставу Федерације Босне и Херцеговине и кантоналним уставима. У посљедњих десет година се радило на развијању домаћег правног, институционалног и политичког оквира за примјену принципа равноправности полова, који се наслањао на већ постојеће међународне принципе и добре праксе из окружења, при чему се нарочито водило рачуна о специфичностима наше земље, посебно у смислу њеног територијалног уређења, затеченог стања по питању равноправности полова, тренутне економско-политичке ситуације и већ препознатих приоритета за дјеловање у борби против сиромаштва и социјалне искључености и провођења реформи у оквиру процеса придруживања Европској унији. Успостављањем институционалних механизма за гендер и доношењем Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини знатно је унапријеђен амбијент за остваривање принципа гендер равноправности.

Интегрисање принципа равноправности жена и мушкараца, кроз провођење Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини, није искључива обавеза гендер институционалних механизма, него и свих других државних институција, цивилног сектора, као и сваке појединке/појединца нашег друштва. Из тог разлога је веома битно пратити напредак у његовој имплементацији, што Гендер Центар и чини израдом Извјештаја о провођењу Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини на подручју Федерације Босне и Херцеговине, на годишњем нивоу.

За израду овог извјештаја Гендер Центар је уложио велики напор да би анализа доступних информација дала што приближнију слику о степену и квалитету провођења Закона, шест година након његовог ступања на снагу. Такође, анализом се жељело истаћи шта је пракса показала као недостатак самог Закона и гдје су нужне измјене и допуне ради његовог прилагођавања крајњем циљу - постизање равноправности полова у свим сферама босанскохерцеговачког друштва, смањивања дискриминације на основу пола на најмању могућу мјеру, а све ради заштите основних људских права и адекватног укључивања и искоришћавања најважнијег развојног ресурса- људског ресурса.

Неспорно је да су учињени велики помаци у остваривању принципа равноправности жена и мушкараца, што је резултат активности свих субјеката задужених за провођење Закона. Гендер Центар, у складу са мандатом, поставио је кључне циљеве за остваривање пуне равноправности полова са потпуним елиминисањем и адекватном превенцијом дискриминације и насиља на основу пола. За испуњење овог циља треба и вријеме и адекватни ресурси. Заправо се ради о процесу који никада неће изгубити на важности, будући да се временом мијењају улоге жена и мушкараца у друштву, јављају се нови облици дискриминације на које адекватно треба реаговати и превенирати.

Међутим, Гендер Центар истиче да извјештај није у потпуности испунио сва очекивања. Разлог томе је вишеструк, узрокован између осталог неодговорним односом према обавези достављања информација од надлежних органа Гендер Центру, па и невладиног сектора, што се може видјети у уводном дијелу извјештаја. Може се рећи да већим дијелом и одговори анкетираних немају довољно информација за израду квалитетног извјештаја, што опет говори или о неодговорном приступу или о недовољном познавању важности ове проблематике, укључујући и изостављање појединих информација о постигнутом напретку у појединим областима за које се од раније знало да постоје.

Премда су постигнути значајни резултати у бројним секторским политикама, није било могуће сачинити дјелотворну анализу стања равноправности полова у Федерацији Босне и Херцеговине, која би одражавала реалитете са аспекта учинка проведених активности од стране гендер институционалних механизма и осталих актера који су обавезни проводити Закон, и то углавном због недостатка адекватне гендер статистике, квалитативних истраживања и редовне производње истих на начин како је то прописано Законом.

У изради извјештаја су се користили само раположиви подаци из појединих секторалних статистика, које прикупља, обрађује и објављује Федерални завод за статистику, као редовну публикацију која се објављује једном у двије године.³ Важно је истаћи и то да извјештај у довољној мјери не показује

³ Раположива гендер статистика, која се прикупља и обрађује у Федералном заводу за статистику, према утврђеном Програму, објављује се једном у двије године, те ће систематизовани подаци за 2008.г. бити доступни тек крајем 2009.г.,

гендер статистику коју су државни органи, тијела и институције требало да прикажу по полу, у складу са њиховом обавезом прописаном Законом. Свјесни ових чињеница Гендер Центар ће и даље настојати да сарадњу са статистичким институцијама, као и другим субјектима, подигне на виши ниво да би се побољшале постојеће методологије за провођење редовних статистичких истраживања укључивањем гендер компоненте.

У циљу остваривања принципа равноправности полова у пракси, те као резултат дотадашњих активности Гендер Центра са мјерљивим и препознатим позитивним резултатима, Влада Федерације Босне и Херцеговине је у свом документу «Политика дјеловања и основне стратегије Владе Федерације БиХ у мандатном периоду 2007.-2010. година» истакла своје одређење за досљедном имплементацијом Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини. Ова чињеница се показала кључном за постизање напретка у провођењу Закона, а нарочито за прихваћање свих иницијатива са којима је Гендер Центар ишао према Влади Федерације Босне и Херцеговине⁴.

Међутим, и поред наведених позитивних помака и даље остаје неријешено питање усклађивања прописа и других аката које разматра и усваја Влада Федерације Босне и Херцеговине са међународним и домаћим правним оквиром за гендер.⁵

Овај проблем се покушао премостити развијањем адекватне сарадње и нуђења стручне помоћи ресорним министарствима која се огледала, између осталог, у преузимању израде гендер анализа⁶, прибављању донаторских средстава за одређене активности, обављању јавних расправа и сл.

До сада је развијена континуирана сарадња са само једним федералним министарством, које све материјале још у радној верзији доставља на мишљење Гендер Центру. Остали прописи, стратегије и информације, за које се оцијенило да су у приоритету за гендер интервенцију, достављани су од парламентарних комисија за равноправност полова. Са комисијама се развила завидна сарадња, на начин да је Гендер Центар за комисије припремао стручна мишљења на нацрте/приједлоге закона, других прописа и аката, стратегијске документе и сл., која су садржавала гендер анализе и потребне гендер интервенције са образложењима.

Приликом израде мишљења, Гендер Центар се неријетко нашао у ситуацији да у одређеним секторским политикама уопште није било правног основа за интервенцију, или када је интервенисано руководећи се искуственим знањима а не позивајући се на конкретан члан Закона, често те интервенције нису биле прихваћене зато што важећи Закон о равноправности полова у Босни и Херцеговини забрањује и говори о облицима дискриминације у само осам области друштвеног живота и рада. Искуство Гендер Центра даје довољно разлога да се покрене иницијатива за измјене и допуне Закона у овом смислу, барем у нивоу обрађивања свих оних области које су препознате као кључне у међународним документима који су на снази у Босни и Херцеговини, за које већ постоје међународне гендер политике и развијени гендер индикатори. Ово, наравно, не искључује и потребу даљњег побољшања текста и у областима које је Закон већ обрадио. Често гендер интервенције нису прихваћене са образложењем да би таква врста интервенције захтијевала одређена финансијска средства, која у том моменту није могуће обезбиједити.

Активности Гендер Центра, у смислу усаглашавања политика са гендер правним оквиром, у правилу су се односиле на федерални ниво. У складу са својим ограниченим капацитетима, стручна помоћ нижим нивоима власти пружана је само у појединим случајевима, на њихов захтјев.

Као што се види и из самог извјештаја, велики је проблем на кантоналном и општинском нивоу, будући да не постоји законом уређена обавеза оснивања гендер институционалних механизма на тим нивоима. Осим тога, постоји хроничан недостатак гендер знања као и непостојања редовне праксе гендер анализе, планирања и усаглашавања са гендер правним оквиром (кантонални и општински ниво). Имајући у виду начин на који су Уставом Федерације Босне и Херцеговине подијелене надлежности различитих нивоа власти, од суштинске је важности укључивање гендер анализе и планирања, као обавезујуће редовне праксе, управо на кантоналном и локалном нивоу. Док је Гендер Центар активно радио на успостави и стручним обукама тих тијела и већину својих капацитета

штампањем публикације „Жене и мушкарци у Федерацији Босне и Херцеговине“. Тренутно смо се могли користити само појединим «секторалним» статистикама, које је Федерални завод за статистику објавио у форми јавних саопштења.

⁴ У 2008.г.- активности на увођењу гендер сензитивних буџета и иницијатива за израду Акционог плана за гендер сензитивне буџете у пилот областима, активности на новом Закону о заштити од насиља у породици, Стратешки план за превенцију насиља у породици, наши буџетски захтјеви за финансирање конкретних активности/програма – примјер финансијске помоћи „Сигурним кућама“ и сл.

⁵ Наиме, још увијек нису измијењени надлежни прописи, чије би измјене предвидјеле обавезу прибављања позитивног мишљења са гендер аспекта, прије него се материјал укључи у дневни ред Владе, као ни надлежно тијело/орган које би вршило гендер анализу и издавало тражена мишљења.

⁶ Гендер анализа и планирање идентификују разлике и неравноправан положај између мушкараца и жена и то су средства за идентификовање различитих улога и потреба жена и мушкараца која се користе при изради и имплементацији конкретних мјера за промовисање једнаких могућности и права и за мушкарце и за жене, што је и основни предуслов за њихову успјешност.

усмјеравао на њих, тијела за равноправност полова ових нивоа власти проводила су конкретне активности усклађене са програмским циљевима Гендер Центра. Успостављена ад хоц тијела на кантоналном нивоу, од којих се очекивало успостављање редовне праксе гендер анализе и планирања, у међувремену су потпуно престала са радом у девет кантона, тако да уопште није могуће у овом моменту било шта рећи о нивоу усаглашености кантоналних прописа са Законом. Поједини дијелови извјештаја имају одређене информације које су добивене обрадом одговора на упитнике, међутим, њихова оцјена да су прописи усаглашени са Законом остаје велико питање, када већим дијелом не дају образложења којим прописима и у којим дијеловима и на који начин је извршена гендер интервенција. Иста је ствар и са општинским нивоом, занемарљиво мали број општина уопште придаје важност овој проблематици, а видљив је и недостатак знања и вјештина из области гендера. Све ово указује такође на потребу допуне постојећег Закона, којом би се јасно дефинисали облици и мандати гендер механизма на кантоналном и општинском нивоу, на начин на који је то већ урађено за Агенцију за равноправност полова у БиХ и ентитетске гендер центре.

Анализом одговора, без обзира на ниво власти, могу се генерално извући сљедеће чињенице⁷:

-Нису донесени програми мјера ради постизања равноправности полова у свим областима и на свим нивоима власти.⁸ Разлога за ово је више: недовољно знања о гендер концепту, неодговоран однос према законским обавезама, недостатак финансијских и других ресурса, недовољна сензибилност за ову проблематику кроз преовладавање стереотипа и сл. Стога Гендер Центар предлаже да се Закон допуни и да прецизира основне елементе програма, врсте мјера које ће допринијети побољшању гендер равноправности и елиминацији дискриминације на основу пола, као и начин њиховог увезивања са већ усвојеним другим стратегијским документима који би требали садржавати или садржавају гендер компоненту.

- Непоштовање члана 18. Закона⁹, због чега и даље имамо хроничан недостатак секторских гендер статистика, без којих није ни могуће радити гендер анализу и гендер планирање, израду извјештаја о стању равноправности полова, дефинисање гендер развојних индикатора и њихово праћење и сл. Из тог разлога Гендер Центар предлаже да се сви надлежни прописи ускладе са чланом 18. Закона, у дијелу којим се регулишу питања прикупљања и обраде административних података, вођења база података, регистара и сл. Тиме би се знатно обогатио и садржај званичне гендер статистике коју прикупља, обрађује и објављује Федерални завод за статистику.

- Велики је недостатак знања о гендер концепту, међународном и домаћем правном оквиру за гендер. Тим више треба системски прићи овом проблему и нереално је очекивати од Гендер Центра да са својим ограниченим капацитетима одговори на ове потребе за цијелу Федерацију БиХ. Будући да су сви анкетирани тражили од Гендер Центра управо различите видове обука за нова неопходна знања из ове области, Гендер Центар поновно актуелизује иницијативу да ове врсте обука треба да се проводе у оквиру Агенције за државну службу Федерације БиХ, да се планирају у њиховим програмима обука, те обезбиједи и потребна средства за провођење тих програма обуке. Гендер Центар је спреман да пружи стручну помоћ код креирања модула за обуку и одабира адекватног тренерског особља. Ове обуке би морале да буду континуиране, доступне и обавезне за све државне службенике на свим нивоима власти у Федерацији БиХ. Исто тако, код запошљавања нових државних службеника, у надлежне прописе треба уградити основни домаћи и међународни правни оквир за гендер као и основе гендер концепта, да би се ова тематика уврстила у постојеће процедуре обављања испита општег знања и стручног испита, за што је такође Гендер Центар спреман пружити потребну стручну помоћ

⁷ гендер механизми, органи државне управе, удружења, заводи и сл.

⁸ Члан 21. Закона гласи: «Надлежни органи власти ће на свим нивоима предузети све одговарајуће и потребне мјере ради провођења одредби прописаних овим законом по областима, укључујући, али не ограничавајући се на: доношење програма мјера ради постизања једнакости полова у свим областима и на свим нивоима власти; доношење нових, или измјену постојећих закона ради усклађивања са одредбама овог закона; обезбиједити судску заштиту како грађанску, тако и кривичну, у свим случајевима повреде одредби овог закона; обезбиједити вођење статистичких података разврстаних по полу у свим привредним субјектима, приватним и државним предузећима, државним и јавним организацијама и институцијама као и приступ овим информацијама

⁹ Члан 18. Закона гласи: »Сви статистички подаци и информације који се прикупљају, евидентирају и обрађују у државним органима на свим нивоима, јавним службама и установама, државним и приватним предузећима и осталим субјектима морају да буду приказани по полу. Статистички подаци и информације, који се прикупљају, евидентирају и обрађују, у складу са ставом 1. овог члана, морају да буду саставни дио статистичке евиденције и доступни јавности.

- У дијелу извјештаја посебна пажња је посвећена провођењу члана 15. Закона¹⁰. Да се закључити да још увијек постоји дискриминација и неравноправно учешће жена на мјестима одлучивања свих нивоа власти и свих облика организовања. Стога Гендер Центар препознаје потребу јаснијег дефинисања овог специфичног облика дискриминације на основу пола, те предлаже јасније дефинисање одредбе члана 15. Закона. Ради досљедне имплементације овог принципа да се закључити да су нужне и измјене Изборног закона у Босни и Херцеговини у овом смислу, те и других прописа којима ће се увести обавезе поштовања ових принципа унутар организовања и дјеловања политичких странака на начин увођења стимулативних финансијских и других мјера за странке који у потпуности примјењују гендер стандарде за мање заступљени пол. Ради досљедне примјене члана 15. Закона Гендер Центар сугерише да је потребно измијенити и допунити надлежне прописе који регулишу поступак владиних и других именовања, од ентитетског до општинског нивоа.

- Евидентан је недостатак примјене гендер концепта у буџетском систему Федерације Босне и Херцеговине. Веома мали број државних органа разумије концепт гендер одговорног буџетирања, те се у том смислу не предузимају било какви кораци. Иако је Гендер Центар покренуо иницијативу за израду Акционог плана за увођење гендер одговорних буџета у Федерацији Босне и Херцеговине, за које су прибављена мишљења од надлежних министарстава, указује се потреба за доградњом постојећег Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини увођењем новог поглавља које ће разрадити гендер равноправност у области јавних финансија.

- И на крају, може се констатовати да и овај извјештај биљежи одређени напредак у провођењу Закона. То се нарочито може видјети из дијела извјештаја који говори о активностима Гендер Центра, као водећег механизма за примјену принципа равноправности полова у Федерацији Босне и Херцеговине. Да би тај напредак у што скорије вријеме достигао планиране ефекте, као посебно битно је истаћи потребу усаглашавања надлежних прописа који регулишу мандате органа и тијела државне управе са Законом, на начин да се пропише обавеза министарстава, управа и установа свих нивоа власти да обезбиједи и промовишу равноправну заступљеност полова у своме раду на начин да ће: доносити програме мјера ради постизања гендер равноправности у свим подручјима која су им у дјелокругу рада, предложити нове или иницирати усаглашавање постојећих прописа из њихове надлежности, ради усаглашавања са одредбама Закона о равноправности полова у БиХ и међународним гендер стандардима на основу међународних докумената који су саставни дио Устава и који су ратификовани од надлежних институција у БиХ, обезбиједити да сви статистички подаци и информације које прикупљају, евидентирају и обрађују буду разврстани по полу, те да на основу њихове анализе укључе гендер анализу и планирање у све фазе израде и предлагања политика, стратегија, програма и мјера из свог дјелокруга.

¹⁰ Члан 15. Закона гласи: «Државна тијела и тијела локалне самоуправе, управљачка тијела компанија, политичке странке и остале непрофитне организације обезбиједиће и промовисати равноправну заступљеност по основи пола у управљању и процесу одлучивања. Ради постизања циља из става 1. овог члана, надлежне власти сачиниће посебне програме и планове који ће бити кориштени ради побољшања полне заступљености у органима власти на свим нивоима, укључујући судску, законодавну и извршну власт, као и све остале јавне службе, комисије и одборе, укључујући и учешће у тијелима која представљају државу на међународном нивоу, у правилу ће одражавати равноправну заступљеност полова.

II АКТИВНОСТИ ИНСТИТУЦИОНАЛНИХ ГЕНДЕР МЕХАНИЗАМА И ОСТАЛИХ АКТЕРА/ПАРТНЕРА НА ПРОВОЂЕЊУ ЗАКОНА О РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Институционални гендер маинстреаминг механизми (ИГММ) успостављени су као дио укупног настојања остварења побољшања стања равноправности жена и мушкараца у Босни и Херцеговини. Та активност реализована је у вријеме када питања остварења равноправности полова нису сматрана развојним приоритетом.

ИГММ данас се састоје од законодавних и извршних, трајних и *ad hoc* радних тијела. Законом о равноправности полова у Босни и Херцеговини успоставља се Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине и потврђују институционални гендер маинстреаминг механизми- ентитетски гендер центри и комисије на свим нивоима законодавне и извршне власти државе Босне и Херцеговине. Они данас укључују:

- Комисију за остваривање равноправности полова Представничког дома Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине,
- Комисију за равноправност полова Представничког дома Парламента Федерације Босне и Херцеговине и Комисију за равноправност полова Дома народа Парламента Федерације Босне и Херцеговине;
- Одбор за једнаке могућности Народне скупштине Републике Српске,
- Агенцију за равноправност полова Босне и Херцеговине, Министарство за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине,
- Гендер Центар Федерације Босне и Херцеговине;
- Гендер центар Републике Српске;
- Комисије/одборе за равноправност полова кантоналних скупштина и кантоналних влада¹¹;
- Комисије за равноправност полова општинских вијећа/скупштина општина и канцеларија начелника општина¹²,
- Комисије за равноправност полова Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине.
- Номинована лица за гендер питања у органима државне управе¹³

1. Активности Гендер Центра на провођењу Закона

Сходно Уредби о оснивању Гендер Центра Федерације Босне и Херцеговине („Службене новине Федерације Босне и Херцеговине“, бр. 58/00 и 64/05), и члану 25. Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини („Службени гласник Босне и Херцеговине“, број 16/03), Гендер Центар је обављао послове и задатке на провођењу Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини, а који произилазе из:

- дјелатности Гендер Центра;
- овлашћења на основу Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини;
- «Политика дјеловања и основне стратегије Владе Федерације БиХ у мандатном периоду 2007.-2010. година»;
- Оперативног плана рада Владе Федерације Босне и Херцеговине за 2008.годину;
- Гендер акционог плана Босне и Херцеговине 2007 - 2012;

¹¹ Гендер Центар је током 2005.г. предузео низ активности да се у оквиру кантоналних влада успоставе гендер одбори, као стална радна тијела влада састављена од по два представника свих министарстава. Ова иницијатива је дјелимично прихваћена, тако да су све кантоналне владе донијеле рјешења о успостављању тих одбора, али као привремених радних тијела. Резултат тога је да тренутно дјелује и врло је активан Једино Координациони одбор Унско-санског кантона.

¹² На подручју Федерације Босне и Херцеговине су успостављене при свим општинским вијећима комисије које у своме мандату имају гендер проблематику, у већини случајева се у свом називу и мандату односе само на равноправност полова, а у неколико случајева је мандат проширен са људским правима, питањима младих и сл. Након посљедњих проведених локалних избора дошло је до промјене њихових састава, те је у већини комисија већ именовано ново чланство. Практика успостављања тијела при канцеларији начелника општина још увијек није довољно заживјела, тако да можемо говорити о само неколико општина.

¹³ Од самог оснивања Гендер Центра, кренуло се са праксом сарадње са федералним министарствима путем номинованих државних службеника за гендер питања од стране министара (1М и 1ж). С временом се десило да је већи број номинованих лица из разних разлога напустио радна мјеста унутар тих министарстава, тако да Гендер Центар управо ради на номиновању нових лица, што већ даје добре резултате, из мјесеца у мјесец се повећава број министарстава која пружају подршку активностима Гендер Центра и кроз именоване лица за гендер питања.

- међународних обавеза на основу чланства у међународним организацијама и потписаних међународних докумената по којима се треба поступати и извјештавати.

Ради праћења и надгледања provedбе Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини и поштовања обавеза по међународним документима, Гендер Центар је предузео следеће активности:

1.1. Праћење усклађености федералних прописа са Законом о равноправности полова у Босни и Херцеговини и међународним документима којим се третирају питања равноправности полова у појединим областима друштвеног живота

- анализа Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини и израда стручног мишљења радној групи формираној на државном нивоу ради измјена и допуна овог закона, у чијем саставу је и директорица Гендер Центра;
- анализа и израда стручног мишљења на радну верзију Закона о измјени и допуни Закона о раду те учешће у раду Радне групе за израду Закона о измјенама и допунама Закона о раду коју је именовао федерални министар рада и социјалне политике;
- анализа и израда стручног мишљења на Приједлог закона о здравственој заштити;
- анализа и израда стручног мишљења на Нацрт закона о сигурности и здрављу на раду;
- анализа и израда стручног мишљења на Нацрт закона о обрту и обрту сличним дјелатностима;
- анализа Закона о туристичкој дјелатности и Закона о угоститељској дјелатности;
- анализа и израда стручног мишљења на Преднацрт закона о узимању и пресађивању људских органа и ткива у сврху лијечења;
- анализа и израда стручног мишљења на Документ политике заштите дјецe без родитељског старања и породица под ризиком од раздвајања у Федерацији Босне и Херцеговине 2006.-2016. године;
- анализа и израда стручног мишљења на Стратешки план развоја здравства у Федерацији Босне и Херцеговине у периоду од 2008. до 2018. године;
- анализа одредаба Уредбе о правилима дисциплинског поступка за дисциплинску одговорност државних службеника у органима државне службе у Федерацији Босне и Херцеговине, те тражење мишљења од надлежног министарства о провођењу појединих одредаба које су се показале као ограничавајуће у примјени на конкретним случајевима;
- анализа и израда стручног мишљења на статуте Општине Зеница и Општине Завидовићи
- анализа и израда стручног мишљења на Приједлог одлуке о утврђивању основног пакета здравствених права;
- анализа и израда стручног мишљења на Приједлог одлуке о максималним износима непосредног учешћа осигураних лица у трошковима коришћења појединих видова здравствене заштите у основном пакету здравствених права;
- иницијатива за измјене и допуне Закона о основама социјалне заштите, заштите цивилних жртава рата и заштите породице са дјецом, у смислу да се жртва насиља у породици и жртва трговине људима дефинише као корисник социјалне заштите;
- иницијатива за усаглашавање Правилника о примјени Закона о порезу на доходак Федералном министарству финансија и Пореској управи Федерације Босне и Херцеговине у дијелу који се односи на садржај образаца, са чланом 18. Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини.

Након извршене анализе, израде стручних мишљења и иницијатива Гендер Центра ради измјене и усклађивања прописа са Законом о равноправности полова у Босни и Херцеговини, установљено је да у неким прописима уопште нема потребе за конкретном гендер интервенцијом, док су у свим осталим случајевима израђена стручна мишљења и дати конкретни приједлози за измјену и допуну закона и подзаконских аката, који су у поступку усвајања у потпуности прихваћени (нпр. сви прописи из области здравства), док се прописи из других области у којим је урађена гендер интервенција још увијек налазе у парламентарној процедури.

1.2. Поступање према Пословнику о поступку и мјерама Гендер Центра Федерације Босне и Херцеговине у вези с повредама Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини

У складу са чл. 25. ст. 5. Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини, Гендер Центар је донио Пословник о поступку и мјерама Гендер Центра у вези са повредама Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини («Службене новине Федерације БиХ», број: 73/06).

У свим предметима покренутим по захтјевима странака за испитивање кршења повреда Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини предузете су потребне радње предвиђене Пословником о поступку и мјерама Гендер Центра Федерације Босне и Херцеговине у вези са повредама Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини.

Поступано је у следећим предметима:

- поступање у предмету по захтјеву странке ради испитивања повреда Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини у питањима из области породичних односа;
- поступање у три предмета по захтјеву странака ради испитивања повреда Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини у поступку конкурсне процедуре Агенције за државну службу Федерације Босне и Херцеговине;
- поступање у предмету по захтјеву странке ради испитивања повреда Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини у питањима из области радних односа – мобинг;
- поступање у предмету по захтјеву странке ради испитивања повреда Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини у питањима из области породичних односа - психичко насиље у породици;
- поступање у предмету по захтјеву странке ради испитивања повреда Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини у питањима из области радних односа – незаконит отказ и психичко злостављање на радном мјесту – мобинг.

У наведеним случајевима у три предмета донесен је закључак којим је поступак испитивања повреда Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини окончан, док у преостала три предмета Гендер Центар се огласио ненадлежним и цјелокупан предмет прослиједио надлежним органима на поступање.

1.3. Активности на провођењу Гендер акционог плана Босне и Херцеговине

Гендер акциони план Босне и Херцеговине (у даљњем тексту ГАП БиХ), као петогодишњу стратегију за гендер маинстреаминг у Босни и Херцеговини, усвојио је Савјет министара Босне и Херцеговине, 14. септембра 2006. године.

Главни циљ ГАП-а БиХ је да: „дефинише стратегије и реализује програмске задатке у циљу остварења равноправности жена и мушкараца у Босни и Херцеговини“, са следећим заједничким стратешким циљевима у свим областима рада, дефинисаним у документу ГАП-а:

- усклађивање законодавства у свакој области са домаћим и међународним правним стандардима за једнакост и равноправност полова;
- унапређење база података, истраживања и социо-економске анализе стања равноправности полова у свакој области;
- едукација и подизање свијести јавности о потреби увођења равноправности полова у све области живота и рада;
- изградња капацитета и потицање активне сарадње и партиципаторног приступа свих институционалних и ванинституционалних актера у Босни и Херцеговини.“

Гендер акциони план садржи 15 области у којима су прецизиране мјере и активности за побољшање равноправности полова у Босни и Херцеговини.

Гендер Центар је у складу са динамичким планом пројекта “Јачање капацитета гендер маинстреаминг механизма у Босни и Херцеговини за успоставу Фонда за имплементацију ГАП-а БиХ (ФИГАП)”¹⁴ учествовао у свим активностима провођења пројекта, формиран је Оперативни тим од три службеника/ице који је уз редовне активности Гендер Центра учествовао и у сљедећим активностима:

- развијање очекиваних резултата,
- израда логичке матрице ФИГАП-а,
- учествовање на обукама у вези са развијањем вјештина за пројектно и програмско управљање,
- учествовање на обуци за припрему пројектних приједлога за ИПА фондове,
- развијање стратегија и анализа актера,
- дефинисање задатака за прву годину имплементације,
- израда индикатора и дефинисање извора верификације,
- дефинисање ризика и претпоставки,
- дефинисање активности и начин њихове имплементације,
- учешће у изради Споразума о заједничком финансирању и присуство састанцима с донаторима гдје су презентовани достигнути резултати.

Крај године је укључивао и учешће у изради пројектних задатака за 2009. годину, након чега се очекује потписивање Споразума и доступност донаторских средстава у 2009. години, ради конкретне имплементације ФИГАП програма, према годишњим плановима рада које ће поднијети институционални гендер механизми управљачким тијелима ФИГАП-а на одобрење. Пројектним документом су предвиђене активности на провођењу Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини на подручју Федерације Босне и Херцеговине.

1.4. Активности на увођењу гендер сензитивних/одговорних буџета

Комисија за равноправност полова Представничког дома Парламента Федерације Босне и Херцеговине донијела је Закључак, који је у форми извјештаја поднесен Представничком дому Парламента Федерације Босне и Херцеговине, како гласи:

«Извршити анализу Закона о буџетима, Закона о буџетском систему и Закона о извршењу буџета у Федерацији Босне и Херцеговине са гендер аспекта, те иницирати измјене и допуне ових закона, да би се прецизно прописала процедура припреме буџета, увођећи обавезу гендер планирања и анализе, а што је у складу са препорукама УН CEDAW Комитета»¹⁵.

На основу овог закључка, Гендер Центар је оформио експертну радну групу за идентификацију и гендер анализу прописа који регулишу буџетски процес на ентитетском и локалном нивоу, с циљем њиховог усаглашавања са Законом о равноправности полова у Босни и Херцеговини и принципима једнакости и равноправности полова у сфери јавних финансија, како су третирани међународним документима и усвојеном праксом Савјета Европе. Радна група је добила задатак да до краја календарске 2008.године:

- идентификује и прикупи све законске и подзаконске акте (укључујући и интерне процедуре, инструкције, обрасце и томе слично) који регулишу буџетски процес на нивоу Федерације Босне и Херцеговине
- анализира законске и подзаконске акте (укључујући и интерне процедуре, инструкције, обрасце и томе слично) који се користе у припреми и планирању, предлагању, усвајању, реализовању, мониторингу, транспарентности и ревизији буџета Федерације Босне и Херцеговине, кантона, града и општина, с циљем увођења гендер анализе и гендер планирања

¹⁴ Шведски институт за јавну администрацију (СИПУ Интернационал), у сарадњи са ИБХИ БиХ, одабран је на тендеру који је расписала СИДА за реализацију пројекта под називом „Јачање капацитета гендер маинстреаминг механизма у Босни и Херцеговини за успостављање Фонда за имплементацију Гендер акционог плана у Босни и Херцеговини (ФИГАП), пројекта Агенције за равноправност полова у Босни и Херцеговини који проводи у партнерству са ентитетским гендер центрима. Пројекат се имплементира у периоду мај 2008. - мај 2009. године.

¹⁵ Босна и Херцеговина је тек на почетку креирања своје праксе, модела и специфичног пута ка гендер осјетљивим буџетима, прилагођеног тренутној ситуацији. Гендер Центар је већ покренуо низ активности, прикупљајући међународна и искуства из региона, те документе Савјета Европе и Европске уније на тему креирања јавних буџета са гендер перспективом. Након проведених првих обука и формирања радних група, урађен је и приручник „Гендер осјетљиви буџети/прорачуни - могућности за смањење сиромаштва у Босни и Херцеговини”. У сарадњи са НВО сектором радило се на обукама локалних структура и дата је стручна помоћ при изради приручника „Препоруке и смјернице за увођење родне перспективе у локалне буџете/прорачуне у Босни и Херцеговини” који је реализовала “ВЕСТА” Тузла уз подршку УНИФЕМ-а, те је у ГАП БиХ (усвојен од Савјета министара на сједници 14.09.2006.године) посвећено посебно поглавље IV “Гендер сензитивни буџети” са приједлогом мјера и активностима чији је основни циљ доношење гендер сензитивних процедура припремања, предлагања, усвајања и извршавања буџета на свим нивоима власти у Босни и Херцеговини.

- идентификује кључне актере буџетског процеса на нивоу Федерације Босне и Херцеговине, кантона, града и општина и изврши гендер анализу прописа који регулишу њихов дјелокруг рада и улогу у том процесу, са циљем увођења гендер осјетљивих/одговорних буџета
- да сачини приједлоге, након извршене анализе, за предузимање наредних активности с циљем увођења гендер осјетљивих/одговорних буџета на нивоу Федерације Босне и Херцеговине, кантона, града и општина.

Гендер Центар је у току рада комисија одржао састанке са канцеларијама ДФИД-а¹⁶ и УНИФЕМ-а¹⁷ у Сарајеву, на којима су размијењене информације о предузетим активностима на увођењу гендер сензитивног буџетирања (у даљем тексту ГСБ) и оквирно договорена сарадња на наредним активностима.

Радна група је извршила анализу прописа који регулишу буџетски процес у Федерацији Босне и Херцеговине, као и сет прописа који регулишу мандате актера буџетског процеса, те на основу њих израдила препоруке.

Извјештај о раду комисије са препорукама је у форми информације са приједлогом закључака упућен на Владу Федерације Босне и Херцеговине ради усвајања.

1.5. Активности у области јавног живота

Према члану 15. Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини, значајну улогу у стварању услова за равноправно учешће оба пола у процесу одлучивања имају и политичке странке¹⁸. Први и најважнији корак је промовисање значаја принципа равноправности полова у свим фазама одлучивања, што укључује и обавезу обезбјеђивања равноправне заступљености оба пола у том процесу. Према подацима којима располаже Гендер Центар парламентарне странке у Федерацији Босне и Херцеговине су овом питању приступиле различито. Један број политичких странака је у својим актима дефинисао своје обавезе у циљу постизања једнакости и равноправности полова у пракси (процент учешћа жена и мушкараца у страначким тијелима и др.), док у оквиру неких политичких странака дјелује форум жена, као интересно организовање жена у оквиру политичког дјеловања те странке. У оквиру припрема за октобарске изборе, Гендер Центар је израдио пригодне спотове који су упућени свим политичким странкама као и средствима информисања са основном поруком да равноправно учешће жена и мушкараца у процесу одлучивања брже интегрише Босну и Херцеговину у Европску унију. Један број невладиних организација које дјелују на подручју читаве Босне и Херцеговине је такође у предизборним активностима лобирао, боље рећи указивао широј босанскохерцеговачкој јавности на предности укључивања већег броја жена у процес доношења одлука на локалном нивоу. Међутим, све те активности не доводе до повећања броја жена у законодавним и извршним тијелима власти. Илустративан примјер су и резултати локалних избора одржаних у октобру 2008. године¹⁹.

¹⁶ UK Department of International Development

¹⁷ United Nations Development Fund for Women

¹⁸ Упитник достављен: Социјалдемократска партија Босне и Херцеговине, Странка демократске акције, Странка за Босну и Херцеговину, Народна странка Радом за бољитак, Хрватска демократска заједница Босне и Херцеговине, Хрватска демократска заједница 1990, ХСС-НХИ, БПС, БОСС, ХСП – Ђалић др. Јуришић, Демократска народна заједница, Хрватска народна заједница и Хрватска кришћанска демократска унија, а одговорили су Хрватска демократска заједница Босне и Херцеговине, ХСС-НХИ и Странка за Босну и Херцеговину.

¹⁹ Извор података: Централна изборна комисија

Локални избори – 2008. године²⁰

Табела 1 - Полна структура бирачког тијела²¹

Полна структура бирачког тијела		
жене	Мушкарци	укупно
1.513.836 (50,05%)	1.510.291 (49,95%)	3.024.127

Подаци о полној структури бирачког тијела Босне и Херцеговине показују да су жене бројније, односно да је 3.545 више жена, него мушкараца у бирачком тијелу.

Табела 2 – Овјерени и изабрани кандидати за локалне органе у Босни и Херцеговини – новембар 2008.²²

Ред. бр.	Овјерени кандидати за локалне органе власти									Изабрани кандидати за локалне органе					
	Број овјерених кандидата за локалне органе власти			Старосна структура кандидата за локалне органе власти						вијећа/скупштине			начелници		
2	укупно	жене		укупно	до 30 година		преко 30 година		укупно	жене		укупно	жене		
		Број	%		број	%	број	%		број	%		број	%	
3	29.043	10.245	35,28	7.049	3.920	55,61	21.994	6.325	28,75	3.182	477	15	140	4	2,85

Из података о полној структури овјерених кандидата за локалне изборе видљиво је да је 35,28% жена кандидаткиња, те да је међу кандидатима до 30 година старости већи број жена (55,61%) у односу на број мушкараца (44,39%).

Полна структура бирачког тијела у Босни и Херцеговини (3.545 више жена), на први поглед, односно боље рећи лица која не познају стање у Босни и Херцеговини упућивало би на закључак да ће у локалне органе власти бити изабран број жена на основу којег би се могло рећи да је примијењен европски стандард (најмање 40% једног пола) у саставу општинских органа власти. Међутим, резултати избора показују да је на локалном нивоу изабрано око 15%, што није ни приближно европском стандарду, а чак је смањен и постотак у односу на изборе 2004. године.

На овим изборима политичке странке у Федерацији Босне и Херцеговине кандидовале су жене за начелнице само у 19 општина, и то укупно 21 кандидаткиња, што је 6% у односу на укупан број кандидата - мушкараца. Резултати избора су још поразнији, јер је изабрана само једна начелница (Општина Дрвар). Од укупно 113 политичких странака и коалиција које су учествовале у овим изборима, само њих 11 је у 18 општина на својим листама предложило већи број жена кандидаткиња

²⁰ Локални избори 2008. године обухватају изборе за: општинска вијећа/скупштине општина, Градско вијеће Града Мостара и Скупштину Града Бања Лука, начелнике у свим општинама и градоначелника Града Бања Лука.

²¹ Извор података: Централна изборна комисија Босне и Херцеговине.

²² Извор података: Централна изборна комисија Босне и Херцеговине.

него мушкараца – кандидата. Резултати izbora за локалне органе власти, као и обавезе утврђене Државним планом акције за провођење Пекиншке декларације са Платформом за акцију подстакло је Гендер Центар да у 2008. години покрене активности у циљу анимирања жена у политичким партијама у процесу досљедније примјене принципа равноправности полова у пракси.

Још једно питање везано за учешће жена у јавном и политичком животу постаје из дана у дан све актуелније, а односи се на примјену Закона о министарским, владиним и другим именованима Федерације Босне и Херцеговине („Службене новине Федерације БиХ“, број 34/03). Наиме, овим законом прописан је поступак именовања органа и тијела које именују надлежни органи у Федерацији Босне и Херцеговине (од локалног до федералног нивоа) укључујући и одговарајуће управне и надзорне одборе. Овим законом није прописана обавезна заступљеност оба пола у органима и тијелима чија именовања се врше по поступку прописаном овим законом, што значи да овај закон није усклађен са одредбама Закона о равноправности сполова у Босни и Херцеговини и са међународним стандардима којим је утврђен најмањи проценат учешћа једног пола у органу доношења одлуке (најмање 40% једног пола).

Гендер Центар Федерације Босне и Херцеговине је достављао у више наврата надлежном федералном министарству иницијативу за измјенама и допунама овог закона.

1.6. Активности на увођењу гендер перспективе кроз уставне промјене у Босни и Херцеговини

Гендер Центар је покренуо провођење Пројекта “Заједно до равноправности полова, политика једнаких могућности кроз уставне промјене у Босни и Херцеговини”²³, јер је равноправност полова основно људско право и основ свих других односа приватног и друштвеног живота. Постојеће уставне одредбе не садрже експлицитне одредбе којима би се гарантовала равноправност полова у области образовања, економије, запошљавања и рада, социјалне и здравствене заштите, спорта и културе, јавног живота и медија. Такође, међународни документи који су саставни дио устава садрже обавезу свих нивоа власти државе Босне и Херцеговине да обезбиједи равноправан положај жена и мушкараца у свим областима друштвеног живота. Они би се требали директно и приоритетно примјењивати у пракси рада органа власти, што, нажалост, није случај, а нарочито у раду правосудних органа.

Сврха Пројекта је иницирање интегрисања принципа равноправности полова у уставе у Босни и Херцеговини, да би се обезбиједила заштита принципа равноправности полова, као и права свих осјетљивих и социјално искључених група.

У оквиру Пројекта одржана су четири семинара за комисије парламената на државном и ентитетском нивоу, којима су, такође, присуствовали и представници/е кантоналних комисија за равноправност полова, као и представници/е цивилног сектора. Учесници/е овог семинара били су чланови/це комисија за равноправност полова у Парламенту Федерације Босне и Херцеговине, представници/е кантоналних комисија за равноправност полова.

Резултати семинара су сумирани и објављени као публикација, која је презентована јавности на промоцији која је одржана у Сарајеву.

1.7. Активности на увођењу гендер статистике

Одредбом члана 18. Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини утврђена је обавеза по којој сви статистички подаци и информације који се прикупљају, евидентирају и обрађују у државним органима на свим нивоима, у јавним службама и установама, државним и приватним предузећима и осталим субјектима морају бити приказани према полу.

Прикупљање, обрада и публиковање гендер разврстаних статистичких података је од кључне важности за све институционалне механизме за гендер питања, у законодавној и извршној власти свих нивоа организовања, као и за удружења цивилног друштва која се баве овом проблематиком. Испуњавање преузетих обавеза по међународним документима, чији смо потписници, из области равноправности полова, подразумијева и редовно објављивање гендер разврстаних показатеља.

Добра сарадња између Гендер Центра и Федералног завода за статистику је резултирала и приједлогом да Програм провођења статистичких истраживања од интереса за Федерацију Босне и

²³ Гендер Центар се крајем 2007. године обратио УНИФЕМ-у с пројектном идејом и захтјевом за њеним финансирањем. Након разраде пројектног документа, Гендер Центар је потписао Уговор о пројектној сарадњи с Развојним фондом за жене Уједињених нација, на основу којег је одобрен пројекат под називом „Заједно до равноправности полова, политика једнаких могућности кроз уставне промјене у Босни и Херцеговини“. Пројекат је финансирао УНИФЕМ, а укупна вриједност износила је 30.000 \$.

Херцеговине за период 2006.-2009. година садржи и модул: Гендер статистика, средство којим ће се доћи до неопходних варијабли за гендер статистику. На њихово тражење, Гендер Центар је дао мишљење на Програм статистичких истраживања од интереса за Федерацију Босне и Херцеговине за 2008. годину.

Гендер Центар је у вези са увођењем гендер статистике у 2008. години учествовао на:

- Конференцији за презентацију резултата Анкете о потрошњи домаћинстава у Босни и Херцеговини за 2007.годину;
- семинару о теми “Националне гендер статистике”, који је посвећен садржају Анкете о радној снази и презентовао досадашња искуства у изради гендер статистике;
- другом састанку произвођача званичне статистике у Босни и Херцеговини, који је имао за циљ наставак сарадње и ефикаснију координацију у имплементацији статистичких стандарда, методологија и активности у прикупљању података, као и осталих активности и имплементацији основних принципа званичне статистике, у којем је Гендер Центар имао активну улогу, у смислу наставка активности на развоју гендер статистике.

1.8. Сарадња са осталим гендер институционалним механизмима свих нивоа организовања у Босни и Херцеговини на провођењу Закона

Сарадња са осталим гендер институционалним механизмима укључивала је сарадњу са комисијама за равноправност полова оба дома Парламента Федерације Босне и Херцеговине, Агенцијом за равноправност полова Босне и Херцеговине, Гендер центром Владе Републике Српске и осталим гендер институционалним механизмима законодавне и извршне власти нижих нивоа организовања.

1.8.1. Сарадња са комисијама за равноправност полова оба дома Парламента Федерације Босне и Херцеговине

И током ове године Гендер Центар је наставио успјешну сарадњу са комисијама за равноправност полова оба дома Парламента Федерације Босне и Херцеговине. Сарадња се огледала у следећем:

- позивање на сједнице комисија припремљених по агенди предстојећег сазивања сједница дома Парламента Федерације Босне и Херцеговине. Гендер Центар је припремао мишљења на достављане материјале и презентовао их комисијама;
- присуствовање тематским сједницама по позиву комисија, те образлагање ставова и мишљења Гендер Центра за поједина питања;
- дато мишљење на Акциони план превенције и сузбијања малолетничке делинквенције у Федерацији Босне и Херцеговине;
- анализирани документи са аспекта усклађености са Законом о равноправности полова у Босни и Херцеговини и то „Информација о инспекцијском надзору приватних високошколских установа у Федерацији Босне и Херцеговине са приједлогом закључака“ и „Информација о провођењу Болоњског процеса у Федерацији Босне и Херцеговине са закључцима Владе Федерације Босне и Херцеговине“;
- анализа и израда стручног мишљења на Приједлог програма рада Представничког дома Парламента Федерације Босне и Херцеговине за 2008. годину са Листом приоритетних прописа у које треба уградити гендер компоненту;
- сарадња са комисијама за равноправност полова на провођењу Пројекта Заједно до равноправности полова кроз уставне промјене у Босни и Херцеговини;
- достављена и образложена стручна мишљења Комисији за равноправност полова Представничког дома Федерације Босне и Херцеговине на Нацрт закона о обрту и обрту сличним дјелатностима и Стратешки план развоја здравства у Федерацији Босне и Херцеговине у периоду 2008.-2018. година;
- достављена и образложена стручна мишљења на V сједници Комисије за равноправност полова Дома народа Парламента Федерације Босне и Херцеговине на Нацрт закона о измјенама и допунама Закона о запошљавању странаца у Федерацији Босне и Херцеговине, као и Нацрт закона о сигурности и здрављу на раду у Федерацији Босне и Херцеговине;
- достављена и образложена стручна мишљења на XIII сједници Комисије за равноправност полова Дома народа на Закон о измјенама и допунама Закона о потицајима у развоју мале привреде и Закон о обрту и обрту сличним дјелатностима;

- достављена и образложена стручна мишљења на XII сједници Комисије за равноправност полова Представничког дома Парламента Федерације на Приједлог закона о измјенама и допунама Закона о основама социјалне заштите, заштите цивилних жртава рата и заштите породице са дјецом;
- састављен детаљан извјештај о активностима Гендер Центра у предмету по захтјеву за испитивање повреда Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини, те је он достављен Комисији за равноправност полова и Комисији за заштиту људских права Представничког дома Парламента Федерације Босне и Херцеговине, на њихово тражење;
- израда стручног мишљења на Приједлог закона о обрту и обрту сличним дјелатностима;
- анализа и израда стручног мишљења на Приједлог закона о здравственој заштити;
- анализа и израда стручног мишљења на Приједлог одлуке о утврђивању основног пакета здравствених права;
- анализа и израда стручног мишљења на Приједлог одлуке о максималним износима непосредног учешћа осигураних лица у трошковима коришћења појединих видова здравствене заштите у основном пакету здравствених права;
- израђена компарација одредаба које се тичу потпуног усвојења из Породичног закона Федерације Босне и Херцеговине, закона Републике Хрватске и Републике Србије.

Након детаљне анализе свих усвојених прописа објављених у Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине утврђено је да су уважена стручна мишљења и приједлози за измјене прописа са гендер аспекта у свим прописима из области здравства. Међутим, прописи из других области у којима је извршена гендер интервенција још увијек се налазе у парламентарној процедури усвајања, па се не може утврдити да ли су приједлози усвојени или не, док у неким областима (нпр. туризам и угоститељство) уопште није било потребе за гендер интервенцијом.

1.8.2. Сарадња са Агенцијом за равноправност полова Босне и Херцеговине и Гендер центром Владе Републике Српске

У оквиру редовног извјештавања о стању равноправности полова у Босни и Херцеговини, директорица Гендер Центра је на прес конференцији представила „Извјештај о стању полова у 2007. години за подручје Федерације Босне и Херцеговине“.

У сврху развоја процеса интегрисања гендер концепта као стратегије и утврђивања техника и инструмената за гендер једнакост у босанскохерцеговачком контексту, гендер институционални механизми државног и ентитетског нивоа извршне власти координишу и синхронизују свој рад кроз дјеловање Координационог тијела. Координационо тијело чине директорице Гендер Центра Федерације Босне и Херцеговине, Гендер центра Републике Српске и Агенције за равноправност полова Босне и Херцеговине. Координационо тијело се састајало у правилу једном мјесечно, а агенда се утврђивала према приоритетним активностима заједничких активности актуелним за тај период, односно, међусобно се извјештавало о предузетим активностима унутар трију гендер институционалних механизма.

Осим већ наведених заједничких активности на провођењу ГАП-а БиХ, пројекта „Заједно до равноправности полова кроз уставне промјене у Босни и Херцеговини“, пројекта „Родно осјетљиви буџети – досадашња искуства и могућности примјене“, те редовних састанака међусобног информисања и координације активности, сарадња се развијала и у сљедећим активностима:

- У оквиру израде Државне стратегије за превенцију и борбу против насиља у породици за Босну и Херцеговину за период 2008.-2010. година, директорица Гендер Центра је, на основу одлуке Владе Федерације Босне и Херцеговине, именована у радну групу формирану на државном нивоу, за припрему Нацрта државне стратегије за превенцију и борбу против насиља у породици за Босну и Херцеговину за период 2008.-2010. С тим у вези, представници Гендер Центра су учествовали и у раду семинара под називом „Савјетовање са представницима комисија Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине у вези са Стратегијом за превенцију и борбу против насиља у породици за Босну и Херцеговину за период 2008.-2010. година“, у организацији Агенције за равноправност полова Босне и Херцеговине, као и на јавној расправи организованој у Мостару и Сарајеву на којој се расправљало о рјешењима предложеним у Нацрту државне стратегије.

- Директорица Гендер Центра је и чланица радне групе за измјене и допуне Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини. У вези с радом ове радне групе Агенција за равноправност полова Босне и Херцеговине је организовала Конференцију „Закон о равноправности полова у Босни и Херцеговини, досадашња пракса и будући кораци“, којој су присуствовали и представници Гендер Центра.

- Учешће на промоцији публикације „Гендер јаз у босанскохерцеговачким приходима“, у организацији Агенције за равноправност полова Босне и Херцеговине.
- У току 2008. године одржана су два састанка правника Гендер Центра са правницима Гендер центра Републике Српске и правницима Агенције за равноправност полова у Босни и Херцеговини, у вези са досадашњом праксом у испитивању случајева кршења Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини и хармонизацијом прописа са Законом о равноправности полова у Босни и Херцеговини.

1.8.3. Сарадња са осталим гендер институционалним механизмима законодавне и извршне власти нижих нивоа организовања

Ова сарадња укључује различите облике пружања стручне помоћи, како слиједи:

- сарадња са Комисијом за равноправност полова Општинског вијећа Сребреник, учешће у радионици на којој је разматран начин израде и садржај програма из члана 21. став 1. Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини, чији ће Нацрт ова комисија предложити Општинском вијећу;
- сарадња и пружање стручне помоћи појединим општинским комисијама, комисијама Градског вијећа Града Мостара у реализацији активности из њиховог програма рада, те презентација гендер концепта и правног оквира Комисији за равноправност полова Градског вијећа Града Мостара у оквиру тематске сједнице “Равноправност полова – значај за одрживи развој друштва”;
- одржана једнодневна обука за све државне службенике Општине Центар Сарајево о домаћем и међународном правном оквиру за гендер и њиховој примјени - у органима локалне управе и самоуправе, на позив секретара Општине Центар.

1.9. Сарадња са осталим организацијама и органима на провођењу Закона

- сарадња са Дирекцијом за економско планирање (ДЕП) на изради периодичних и финалног извјештаја степена имплементације СРС-а (Средњорочна развојна стратегија Босне и Херцеговине 2004-2007) и завршног Извјештаја о имплементацији мјера СРС-а у дијелу који се односи на провођење Закона и увођења принципа једнакости и равноправности полова;
- учешће на семинару у организацији Центра за едукацију судија и тужилаца на тему равноправност полова који је одржан у Грачаници. На семинару су биле присутне судије и тужиоци, као и представници центара за социјални рад са подручја Тузланског кантона;
- учешће на консултацијама о транзицијској правди под називом „Суочити се с прошлошћу и отворити врата будућности“ у организацији Министарства правде Босне и Херцеговине, Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине и УНДП-а;
- учешће на сједницама Савјетодавне групе за социјалну политику (СПАГ) Федерације Босне и Херцеговине;
- учешће на Конференцији “Род и наука” у организацији АЦИПС-а²⁴ Сарајево;
- учешће на Националној трипартитној конференцији у вези са прегледом политика запошљавања (ЦРЕП) у организацији Министарства цивилних послова и Међународне организације рада (ИЛО) на којој је представљен Преглед политика запошљавања и стања на тржишту рада Босне и Херцеговине;
- учешће на радионицама за израду Националне развојне стратегије у организацији Дирекције за економско планирање из области рада и запошљавања, економског развоја и социјалне политике, те одрживог развоја;
- учешће на радионици „Статус жена на тржишту рада у Босни и Херцеговини“ за инспектор/ице рада, судије, тужиоце, представнике/це гендер механизма и невладиних организација, организована у циљу прикупљања материјала за израду Приручника за едукацију инспектора, судија и тужилаца,“ с циљем смањења неусклађености између законодавства и стварне ситуације у области равноправности полова и рада;
- учешће на Конференцији „Сексуално и репродуктивно здравље”, у организацији УНФПА;
- израђено мишљење на Нацрт државне стратегије надзора над опојним дрогама, спречавања и сузбијања злоупотребе опојних дрога у Босни и Херцеговини.

²⁴ Асоцијација Алумни Центра за интердисциплинарне постдипломске студије (директорица Гендер Центра је чланица Управног одбора магистарског програма АЦИПС “Гендер родне студије”).

1.10. Наставак сарадње са цивилним сектором и међународним организацијама

Гендер Центар је наставио добру сарадњу са међународним организацијама које подржавају пројекте на увођењу гендер компоненте у све области живота и рада у Босни и Херцеговини и провођење Закона. Остварена је добра сарадња са међународним организацијама ОЕБС и УНФП које су пружиле финансијску и другу подршку за израду Преднацрта закона о заштити од насиља у породици као и за израду Нацрта стратешког плана за превенцију насиља у породици са Акционим планом за Федерацију Босне и Херцеговине за период 2009.-2010. година. У оквиру редовне годишње конференције о статусу пројеката које финансира УНФПА, представници/е Гендер Центра су активно учествовали/е у раду Конференције која је одржана 5. децембра 2008. године. Поводом ове конференције директорица Гендер Центра је учествовала и на прес конференцији. Такође, представници/е ОЕБС-а су присуствовали/е скоро свим расправама о Нацрту стратегије за превенцију насиља у породици које су одржане у свих десет кантона.

Директорица Гендер Центра је учествовала на 52. сједници Комисије о статусу жена у Њујорку, на којој су обрађене теме: финансирање гендер једнакости и оснаживање жена, индикатори мјерења насиља над женама, гендер перспективе климатских промјена, изградња капацитета за гендер маинстреминг у правцу финансирања истог, једнако дијелење одговорности између жена и мушкараца, укључујући бригу око ХИВ/АИДС.

Представница Гендер Центра је учествовала на Регионалној конференцији „Жене на тржишту рада/Родна перспектива Закона о раду“, одржаној у Цетињу, Република Црна Гора, на којој је презентирано стање у Босни и Херцеговини, као и Иницијатива Гендер Центра за измјене и допуне Закона о раду у Федерацији Босне и Херцеговине.

Припремљен је приједлог активности које би радили у наредном периоду и доставили их УНДП и УНФП те су они аплицирали за средства у УН Труст фонду. Тај пројекат је начелно одобрен и ове организације треба да развију приједлог пројекта у којем би један од носилаца био и Гендер Центар.

Гендер Центар је по позиву учествовао на сједницама УН гендер групе, на којима су међусобно размјењиване информације и проналажени начини за заједнички рад у будућности. Посебна сарадња је остварена са УНИФЕМ-ом ДФИД-ом по питању увођења гендер одговорног буџетирања у буџетски процес Федерације Босне и Херцеговине, међусобно су размјењени оперативни планови за 2009.г. и начелно договорена сарадња и заједнички рад у 2009.г.

Настављена је и успјешна сарадња са невладиним организацијама које се баве гендер проблематиком, те резултати њиховог рада чине и саставни дио Извјештаја о провођењу Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини на подручју Федерације Босне и Херцеговине за 2008. годину, а сарадња је остварена и са невладиним организацијама из Босне и Херцеговине око увођења јединственог СОС телефона за жртве насиља у породици за ниво Федерације Босне и Херцеговине, као и по питањима других активности које се тичу насиља у породици и равноправности полова.

Такође, остварена је сарадња и са Фондацијом локалне демократије кроз дјеловање у Управном одбору те организације.

У оквиру сарадње са међународним органима и организацијама, као и са цивилним сектором проведене су и друге активности.²⁵

²⁵ Присуствовање свечаном обиљежавању Међународног дана борбе против насиља над женама, у просторијама резиденције амбасадора, по позиву замјенице шефа мисије Абасаде УСА у Босни и Херцеговини, гдје су презентовани досадашњи резултати рада Гендер Центра Федерације Босне и Херцеговине по овом питању;учешће на састанку са УН Гендер групом са циљем размјене информација по питању политика и стратегија, кључних текућих активности и пројеката и идеја о будућој сарадњи и евентуалним ад хоц акцијама;учешће на Првој годишњој конференцији за учеснике у пројектима које је финансирала ЦИДА у Босни и Херцеговини; учешће на округлом столу у организацији Агенције за локалне развојне иницијативе, подржане од Фонда отворено друштво Босне и Херцеговине, презентација истраживања «Ко крши наша права» - Извјештај о напретку Босне и Херцеговине у поштовању и развоју економских и социјалних права у 2007.г. у оквиру процеса ЕУ интеграција са препорукама;

учешће на семинару Социјална инклузија – Политика инвалидности;учешће на „Женској конференцији о лидерству“ у Лондону у организацији Националне школе 27. и 28.2. 2008.године;учешће на семинару “Модернизација управљања социјалном политиком у Босни и Херцеговини” - Лондон School of Economics (LSE) – Support for Preparation, Monitoring, and Evaluation of BiH Development Documents and Analysis of Social Inclusion;учешће на Првој конференцији жена која је одржана у Јајцу у организацији НВО „Викторија 99“;учешће, у својству предавачица, на семинару “Родна равноправност” који је одржан у Шијама у организацији Удружења “Жена жени”;учешће са презентацијом на округлом столу о теми „Презентација пројектних активности НВО Жена БиХ Мостар“;учешће на Регионалном округлом столу о теми „Жене у изборном процесу и изборној кампањи – искуства и примјери добре праксе“, одржаном у Бањалуци;

учешће са презентацијом на Регионалној конференцији „Родна равноправност и придруживање ЕУ“, у Сарајеву; учешће у раду секције за равноправно учешће оба пола у доношењу одлука CRANS MONTANA ФОРУМА, одржаног у Сарајеву; учешће на Округлом столу “Цивилно друштво и Избори 2008.” у организацији АЦИПС-а Сарајево; учешће на семинару „Начин добијања бесповратних средстава из фондова ЕУ“ одржаног у Сарајеву; учешће на семинару „Искуства Стратегије развоја“, одржаном у Сарајеву; учешће на семинару „Медијски садржаји о малолетничкој делинквенцији“ у организацији Фондације локалне демократије, одржаном у Сарајеву; учешће на семинару „Оракле у јавном сектору“ у Сарајеву у организацији Ораглеа; учешће на IV Конгресу дијаспоре Босне и Херцеговине у Сарајеву; учешће на промоцији Зборника радова: Истраживање стања у области инвалидности (ПОИ - ИБХИ); учешће на Јавној дебати „Поштовање економских и социјалних права у Босни и Херцеговини“ у просторијама АЦИПСА УН СА (Алумни асоцијација центра за интердисциплинарне постдипломске студије; учешће на јавној расправи „Основни пакет здравствене заштите“, у организацији Центра за жене „Жар“;учешће и презентовање искустава из Босне и Херцеговине на регионалној конференцији „Афирмација гендер принципа на основу тачака РОАДМАП-а, презентација искустава из ЕУ, земаља изван ЕУ, као и преношење искустава из Мађарске“, октобар 2008.г. у Београду, у организацији Министарства за рад и социјалну политику Р Мађарске и Фондације ПЕРИТУС из Мађарске; сарадња са Центром за правну помоћ женама из Зенице који заједно са Центром за слободан приступ информацијама из Сарајева проводе

1.11. Транспарентност и видљивост у раду Гендер Центра Федерације Босне и Херцеговине у провођењу Закона и односи са јавношћу

У циљу постизања транспарентности рада, Гендер Центар је отворио веб-страницу www.fgenderc.com.ba, која се континуирано ажурира, тако да представља стални извор актуелних информација о активностима Гендер Центра, као и докумената у вези са дјелокругом рада. Осим сталних линкова и подлинкова који су пуњени новим подацима, успостављена су и два нова линка. На једном од нових линкова постављене су информације у вези са активностима Гендер Центра у оквиру локалних избора у 2008. години, те линк на којем су постављене информације у вези са пројектом израде Стратешког плана за превенцију насиља у породици за Федерацију Босне и Херцеговине 2009. - 2010. У оквиру овог линка, у периоду од јуна до августа мјесеца 2008. године, постављен је и модул путем којег су се могли давати приједлози и сугестије на текст Нацрта стратешког плана за превенцију насиља у породици. Такође, на веб-страницу је постављен и „поп - уп“ прозор, на којем су постављени најактуелнији пројекти Гендер Центра Федерације Босне и Херцеговине.

У области медија, представници Гендер Центра су учествовали у три емисије на ТВ Алфа у вези са равноправности полова и представљањем Гендер Центра, те у вези са насиљем у породици и увођењем јединственог СОС телефона. Такође, реаговано је и на новинарски текст који је објављен у АУРИ, а који се односи на негативно писање о жртва насиља у породици.

У оквиру обиљежавања „16 дана активизма“ борбе против насиља над женама, а у склопу најаве догађања 24. децембра, представници Гендер Центра, заједно са Фондацијом локалне демократије Сарајево и Агенцијом за равноправност полова Босне и Херцеговине, учествовали су на прес конференцији. Гендер Центар је у склопу обиљежавања „16 дана активизма“ организовао медијску промоцију Стратешког плана за превенцију насиља у породици за Федерацију Босне и Херцеговине за период 2009.-2010. године и СОС телефона за жртве насиља у породици, те припремио штампани материјал (летке, плакате, спотове и сл.). Тим поводом дата је и изјава коју је пренијела већина тв. станица (БХТВ1, ФТВ, ХАУАТ, ТВСА, ВОГОШЋА, АЛФА, КИСС) као и штампаних медија („Дневни аваз“, „Дневни лист“, „Ослобођење“, „Фена“, „Сарајево.ц.цом“ и сл.).

У 2008. години потписан је и уговор са Медиа центром, везано за пројекат „Дигитални архив“. Континуирано, на захтјев медија, директорица Гендер Центра је презентовала одређене пројекте и активности у току 2008. године.

2. Активностии Парламента Федерације Босне и Херцеговине

На основу достављених података од једног броја радних тијела оба дома Парламента Федерације Босне и Херцеговине²⁶ видљиво је да су посланици/це у Парламенту, као и радна тијела која се баве проблематиком заштите људских права и равноправности полова покретали врло значајна питања чије рјешавање има директан утицај на провођење Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини. То су у првом реду давање конкретних примједби и мишљења на нацрте прописа, стратегија, других докумената, укључујући и подношење амандмана на приједлоге једног броја прописа у циљу усклађивања са међународним стандардима у области заштите људских права, са посебним акцентом на равноправности полова²⁷. Посебна пажња посвећена је рјешавању питања

пројекат „Статус жена на тржишту рада у Босни и Херцеговини“, размјена искустава и броја случајева који су се обратили Гендер Центру за заштиту својих права у смислу кршења одредби ЗОРС-а у области рада и запошљавања, са посебним освртом на случајеве дискриминације по основи пола; сарадња са Удружењем за истраживање и организациони развој (Research and Organizational Development Association - RODA) у вези са „Програмом цјеложивотног учења“, који има за циљ оспособљавање незапослених, социјално искључених категорија за њихово активно укључивање на тржиште рада; сарадња са порталом BoljiPosao.com у вези са пројектом обуке незапослених жена и учешћем на Сајму запошљавања, у организацији BoljiPosao.ba;

сарадња са „Веста“ Тузла и пружање стручне помоћи у провођењу пројекта „Увођење родне перспективе у локалне буџете у Босни и Херцеговини“, финансираног од УНИФЕМ-а, одржане двије обуке и учешће у изради приручника „Препоруке и смјернице за увођење родне перспективе у локалне буџете у Босни и Херцеговини“; провођење обука на тему „Гендер и ХИВ/АИДС код адолесцената“, у сарадњи са Гендер центром Владе РС, Викторијом и УНИЦЕФ-ом;

²⁶ Податке су доставили: Комисија за равноправност полова Представничког дома Парламента Федерације Босне и Херцеговине, Комисија за заштиту људских права Представничког дома Парламента Федерације Босне и Херцеговине и Комисија за људска права и слободу Дома народа Парламента Федерације Босне и Херцеговине.

²⁷ Нацрт стратегије реформе пензијског система Федерације Босне и Херцеговине (одржана јавна расправа о координацији са Одбором за рад и социјалну политику, и то дана 14.07.2008. године); Нацрт закона о сигурности и здрављу на раду; Нацрт закона о измјенама и допунама Закона о основама социјалне заштите, заштите цивилних жртава рата и заштите породице са дјецом; Нацрт закона о трансплантацији органа и ткива у сврху лијечења, Нацрт закона о заштити права националних мањина у Федерацији Босне и Херцеговине; Приједлог закона о измјенама и допунама Закона о здравственом осигурању (Комисија била предлагач Закона); Приједлог закона о измјенама и допунама Закона о правима демобилисаних бораца и чланова њихових породица; Приједлог закона о заштити права припадника националних мањина у Федерацији Босне и Херцеговине; Приједлог закона о измјенама и допунама Закона основама социјалне заштите, заштите цивилних жртава рата и заштите породица са дјецом; Приједлог закона о измјенама и допунама Закона о заштити околиша; Приједлог закона о измјени и допуни Закона о казненом поступку; Радна верзија и приједлог закона о измјенама и

жртва насиља, укључујући и жртве породичног насиља. Немјерљив је допринос чланова/ца наведених радних тијела на финансијској подршци рада сигурних кућа у Федерацији Босне и Херцеговине које пружају стручну помоћ жртвама насиља у породици. Истичемо и доношење посебне Резолуције о спречавању малолетничке делинквенције и поступању у случају насиља међу дјецом и младим од стране Дома народа Парламента Федерације Босне и Херцеговине.

С тим у вези Парламент је разматрао и Акциони план о превенцији и сузбијању малолетничке делинквенције, а све у циљу превентивног дјеловања и обезбјеђења услова за отклањање узрока који подстичу малолетничку делинквенцију.

Активности чланица радних тијела за равноправност полова и заштиту људских права на самим сједницама домова Парламента допринијело је унапређењу јавне свијести о потреби учешћа жена у политици, о јачању права жена на економском, друштвеном и политичком плану²⁸. Чланови/це оба дома Парламента Федерације Босне и Херцеговине, у првом реду радних тијела за равноправност полова и заштите људских права, активно су учествовали у реализацији пројекта Гендер Центра „Заједно до равноправности полова, политике једнаких могућности – кроз уставне промјене у Босни и Херцеговини“ чији су резултати објављени у посебној брошури и достављени свим институцијама у Федерацији Босне и Херцеговине које ће учествовати у раду на уставним промјенама.

3. Активност кантоналних скупштина

На основу достављених података²⁹ може се констатовати следеће:

- Нити једна кантонална скупштина није донијела посебне програме мјера у циљу провођења члана 21. Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини. Тако један број комисија, односно одбора за равноправност полова кантоналних скупштина ће, према достављеним подацима, покренути активност да се донесе у 2009. години наведени програм³⁰.

- Достављени подаци указују да ни пословници о раду скупштина нису усаглашени са Законом о равноправности полова у Босни и Херцеговини, а у неким случајевима сматрају да су оба пола равноправна у погледу одлучивања и да нема дискриминације по овом питању. Интересантан је примјер у Скупштини Тузланског кантона која није прихватила закључак Комисије за равноправност полова да се покрене поступак усаглашавања Пословника са Законом о равноправности полова у Босни и Херцеговини.

- Што се тиче усклађености кантоналних прописа (члан 30. став 2. Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини) може се, на основу раположивих података, закључити да нису постигнути неки значајни резултати, изузев у Кантону Сарајево и у Тузланском кантону. Различити су разлози што у појединим областима нису покренуте иницијативе за усаглашавање кантоналних прописа са Законом. Тако, у скоро свим кантонима цијене, када су у питању прописи из области пољопривреде, шумарства, привреде, грађења и просторног уређења, да нема потребе за усаглашавањем истих са Законом, јер се овим прописима не регулишу питања једнакости и равноправности полова. У областима здравства и борачке заштите се наводи да се директно примјењују федерални прописи.

- Према достављеним подацима видљиво је да нису регистровани случајеви дискриминације на основу пола, сексуалног узнемиравања, узнемиравања и насиља на основу пола, односно да таквим подацима не располажу скупштине кантона.

- Све кантоналне скупштине које су доставиле податке кроз стручне службе остварују контакте са невладиним организацијама. Скупштина Западнохерцеговачког кантона са Центром цивилних иницијатива, Скупштина Зеничко-добојског кантона са Омладинском информативном агенцијом, Спортским савезом Зеничко-добојског кантона, УГ „Наша дјеца“ и др., а невладине организације

допунама Закона о ПИО (Комисија иницирала по хитном поступку израду измена Закона); Приједлог закона о помиловању (предлагач Клуб посланика ХДЗ – хрватска коалиција – ХДЗ – ХСП и Клуб посланика хрватско заједништво у Представничком дому Парламента Федерације Босне и Херцеговине); Иницијатива за измене и допуне Закона о основама социјалне заштите, заштите цивилних жртва рата и заштите породица са дјецом; Закон о измени и допунама закона о раду; Иницијатива за измене и допуне Закона о заштити од насиља у породици; Приједлог одлуке о утврђивању основног пакета здравствених права; Приједлог одлуке о максималним износима непосредног учешћа осигураних лица у трошковима коришћења појединих видова здравствене заштите у основном пакету здравствених права; Приједлог одлуке о листи есенцијалних лијекова неопходних за осигурање здравствене заштите у оквиру стандарда обавезног здравственог осигурања у Федерацији Босне и Херцеговине; Информације о инспекцијском надзору приватних високошколских установа Федерације Босне и Херцеговине; Информације о преведби Болњског процеса; Извјештај о стању у пензијско-инвалидском осигурању; Извјештај о раду Федералног завода за запошљавање за 2007. годину, Извјештај о стању у казнено-поправним заводима Федерације Босне и Херцеговине; Извјештај Хелсиншког комитета за људска права у Босни и Херцеговини о стању људских права у Босни и Херцеговини у 2007. години; Документ политике заштите дјете без родитељског старања и породице под ризиком од раздвајања у Федерацији Босне и Херцеговине 2006-2016; Предмет грађана који се односе на деложацију породице Мерђанић, записан из Кабинета председавајућег Представничког дома; Приједлог програма рада Представничког дома Парламента Федерације Босне и Херцеговине; Сигурносна ситуација у Босни и Херцеговини.

²⁸ Извјештај Комисије за равноправност полова Представничког дома Парламента Федерације Босне и Херцеговине.

²⁹ Податке доставили: Скупштина Западнохерцеговачког кантона, Скупштина Зеничко-добојског кантона, Скупштина Унско-санског кантона, Скупштина Херцеговачко-неретванског кантона и Скупштина Тузланског кантона, као и Одбор за равноправност полова Кантона 10, Комисија за равноправност полова, људска права и грађанске слободе Зеничко-добојског кантона, Одбор за правду, управу, људска права, слободе и равноправност полова Западнохерцеговачког кантона, Комисија за равноправност полова Кантона Сарајево и Комисија за правду и грађанске слободе, равноправност полова и представке Босанско-подрињског кантона.

³⁰ На примјер: Одбор за правду, управу, људска права, слободе и равноправност полова Западнохерцеговачког кантона је на својим сједницама разматрао равноправност полова, те доносио закључке и препоруке о законима које је Скупштина најчешће и прихватала.

учествују и у раду Скупштине Херцеговачко-неретванског кантона. Скупштина Тузланског кантона остварује сарадњу са Центром цивилних иницијатива, Референтном групом, Бироом за људска права, „Виве жене“, а невладин сектор учествује и у креирању Буџета Тузланског кантона.

- На основу расположивих података видљиво је и да су комисије односно одбори за равноправност полова остваривали одређене видове сарадње са невладиним сектором. Одбор за правду, управу, људска права, слободу и равноправност полова Западнохерцеговачког кантона остварује сарадњу са Центром цивилних иницијатива, док је Комисија за равноправност полова, људска права и грађанске слободе Зеничко-добојског кантона остварила сарадњу са Мисијом ОЕБС-а у Босни и Херцеговини и организацијом „Медица“ Зеница. Одбор за равноправност полова Кантона 10 остварује сарадњу са неколико невладиних организација, а посебно са Удружењем жена обољелих од карцинома дојке, Центром за грађанску сарадњу, Центром младих у Ливну итд. чланови Одбора често и у медијима тумаче законе и објашњавају проблематику рада Одбора. Комисија за равноправност полова Босанско-подрињског кантона није остваривала сарадњу са невладиним сектором.

- На основу достављених података може се закључити да није постигнута равноправна заступљеност полова у процесу одлучивања у кантоналној скупштини, а као оправдање наводи се да у скупштинама нема довољан број изабраних жена³¹.

- Одговори достављени из кантоналних скупштина и комисија односно одбора за равноправност полова упућују на закључак да запосленици у стручним службама скупштина, као ни чланови и чланице комисија односно одбора нису прошли ширу обуку из области равноправности и једнакости полова па у том смислу и предлажу потребу организовања такве обуке.

4. Активност и оштинских вијећа

На основу достављених података, може се констатовати следеће³²:

Само је једно општинско/градско вијеће донијело посебан програм за унапређивање равноправности полова. Када је у питању усклађивање прописа и општих аката из самоуправног дјелокруга општине са Законом о равноправности полова у Босни и Херцеговини, 27 општина је одговорило да су усклађени прописи, а 11 да нису. На основу достављених података може се закључити да је остварен велики помак у овој области, премда питање досљедне суштинске усклађености у провођењу остаје отворено.

Укупно је 15 општинских вијећа изјавило да при доношењу буџета води рачуна о принципима равноправности полова, али нису достављени подаци о томе на који начин се интегрише гендер перспектива. Општинско вијеће Општине Грачаница је навело да је планирана финансијска подршка за младе брачне парове и породице у износу од 20 000КМ, грантови појединцима 110 000КМ, средства за младе 40 000 КМ. Општинско вијеће Општине Бихаћ је навело да су планирана средства за подржавање невладиних организација, посебно за пројекат одржавања Куће спаса, који води невадина организација Жене са Уне. Општинско вијеће Општине Лукавац је навело да се издвајају средства за рад Комисије за равноправност полова (5000КМ).

Разматрање проблематике из области равноправности полова на сједницама општинских вијећа није баш честа појава, мали број општинских вијећа је посветио пажњу овим питањима. У том погледу истичу се следећа општинска вијећа: Општинско вијеће Општине Нови Град Сарајево³³, Општинско вијеће Општине Ново Сарајево³⁴, Општинско вијеће Општине Тузла³⁵, Општинско вијеће Општине Високо³⁶. С обзиром да комисије имају кључну улогу у овом задатку, међутим, или још увијек нису довољно ажурне у овом сегменту или им се не приписује одговарајући значај, неопходно је изградити оквир оснаживања за ова тијела.

³¹ При именованима које врши Скупштина Западнохерцеговачког кантона, од 55 именованих 40 је мушкараца, а 13 жена. Скупштина Херцеговачко-неретванског кантона има 11 редовних комисија, а пошто су само 3 посланице, оне су ангажоване у неколико комисија. При именованима које врши Скупштина Зеничко-добојског кантона води се рачуна о равноправној заступљености што се види из Одлуке о избору сталних радних тијела, тако да у сваком радном тијелу мора бити именована најмање једна жена, од којих су неке предједавајуће или замјенице предједавајућих. Припаднице женског пола равнојерно учествују у раду радних тијела које именује Скупштина Унско-санског кантона, при чему је у Скупштини бирано укупно 6 жена, од којих је једна замјеница предједавајућег Скупштине, а једна на челу скупштинске комисије. Скупштина Тузланског кантона води рачуна о заступљености полова при одређеним именованима, али не у довољној мјери, јер су само четири заступнице у Скупштини, али то није надокнађено именованим ванскупштинских чланова, на што је Комисија такође скренула пажњу својим закључцима.

³² Одговоре доставили: Кључ, Бихаћ, Ошак, Орашје, Бановићи, Грачаница, Градчац, Калесија, Кладањ, Лукавац, Сапна, Теочак, Живинице, Тузла, Добој-Исток, Ново Сарајево, Нови Град, Илица, Вогошћа, Гламоч, Дрвар, Високо, Усора, Добој-Југ, Вареш, Тешањ, Доњи Вакуф, Бусовача, Бугојно, Фојница, Јајце, Кисељак, Крешево, Нови Травник, Град Мостар, Прозор-Рама, Јабланица, Широки Бријег, Посушје

³³ у више наврата разматрана provedба Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини, област запошљавања и стање запошљавања у привреди, питања младих, укључивање жена и младих у активности мјесних заједница;

³⁴ углавном питања равноправности полова разматрана у оквиру рада Комисије за равноправност полова која је посебну пажњу посветила члану 15. Закона, те Нацрту закона о принципима локалне самоуправе у Федерацији Босне и Херцеговине са аспекта младих и равноправности полова, у оквиру треће тематске сједнице обрада теме Родна/полна равноправност и политика – напредак и препреке у остваривању паритетне демократије, разматрани закључни коментари и препоруке УН Комитета за елиминацију дискриминације жена

³⁵ У оквиру рада гендер комисије разматрана проблематика малољетничке делинквенције, трговине људима и насиља у породици.

³⁶ У оквиру рада гендер комисије разматране препоруке Комитета за елиминацију дискриминације жена УН-а, Резолуција о постизању равноправне заступљености полова, те Декларација о спречавању трговине људима.

Када је у питању обука чланова/ица комисија из области равноправности полова, с обзиром да се ради о новоформираним комисијама, мало је оних које су прошле обуку. Да ли је и колико чланова/ица радних тијела општинског/градског вијећа прошло неки вид обуке из области равноправности полова - одговор слиједи у FOOTNOTE за Градско вијеће Града Мостар³⁷, Општинско вијеће Општине Дрвар³⁸, Општинско вијеће Општине Доњи Вакуф³⁹, Општинско вијеће Општине Бановићи⁴⁰. У овој години је забиљежен и пораст броја општинских вијећа која развијају сарадњу са НВО сектором по питању provedбе Закона.⁴¹

Једно од наших питања је било посвећено и полној структури свих комисија/радних тијела формираних од стране општинских и градских вијећа. Наш циљ је био на једном мјесту систематизовати податке о учешћу жена и мушкараца у раду тих тијела, њиховој улози и поштовању принципа једнаких могућности у сфери креирања, одлучивања, праћења и контроле политика на локалном нивоу. Нажалост, због чињенице да већи дио анкетираних уопште није дао одговор на ово питање, те да ни од пристиглих одговора није било могуће направити барем дјеломичну слику стања у облику табеле, дијаграма и сл., тренутно можемо дати само кратки коментар који је видљив из достављених података. Наиме, од пристиглих одговора⁴² да се закључити да се од укупног броја формираних комисија тијела на локалном нивоу у градским и општинским вијећима проценат жена креће у просјеку 10-20%, док је проценат жена на мјестима предједавајућих тих тијела занемарљив. Ако се посматрају појединачно комисије/тијела, онда се у највећем броју случајева може говорити о равноправном учешћу оба пола «у правилу» у тијелима која разматрају питања људских права, питања младих и сл., док је редовна пракса да састав комисија у чијем је мандату питање равноправности полова у највећем дијелу чине жене, те су најчешће и предједавајуће тих тијела. Индикативно је да су као оправдање за овакво стање поједина општинска вијећа навела чињеницу да је веома мали број жена изабран на локалним изборима у састав општинских вијећа.

4.1. Извјештаји о раду комисија за равноправност полова при општинским вијећима за 2008. годину

Кратак преглед који слиједи је сачињен на основу достављених извјештаја, који су, у правилу, били веома кратки, са веома мало информација о активностима и гендер проблематици на подручју њихове општине.

Извјештај Комисије за равноправност полова Градског вијећа Града Мостар
Одржано 12 састанака. У сарадњи са ОЕБС-ом одржан округли сто о теми: Значај концепта равноправности полова на локалном нивоу.

Извјештај Комисије за људска права, борачка и социјална питања и представке грађана
Комисија није одржала ни једну сједницу, нити је запримила ниједну представку, тако да није предузимала мјере у виду доношења закључака, одлука, аката и др.

Извјештај о раду гендер комисије – Општинско вијеће Дрвар

³⁷ Сви чланови/ице Комисије за равноправност полова. Председница комисије учествовала на семинару «Гендер стандарди и механизми у Босни и Херцеговини – имплементација на локалном нивоу».

³⁸ чланови/ице комисије присуствовали округлом столу у Дрвару, о теми: Да ли знате да сте равноправни и семинар у Неуму – радионица Родна равноправност – имамо је или не

³⁹ Два члана из ранијег сазива комисије прошла обуку под називом «Улога општинских комисија у чијем је дјелокругу равноправност полова у раду општинских органа»

⁴⁰ Два члана комисије прошла обуку у организацији Гендер Центра Федерације Босне и Херцеговине – сљедеће теме: Конвенција о елиминацији свих облика дискриминације жена, насиље у породици, родно осјетљиво буџетирање

⁴¹ Градско вијеће Града Мостара - остварена сарадња с вјерским заједницама и невладиним организацијама – Форма Ф, Збор студената, Унија студената, Вијеће младих, Жене БиХ, Ла Страда, Одјељење за људска права ОЕБС-а; Општинско вијеће Општине Илића - Етичка комисија и Комисија за планирање општинског развоја морају имати представнике/це из невладиног сектора, Општинско вијеће Општине Ново Сарајево и представнике/це грађанства; Општинско вијеће Општине Бугојно - остварена сарадња са невладиним сектором у обављању редовних дјелатности на више пројеката и изради стратешких докумената; Општинско вијеће Општине Доњи Вакуф - остварена сарадња са невладиним сектором при изради Стратегије развоја Општине, Статута Општине, Програма изградње комуналне инфраструктуре; Општинско вијеће Општине Калесија - остварена сарадња са невладиним организацијом Осмијех наде и ОЕБС-ом; Општинско вијеће Општине Лукавац - остварена сарадња са невладиним организацијом Центар цивилних иницијатива и ОЕБС-ом; Општинско вијеће Општине Тузла - остварена сарадња с невладиним организацијама Хоризонти, Феникс, Веста, Одјељењем за демократизацију ОЕБС, итд.; Општинско вијеће Општине Високо представнице/и невладиног тијела директно укључени у рад радних тијела Општинског вијећа; Општинско вијеће Општине Посушје - остварена сарадња са невладиним организацијама – Планинарско друштво Плично, Удруга пољопривредних произвођача Посушје; Општинско вијеће Општине Широки Бријег - остварена сарадња при изради Статута Општине и доношења Буџета.

⁴² Одговоре доставили једно градско и 38 општинских вијећа, од којих је веома много кратких одговора, у смислу да се јесте/није водило рачуна о равноправној заступљености полова, без додатних информација/показатеља.

Остварена сарадња са невладином организацијом Ласта кроз реализацију пројекта «Равноправно у будућност» који је имао за циљ упознавање са Законом о равноправности полова у Босни и Херцеговини и препорукама УН Комитета за елиминацију дискриминације жена. У том циљу, одржано је низ јавних трибина. Уз подршку невладине организације Ласта, чланице општинске комисије учествовале у пројекту набавке опреме за основну школу у Дрвару. Остварена сарадња са гендер комисијама из Гламоча и Босанског Грахова, те покренута заједничка активност - округли сто о теми: Да ли знате да сте равноправни? Исто тако, учествовали су у раду радионице Родна равноправност у Босни и Херцеговини 'Имамо ли је или не', одржаној у Неуму.

Извјештај о раду Комисије за равноправност полова -Општинско вијеће- Општина Нови Град Сарајево

Активности су укључивале учешће у разматрању различитих тема, приликом дискусија уважаване су препоруке Комисије, а радило се о сљедећим темама: Извјештаји о стипендирању ученика/ца и студената/ица, извршењу Буџета Општине и Програма рада Општинског вијећа, провођењу Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини, Информација о пословању привреде и стању запошљавања у привреди у Општини, културно-спортска манифестација «новоградски дани», питања младих са освртом на проблеме, додјела јавних признања, укључивање жена и младих у активности мјесних заједница, локалних избора и сл.

Извјештај о раду Комисије за равноправност полова - Општинско вијеће- Општина Ново Сарајево
Припремљен Приједлог програма рада, дато мишљење у вези са provedбом члана 15. Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини, приликом избора чланова радних тијела и руководећих мјеста у радним тијелима Општинског вијећа Ново Сарајево, разматран Нацрт закона о принципима локалне самоуправе у Федерацији Босне и Херцеговине, упознавање са новим Законом о буџетима у Федерацији Босне и Херцеговине, разматрана питања издвајања средстава из Буџета Општине за потребе младих, сачињен шестомјесечни извјештај о раду Комисије и достављен Општинском вијећу, покренута иницијатива да се одржи тематска сједница Општинског вијећа по закључцима Извјештаја о елиминацији свих облика дискриминације жена, да би се у складу са надлежностима општине уградиле у будуће планове, разматрани различити извјештаји, информације, Декларација о спречавању трговине људима у циљу укључивања локалне заједнице у наведене активности, Нацрт програма рада Општинског вијећа. Развијена сарадња са осталим радним тијелима Општинског вијећа и невладиним организацијама, сачињен други извјештај о раду комисије, разматран Приједлог буџета Општине Ново Сарајево, посебна пажња посвећена буџетским линијама «грант за помоћ у економском осамостаљивању жена жртава насиља» и «Грант за јавне скупове у организацији Комисије за питања младих и равноправност полова», разматран Приједлог одлуке о критеријима, начину и поступку расподјеле средстава из гранта «Удружење за младе». Припрема треће тематске сједнице о теми: Родна равноправност и политика- напредовање у остваривању паритетне демократије» итд.

Комисија за равноправност полова и питања младих Општинског Вијећа Општине Вогошћа

Одржано шест састанака у периоду 01.01 – 30.06. 2008. године и обрађено 19 тачака. У извјештајном периоду рад Комисије се односио на одржавање семинара о теми „Улога младих у локалној самоуправи“, као и на припрему Приједлога одлуке о оснивању вијећа младих. Разматране су сљедеће области: проблематика малољетничке делинквенције, Приједлог за измјену Пословника о раду Општинског вијећа, Дисциплински центар за малољетнике, Стратегија младих Општине Вогошћа за период 2008.-2010.

Извјештај о раду Комисије за равноправност полова -Општинско вијеће- Општина Доњи Вакуф

Разматрана заступљеност жена у управним одборима, запошљавање, појава насиља на подручју Општине и предузете конкретне мјере на рјешавању кадровске и материјалне опремљености Центра за социјални рад. Комисија активно прати рад Општинског вијећа и упозорава на примјену Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини.

Извјештај о раду Комисије за равноправност полова - Општинско вијеће - Општина Тузла

Састанци одржавани једанпут мјесечно, а по потреби и више пута, одржана су укупно 22 састанка. Остварена сарадња са кантоналном комисијом за равноправност полова, те другим комисијама Општинског вијећа Тузла. Све чланице упознате са примјеном Изборног закона, сходно томе донесен је Закључак да се припреми извјештај о учешћу жена у изборима. Упућена препорука политичким партијама које партиципирају у власти да воде рачуна о равномјерној заступљености оба пола. Упућен акт Комисији за одликовања Општинског вијећа Тузла да води рачуна о полној структури када се дају

приједлози. Учешће у радио-емисији о теми Учешће жена у локалној власти. Учешће у различитим тематским округлим столовима – Гендер стандарди и гендер механизми, Дискриминација због болести кроз институције система, Закон о равноправности полова у Босни и Херцеговини у теорији и пракси, Дискриминација на основу пола, сарадња и начин имплементације Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини, сагледавање резултата рада политичарки у постизборном периоду, учешће на стратешкој листи подршке за жене Сребренице и Жене у црном, упућена иницијатива да се једној од улица да назив Жена – херој рата.

Учешће у реализацији пројеката Хоризонти (Подршка промоцији и имплементацији Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини, Жене то могу, Унапређење здравља жене, Превенција професионалног сагоријевања). Учешће на семинару у организацији удружења Веста о гендер сензитивном буџетирању, те на семинару у организацији ОЕБС-а Равноправност полова у ромској популацији.

Извјештај о раду Комисије за равноправност полова - Општинско вијеће - Општина Живинице
Одржано 7 састанака, припремљен програм рада, извршена анализа полне структуре Општинског вијећа, радних тијела, руководећег кадра, савјета, радних тијела у мјесним заједницама на подручју општине живинице, организована радионица, у сарадњи са општинским начелником и ОЕБС-ом - Повећање степена учешћа жена у јавном животу.

Извјештај о раду Комисије за равноправност полова, правду, људска права и грађанске слободе - Општинско вијеће - Општина Добој Исток
Одржана два састанка, разматран Закључак Комисије за равноправност полова Скупштине ТК и закључци са састанка одржаног о теми »Имплементација Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини», упућен допис Центру за социјални рад Општине Добој Исток да доставе податке о случајевима насиља у породици на подручју општине Добој.

Извјештај о раду Комисије за равноправност полова - Општинско вијеће - Општина Бихаћ
Проведена анализа полне заступљености у извршној и законодавној власти, учешће на округлим столовима на позив невладиних организација. Комисија пратила рад Општинског вијећа и предузимала мјере у оквиру свог дјелокруга рада на досљедном провођењу Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини на подручју општине.

Извјештај о раду Комисије за равноправност полова - Општинско вијеће - Општина Кључ
Остварила пуну сарадњу са невладиним сектором, Центром за социјални рад, полицијском управом и домом здравља у Кључу, интервенисано да правне норме обезбјеђују да органи и тијела органа управе и Општинског вијећа морају одражавати равномјерну заступљеност оба пола.

5. Орѓани државне уйраве и уйравне орѓанизације

5.1 Федерални ниво

Од укупно 16 федералних министарстава, девет федералних министарстава⁴³ је доставило одговоре на упитник, те једна федерална управа, на основу којих дајемо кратак преглед активности на провођењу Закона.

Шест министарстава је одговорило да није донијело директно посебне програме, мјере и планове за промовисање и постизање равноправности полова. Међутим, из одговора је евидентно да у обављању редовне дјелатности полазе од принципа заштите људских права, укључујући и принцип равноправности полова. Позитивни примјери су Федерално министарство пољопривреде,

⁴³ Федерално министарство пољопривреде, водопривреде и шумарства,
Федерално министарство развоја, предузетништва и обрта,
Федерално министарство унутрашњих послова/Федерално министарство унутрашњих послова
Федерално министарство промета и комуникација
Федерално министарство културе и спорта/Федерално министарство културе и спорта
Федерално министарство енергије, рударства и индустрије
Федерално министарство рада и социјалне политике
Федерално министарство здравства
Федерално министарство просторног уређења

водопривреде и шумарства, Федерално министарство развоја, предузетништва и обрта и Федерално министарство здравства.

Од девет федералних министарстава, пет је одговорило да се подаци који се прикупљају и обрађују у оквиру њихове надлежности разврставају по полу, иако још увијек има области за које су надлежне друге институције (заводи) гдје недостају подаци разврстани по полу, а три министарства су одговорила како то није случај, те једно министарство уопште није дало одговор.

Сва федерална министарства су навела да се при одређеним именованима, односно предлагању чланова и чланица повјеренастава и других радних тијела за које је задужено Министарство води рачуна и о равноправној заступљености полова у саставу тих тијела.

Ниједно федерално министарство није евидентирало случајеве дискриминације на основу пола, насиља на основу пола, сексуалног узнемиравања и узнемиравања у области коју покрива, иако Федерално министарство рада и социјалне политике истиче да су отклоњене уочене неправилности и дискриминација корисника у провођењу Закона о основама социјалне заштите, цивилних жртава рата и заштите породице са дјецом у Унско-санском кантону, тачније у општинама Велика Кладуша и Бихаћ, гдје су исплаћивани мањи износи од оних који су законом предвиђени, на штету носилаца права. Такође, у овом кантону покренут је поступак за увођење у право корисника/ца по прописима о цивилним жртвама рата – припадника/ца војске «АП Западна Босна» и чланова/ица њихове породице. По оцјени министарства овај процес тече споро.

Од укупно девет федералних министарстава која су доставила своје одговоре, шест је одговорило да су барем два лица прошла гендер обуку из области равноправности полова, док су два истакла да су запосленици упознати кроз индивидуално усавршавање, али да није било организоване обуке⁴⁴. Федерално министарство здравства истакло је да није било организоване обуке, али да су стекли сазнања кроз заједничке активности са Гендер Центром Федерације Босне и Херцеговине.

Пет министарстава је изјавило да су запосленици упознати са међународним стандардима и правним оквиром за гендер, а четири да нису у потпуности или да је то препуштено индивидуалном усавршавању.

Од укупно девет федералних министарстава која су доставила одговоре, само Федерално министарство унутрашњих послова није специфицирало потребе за сарадњом са Гендер Центром Федерације Босне и Херцеговине у циљу бржег интегрисања принципа равноправности и једнакости полова, док је осталих седам предложило организовање обуке за руководеће и државне службенике, одржавање заједничких састанака ради размјене искустава и међусобног информисања, давање стручног мишљења у процесу израде прописа, стратешких и других докумената.

Пет министарстава је изјавило да остварује сарадњу са невладиним сектором у оквиру обављања редовних активности, а три да нису успоставила никакав облик сарадње са невладиним сектором.

Три су министарства одговорила да воде рачуна о поштовању принципа равноправности полова при изради буџета министарства и да у том погледу издвајају мања средства за специфичне потребе. Федерално министарство здравства у свом одговору на ово питање издвојило суму која се издваја у сврху превенције и раног откривања рака дојке (1 000 000 КМ), Федерално министарство развоја, предузетништва и обрта истакло је да је један од стратешких циљева Министарства развој малог и средњег предузетништва у оквиру којег је акценат стављен на предузетништво жена, Федерално министарство рада и социјалне политике је навело да приликом израде буџета Министарства води рачуна о принципима равноправности полова.

Четири министарства навела су да учествују у реализацији активности из свих 15 поглавља Гендер акционог плана Босне и Херцеговине⁴⁵, а то су Федерално министарство здравства, Федерално министарство пољопривреде, водопривреде и шумарства, Федерално министарство рада и социјалне политике, Федерално министарство развоја, предузетништва и обрта.

По питању усаглашености федералних прописа у областима за које су надлежна федерална министарства са Законом о равноправности полова у Босни и Херцеговини, сва министарства су се

⁴⁴ Федерално министарство културе и спорта, Федерално министарство енергије, рударства и индустрије

⁴⁵ Гендер Центар је одмах након усвајања Гендер акционог плана текст доставио Министарству.

изјаснила да углавном воде рачуна да приједлози закона из њихове надлежности уважавају принципе равноправности полова у складу са Законом о равноправности полова у Босни и Херцеговини.

У наставку дајемо преглед неких специфичних активности, које су сама министарства у својим одговорима нагласила.

Федерално министарство здравства

Федерално министарство здравства је успоставило организацију служби здравствене заштите која на свим нивоима уважава равноправност полова у доступности услугама здравствене заштите.

У складу са Уставом Федерације Босне и Херцеговине, Законом о здравственој заштити („Службене новине Федерације БиХ“, број 29/97), Законом о здравственом осигурању („Службене новине Федерације БиХ“, бр.30/97, 7/02 и 70/08), Федерално министарство здравства је као дио примарне здравствене заштите успоставило организацију служби за бригу о здрављу жена за вријеме трудноће, порођаја, након порођаја и другим здравственим потребама жена. Женама су доступне и услуге вишег нивоа - секундарног и терцијарног. Одлуком о утврђивању основног пакета здравствених права, која је усвојена од Представничког дома Парламента Федерације Босне и Херцеговине у 2008. години, неосигураним женама обезбјеђује се здравствена заштита у току трудноће и порођаја, те пуерпереријума и постнаталних компликација до шест мјесеци.

Министарство је навело да се у оквиру реформе здравственог сектора посебна пажња посвећује равноправном приступу здравственим услугама, те смањивању смртности мајки путем провођења следећих мјера:

- Стратешког плана за реформу здравствене заштите;
- усвојена Политика здравља младих и сачињен Нацрт стратешког плана
- израђена стратегија о сузбијању наркоманије (на државном нивоу – представници Министарства учествовали у изради)
- усвојена Стратегија борбе против насиља у породици (представници Министарства учествовали у изради).

У посљедње двије године донесени документи и протоколи који се односе на поступање са жртвама трговине људима или свједоцима трговине људима, посебно када су у питању дјеца, а Федерално министарство здравства је издвојило средства и подржало израду поступака здравствених радника укључених у здравствену заштиту жртва трговине и свједока трговине људима.

Министарство је учествовало у изради политике из области инвалидности, те кроз програм који се одвија на цијелој територији Босне и Херцеговине «Координисани државни одговор на ХИВ/АИДС и туберкулозу у ратом погођеним и високо стигматизираним срединама» проводи методе едукације у школама, едукације ваншколске омладине, ромске популације и посебно осјетљивих популација. Обављају се и припреме за почетак израде Стратегије о сексуалном и репродуктивном здрављу. У Федерацији Босне и Херцеговине се проводи и Пројекат «Сигурна храна» у оквиру Пакта стабилности за Југоисточну Европу.

Федерално министарство рада и социјалне политике

У циљу усаглашавања прописа из области радних односа са одредбама Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини је у Закон о измјенама и допунама Закона о раду, који је у поступку израде, уградиле и нове одредбе које детаљније уређују забрану дискриминације у области рада и запошљавања, забрану узнемиравања или сексуалног узнемиравања, насиље на основу пола, као и системско узнемиравање на раду и у вези с радом, укључујући мобинг као специфичан облик системског узнемиравања. Уводи се и могућност судског процесуирања случајева дискриминације, гдје је терет доказивања на послодавцу, те право на накнаду штете у случају основаности тужбе.

У циљу усаглашавања прописа из области пензијског и инвалидског осигурања (у сарадњи са Федералним заводом за пензијско и инвалидско осигурање и Федералним министарством финансија), сачињен је Приједлог закона о измјенама и допунама Закона о пензијском и инвалидском осигурању који је усвојен од оба дома Парламента Федерације Босне и Херцеговине, водило се рачуна и о усклађености са Законом о равноправности полова у Босни и Херцеговини. У области социјалне заштите и заштите породице и дјете, одредбе Закона о основама социјалне заштите, цивилних жртва рата и заштите породице са дјецом („Службене новине Федерације БиХ“, број 36/99) усклађене су са Законом о равноправности полова у Босни и Херцеговини.

У области усаглашавања прописа из области заштите лица са инвалидитетом и заштите цивилних жртава рата посебно је значајно са становишта унапређења равноправности полова остваривање права према измјенама и допунама прописа о заштити цивилних жртава рата и чланова њихових породица, жртава сексуалног злостављања и силовања у Федерацији Босне и Херцеговине.

У 2008. години право по овој основи остварила су 493 лица, углавном жене и то у седам кантона ⁴⁶Федерације Босне и Херцеговине. То је пуно мањи број од најављиваног у удружењима логораша и удружењима која се баве пружањем помоћи овој категорији ратних страдалника.

У погледу активности Сектора за рад и запошљавање, а у вези са Поглављем ГАП-а Запошљавање и тржиште рада, у оквиру Пројекта Европске уније «Реформа политике запошљавања и успостављање информатичког система тржишта рада у Босни и Херцеговини», израђена Стратегија запошљавања Федерације Босне и Херцеговине, која посебно има за циљ смањење незапослености жена.

У погледу Сектора за социјалну заштиту и заштиту породице и дјете, када је у питању насиље у породици, представници Министарства су учествовали у изради Стратегије за превенцију насиља за Федерацију Босне и Херцеговине за период 2009.-2010.

Такође, Министарство учествује у пројекту УНИЦЕФ-а који има за циљ јачање система социјалне заштите и инклузије у Босни и Херцеговини:

Министарство заједно са Министарством здравља и социјалне заштите РС, у оквиру Пројекта Подршка развоју политике у области инвалидности, коју је усвојио Савјет министара Босне и Херцеговине, припрема приједлоге Стратегије и Акционог плана у области инвалидности, која ће укључивати и сва гендер питања и важеће критерије.

Федерално министарство енергије, рударства и индустрије

Министарство је водило рачуна да се минимизира директно или индиректно разликовање, привилеговање, искључивање или ограничавање засновано на полу из домета рада и надлежности овог министарства. Парламент Федерације Босне и Херцеговине је усвојио четири закона: Закон о измјенама и допунама Закона о рударству („Службене новине Федерације БиХ“, број 6/08), Закон о финансијској консолидацији рудника угља у Федерацији Босне и Херцеговине према обрачунатим неуплаћеним јавним приходима у периоду 2009. до 2015. године („Службене новине Федерације БиХ“, број 81/08), Закон о измјенама и допунама Закона о јавним предузећима у Федерацији Босне и Херцеговине („Службене новине Федерације БиХ“, број 81/08), Закон о измјенама и допунама Закона о привредним друштвима („Службене новине Федерације БиХ“, број 84/08), а у парламентарној процедури доношења је још седам законских рјешења.

Федерално министарство културе и спорта

Министарство је у све прописе приликом доношења уградило забрану свих врста дискриминације, па тако и на основу пола. У 2008. години донесен је Закон о спорту у Босни и Херцеговини, у чијој је изради учествовало и Министарство и у тај Закон су уграђене одредбе о забрани дискриминације. У одговору је наглашено да Министарство нема непосредне надлежности у области коју покрива, те да стога није у могућности да обезбиједи усаглашавање са цитираним члановима Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини у упитнику који се односе на: равноправну заступљеност оба пола у јавном животу, обезбјеђење и промовисање мјера из области равноправности полова, доношење мјера за усаглашавање прописа у областима које Министарство покрива.

Федерално министарство унутрашњих послова

Министарство наводи да прописи из области коју покрива, а то су Закон о унутрашњим пословима Федерације Босне и Херцеговине, Закон о полицијским службеницима Федерације Босне и Херцеговине, Закон о држављанству Федерације Босне и Херцеговине и Закон о агенцијама и унутрашњим службама за заштиту људи и имовине нису у супротности са Законом о равноправности полова у Босни и Херцеговини.

⁴⁶ (Сарајевски кантон 316, Тузлански 50, Унско-сански 23, Босанско-подрињски 18, Херцеговачко-неретвански 44, Средњобосански 5 и Зеничко-добојски кантон 37 особа)

Федерално министарство промета и комуникација

Министарство наводи да су материјални прописи из надлежности Министарства техничко-технолошке природе из области авијације, цестовне, жељезничке, поморске и телекомуникационе инфраструктуре и промета људи и роба и да не садрже елементе дискриминације на основу пола.

Федерално министарство пољопривреде, водопривреде и шумарства

Министарство је у оквиру Програма «Подстицај за пољопривреду» из Буџета Федерације Босне и Херцеговине у 2007. и 2008. години, у оквиру мјера за рурални развој, у дијелу којим се дефинишу критеријуми за остваривање новчане подршке, поред осталих услова, увело и критеријум „Приоритети“, чиме се обезбиједило да приликом разматрања захтјева приоритет имају програми који оснажују полну, добну и образовну заступљеност пољопривредника.⁴⁷

Ово министарство је, такође, у мјери Допунске активности, међу осталим, ставило акценат на подршку програмима који се односе на руралне активности жена, омладине и лица са инвалидитетом. Програм и Упутство за остваривање новчаних подршки објављује се сваке године у Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине (34/07, 45/07, 13/08 и 22/08), што је у потпуности у складу са чланом 3. став 5. који се односи на успостављање специјалних мјера с циљем промовисања једнакости и равноправности полова, елиминисања постојеће неравноправности и заштите полова на основу биолошког одређења.

Министарство истиче да већина прописа које примјењује ово министарство јесте усаглашена са Законом о равноправности полова у Босни и Херцеговини.

Министарство је, у складу са Поглављем XIV ГАП-а, припремило и Закон о органској пољопривреди који је тренутно у процедури доношења. Предметни закон предвиђа доношење 15 подзаконских аката којима се регулишу одређена питања од значаја за органску производњу.

Федерално министарство развоја, предузетништва и обрта

Министарство наводи да је нови Закон о обрту и сродним дјелатностима у потпуности усаглашен са одредбама Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини. Ово министарство истиче да ће се при доношењу нових прописа из надлежности Министарства поштовати сва права и обавезе које проистичу из Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини.

Министарство ради на успостављању пројекта информационог система малих и средњих предузећа, који би обезбиједио адекватан мониторинг стања сектора малих и средњих предузећа, чиме ће бити омогућена електроничка регистрација физичких лица која се баве дјелатностима дефинисаним Законом о обрту и сродним дјелатностима. На тај начин биће омогућен равноправан приступ информацијама свим заинтересованим правним и физичким лицима, биће отворена могућност праћења статистичких показатеља која се односе, међу осталим, и на предузетништво жена, са посебним акцентом на привредне субјекте у којима су жене директори и/или већинске власнице.

У оквиру буџета Министарства, од 2003.г. се планирају и средства за потицај развоја предузетништва и обрта (издвојено око 35.141.000 КМ), а од 2005. г. у оквиру ових средстава уводи се и посебна линија за развој женског предузетништва (око 1.700.000 КМ).

У периоду 2005.-2008.г. од укупно одобрених 517 пројеката/програма, 264 су добиле жене (51%). Тај проценат је по годинама био различит, али је у правилу одражавао гендер праведност (2005.г.-56%; 2006.г.-59%, 2007.г.- 59%, 2008.г.- 41%)

Федерално министарство просторног уређења није се специфичније одредило по овом питању, али је истакло да је provedба Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини стапан процес.

⁴⁷ Детаљи са гендер статистиком дати у поглављу III овог извјештаја

Федерална управа за инспекцијске послове

На основу достављених одговора може се констатовати следеће:

- Федерална управа није донијела посебан програм, планове и мјере ради постизања једнакости полова, премда истичу да посвећују дужну пажњу овим питањима.
- У свом одговору наводе како је све федералне прописе из области за коју је Управа надлежна донио Парламент Федерације Босне и Херцеговине, а на приједлог ресорних министарстава, самим тим сматрају да Управа нема утицаја на садржај и усаглашеност тих прописа са Законом о равноправности полова у Босни и Херцеговини.
- Управа не води статистичке податке разврстане по полу, те не наводе никакав разлог невођења овакве статистике.
- Приликом именованја – постављења државних службеника и намјештеника на поједина радна мјеста, те при одређеним именованјима, односно, предлагањима чланова и чланица комисија и других радних тијела за које је задужена служба, истичу да се, у оквиру утврђених критеријума, води рачуна о равноправној заступљености полова.
- Управа је доставила одговор да у раду ове институције нису евидентирани случајеви дискриминације по основи пола, сексуалног узнемиравања, узнемиравања и насиља на основу пола.
- Немају податке да ли је неко од запослених прошао неки вид гендер обуке.
- У свом одговору изјаснили су се да немају сређене податке о питању које се односи на информисање запослених о обавезама по домаћим и међународним документима којим се третирају питања равноправности полова, али сматрају да су, по логици ствари, инспектори као државни службеници са посебним овлашћењима, нарочито инспектори рада, упознати са прописима и по службеној дужности прате примјену прописа који третирају питања равноправности полова.
- Управа се изјаснила да су отворени за све видове сарадње са Гендер Центром Федерације Босне и Херцеговине у циљу бржег интегрисања принципа равноправности и једнакости полова у области за коју су надлежни.
- Нису се посебно изјаснили на питање да ли се приликом израде буџета води рачуна о принципима равноправности полова, али су истакли да у ову сврху нису издвајана посебна средства.

5.2 Кантонални ниво

Од укупно 94 кантонална министарства којима је упућен упитник о провођењу Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини, њих 73 је доставило податке⁴⁸.

Нити једно кантонално министарство није донијело посебне програме, мјере и планове у циљу provedбе члана 21. Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини. Један број министарстава истиче да, иако нису донијели посебне програме мјера за постизање једнакости полова, у обављању редовне дјелатности полазе од принципа заштите људских права, укључујући и принцип једнакости полова⁴⁹. Позитиван примјер је Кантонално министарство финансија Унско-санског кантона, које је покренуло активности на изради програма мјера из члана 21. Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини.

Један број министарстава за унутрашње послове је донио посебне мјере за сузбијање насиља у породици, укључујући израду статистичких података о жртвама насиља, као и о насилним лицима. Према подацима, најзначајнији резултати постигнути су у Кантону Сарајево.

Потребно је посебно истаћи (што може бити велики проблем у односу на крајњег корисника) да кантонални прописи који регулишу област социјалне заштите нису усаглашени са Законом о равноправности полова.

Као примјер добре праксе наводимо рад Министарства правде и управе Кантона Сарајево које у оквиру Законом утврђених надлежности у поступку припреме свих кантоналних прописа даје мишљење и са становишта повреде људских права и основних слобода. С тим у вези ово министарство је указивало свим кантоналним министарствима на потребу усаглашавања тих прописа са Законом о равноправности полова у Босни и Херцеговини. Ово министарство је уочило да кантонални прописи не праве разлику у одређивању права и обавеза по основи пола, односно дискриминирајуће одредбе. У новом Закону о организацији и дјелокругу органа управе и управних организација Кантона Сарајево, Закону о радно-правном статусу чланова Владе Кантона Сарајево и Закону о извршењу санкција у Кантону Сарајево регулисано је да граматичка терминологија коришћења мушког рода у овим законима подразумијева укључивање оба рода, чиме је пропис према мишљењу Министарства правде и управе Кантона Сарајево усаглашен са Законом о равноправности полова у Босни и Херцеговини.

Према достављеним подацима, видљиво је да нису регистровани случајеви дискриминације на основу пола, сексуалног узнемиравања, узнемиравања и насиља на основу пола, односно да са таквим подацима не располажу кантонална министарства.⁵⁰ Једино је Министарство за образовање, науку, културу и спорт Зеничко-добојског кантона примило три пријаве за сексуално узнемиравање ученица у три школе⁵¹ (гимназија и двије основне школе) са подручја Кантона. У једном случају је покренут судски поступак, а у другом је изречена у дисциплинском поступку јавна санкција. С обзиром да се у трећем случају ради о малолетном лицу, укључен је и орган социјалног старатељства и покренут кривични поступак.

Када је у питању примјена члана 18. Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини, који се односи на разврставање статистичких података по полу које води министарство, може се закључити да највећи број кантоналних министарстава статистичке податке које, у оквиру својих надлежности, води о лицима разврстава по полу⁵², док одређена министарства чине напоре за успостављање ефикаснијег система вођења статистичких података по полу⁵³. Министарство за правосуђе, управу и радне односе Босанско-подрињског кантона је навело да податке разврстава само по захтјеву. За Министарство здравства Тузланског кантона и Министарство здравства Кантона Сарајево, статистичке евиденције

⁴⁸ Податке нису доставили: Министарство просвјете, културе и спорта Посавског кантона; Министарство промета, веза, трговине и предузетништва Посавског кантона; Министарство финансија Посавског кантона; Министарство правосуђа и управе Посавског кантона; Министарство за обнову, развој и повратак Тузланског кантона; Министарство финансија Зеничко-добојског кантона; Министарство за рад, социјалну политику и избјеглице Зеничко-добојског кантона; Министарство за образовање, науку, културу и спорт Босанско-подрињског кантона; Министарство образовања, науке, културе и спорта Средњобосанског кантона; Министарство здравства, рада и социјалне скрби Херцеговачко-неретванског кантона, Министарство финансија Херцеговачко-неретванског кантона, Министарство трговине, туризма и заштите околиша Херцеговачко-неретванског кантона, Министарство промета и веза Херцеговачко-неретванског кантона, Министарство за питања бранитеља Херцеговачко-неретванског кантона, Министарство образовања и науке Кантона Сарајево, Министарство саобраћаја Кантона Сарајево, Министарство науке, просвјете, културе и спорта Кантона 10, Министарство правосуђа и управе Кантона 10, Министарство финансија Кантона 10 и Министарство пољопривреде, водопривреде и шумарства Кантона 10

⁴⁹ На примјер: Министарство здравства и социјалне политике Средњобосанског кантона, Министарство за образовање, науку, културу и спорт Зеничко-добојског кантона, Министарство привреде/господарства Херцеговачко-неретванског кантона, Министарство културе и спорта Кантона Сарајево и др.

⁵⁰ На примјер: Министарство унутрашњих послова Босанско-подрињског кантона, Министарство унутрашњих послова Кантона 10, Министарство здравства Тузланског кантона, Министарство пољопривреде, водопривреде и шумарства Посавског кантона, Министарство правде Унско-санског кантона, Министарство правосуђа и управе Средњобосанског кантона, Министарство привреде Херцеговачко-неретванског кантона, Министарство културе и спорта Кантона Сарајево и др.

⁵¹ Једна пријава се односи на сексуално узнемиравање ученице од професора тјелесног васпитања, друга од библиотекара школе, а трећа од ученика исте школе.

⁵² На примјер: Министарство унутрашњих послова Кантона Сарајево, Министарство унутрашњих послова Кантона 10, Министарство образовања, науке, културе и спорта Тузланског кантона, Министарство финансија Западнохерцеговачког кантона, Министарство за правосуђе и управу Зеничко-добојског кантона, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Херцеговачко-неретванског кантона, Министарство за социјалну политику, здравство Босанско-подрињског кантона и др.

⁵³ Министарство здравства и социјалне политике Унско-санског кантона и Министарство привреде Херцеговачко-неретванског кантона.

воде кантонални заводи за јавно здравство, а за Министарство привреде Зеничко-добојског кантона то ради Завод за статистику.

Из достављених података видљиво је да су успостављени различити видови сарадње између кантоналних министарстава и невладиних организација које се баве питањима из надлежности појединих министарстава. Најчешћи облици сарадње су заједничка реализација конкретних пројеката, обезбјеђење средстава из кантоналних буџета за финансирање одређених активности невладиних организација. Тако је, на примјер, у 2008. години из буџета Западно-херцеговачког кантона издвојено укупно 102.700,00 КМ за подршку раду невладиних организација⁵⁴, а из буџета Средњобосанског кантона у 2008. години је издвојено укупно 130.000,00 КМ за невладин сектор⁵⁵. Сарадња је првенствено остварена у областима заштите жртве насиља⁵⁶, здравствене заштите⁵⁷, заштите околиша, спорта и културе⁵⁸ и др.

Већина кантоналних министарстава⁵⁹ води рачуна о равноправној заступљености полова при именовањима односно предлагањима чланова и чланица комисија и других радних тијела за које је задужено министарство, међутим, четири кантонална министарства⁶⁰ наводе да о томе не воде рачуна. Министарство здравства, рада и социјалне заштите Западнохерцеговачког кантона нагласак ставља на стручност, а не на пол, док се код три министарства⁶¹ о томе води рачуна онолико колико то могућности дозвољавају.

Запосленици министарстава⁶² су углавном упознати са обавезама по међународним документима којима се третирају питања равноправности полова, док су четири министарстава⁶³ навела да су њихови запосленици само дјеломично упознати са наведеним документима. У Министарству просвјете, науке, културе и спорта Западнохерцеговачког кантона и Министарству пољопривреде, шумарства и водопривреде Тузланског кантона није било службених упознавања са наведеним документима, али су се запосленици могли упознати индивидуално. Исказана је потреба за додатном едукацијом запослених, у првом реду државних службеника, са домаћим и међународним правним оквиром који се односи на питања једнакости и равноправности полова. У 22 кантонална министарства⁶⁴ је наведено да су њихови службеници прошли неки вид гендер обуке, чиме су обухваћена укупно 34 службеника. У 25 кантоналних министарстава⁶⁵ службеници нису прошли никакав вид гендер обуке, док Министарство привреде Кантона 10 сматра да би овакав вид обуке требала понудити Агенција за државну службу Федерације Босне и Херцеговине.

Овдје је потребно посебно нагласити да кантонални координациони одбори који су претходних година формирани као ад хоц радна тијела кантоналних влада нису заживјели у пракси изузев у Унско-

⁵⁴ Министарство финансија Западнохерцеговачког кантона предвиђа посебна средства намијењена промовисању родне равноправности као што је подршка породиљама, незапосленим породиљама те једнократка помоћ за опрему новорођеног дјетета.

⁵⁵ Нпр. Удружење жена "Викторија 99" - Јајце.

⁵⁶ Сарадња Министарства здравства и социјалне политике Унско-санског кантона у виду суфинансирања трошкова смјештаја у „кућу спаса“ коју води НВО „Жене са Уне“-Бихаћ. Сарадња Министарства правде и управе и Министарства унутрашњих послова Кантона Сарајево са невладином организацијом „Фондација локалне демократије“ у области превенције, заштите и борбе против насиља у породици. Министарство унутрашњих послова Кантона 10 остварује активну сарадњу са невладиним организацијама „Li Women“—Ливно, „Жене БиХ“—Мостар, „ЛаСтрада“—Мостар и „Медица“—Зеница, а везано за заштиту жртава насиља у породици. Министарство унутрашњих послова Босанско-подрињског кантона је остварило сарадњу са невладином организацијом „Сека“ на пројекту „Доста је било оправдања за насиље у породици“.

⁵⁷ Министарство за социјалну политику, здравство, расељена лица и избјеглице Босанско-подрињског кантона - Министарство остварује континуирану сарадњу са невладиним сектором у областима социјалне политике и здравства кроз подршку у имплементацији разних пројеката међу којима су и пројекти који укључује гендер манаџмент, као што су Удружење обољелих од карцинома дојке и других малигну обольења „Бисер“ и Удружење жена „ Сека“. Министарство здравства Кантона Сарајево остварује сарадњу кроз суфинансирање превентивних пројеката, од којих су неки намијењени искључиво женској популацији, као, на примјер, пројекат Удружења Ренесанса „Едукација здрава дојка“ или суфинансирање промовисања женских људских права Удружења „Центар за жене жар“.

⁵⁸ Министарство културе и спорта Кантона Сарајево остварује сарадњу кроз јавни позив за суфинансирање пројеката културе и спорта, у оквиру прикупљања матичних евиденција организација у спорту, те кроз надзор над законитошћу рада организација у спорту и инспекцијски надзор.

⁵⁹ На примјер: Министарство за грађеве, просторно уређење и заштиту околине Унско-санског кантона, Министарство привреде и просторног уређења Посавског кантона, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Тузланског кантона, Министарство за социјалну политику, здравство и расељена лица и избјеглице Босанско-подрињског кантона, Министарство за правосуђе и управу Зеничко-добојског кантона, Министарство здравства и социјалне политике Средњобосанског кантона, Министарство привреде, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Западнохерцеговачког кантона, Министарство грађевина, обнове, просторног уређења и заштите околиша Кантона 10 и др.

⁶⁰ Кантонално министарство здравства и социјалне политике Унско-санског кантона, Министарство просвјете, науке и спорта Западнохерцеговачког кантона, Министарство привреде Кантона Сарајево и Министарство за борачка питања Кантона Сарајево.

⁶¹ Министарство правде и управе Кантона Сарајево, Министарство рада, здравства, социјалне заштите и прогнаних Кантона 10 и Министарство правосуђа и управе Тузланског кантона.

⁶² На примјер: Министарство унутрашњих послова Тузланског кантона, Министарство рада, здравства, социјалне заштите и прогнаних Кантона 10, Министарство културе и спорта, Кантона Сарајево, Министарство просторног уређења, ресурса и заштите околиша Западнохерцеговачког кантона, Министарство правосуђа, управе и локалне самоуправе Херцеговачко-неретванског кантона, Министарство просторног уређења, обнове и повратка Средњобосанског кантона, Министарство за правосуђе, управу и радне односе Босанско-подрињског кантона, Министарство здравства Тузланског кантона, Министарство привреде и просторног уређења Посавског кантона, Министарство правде Унско-санског кантона, Министарство здравства Кантона Сарајево и др.

⁶³ Министарство за борачка питања Кантона Сарајево, Министарство здравства и социјалне политике Средњобосанског кантона, Министарство за привреду Босанско-подрињског кантона, Министарство за социјалну политику, здравство, расељена лица и избјеглице Босанско-подрињског кантона.

⁶⁴ На примјер: Министарство привреде Западнохерцеговачког кантона, Министарство образовања, науке, културе и спорта Тузланског кантона, Министарство финансија Босанско-подрињског кантона, Министарство здравства Зеничко-добојског кантона, Министарство шумарства, пољопривреде и водопривреде Средњобосанског кантона, Министарство културе и спорта Кантона Сарајево и др.

⁶⁵ Министарство правде Унско-санског кантона, Министарство здравства, рада и социјалне заштите Западнохерцеговачког кантона, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Тузланског кантона, Министарство за привреду Босанско-подрињског кантона, Министарство за борачка питања Зеничко-добојског кантона, Министарство грађевина и просторног уређења Херцеговачко-неретванског кантона, Министарство рада, здравства, социјалне заштите и прогнаних Кантона 10 и др.

санском кантону. Основни разлог је непостојање правне основе да се, у оквиру кантоналних влада, успостави овакво једно стално радно тијело.

Већи број кантоналних министарстава не води рачуна о принципима равноправности полова при изради буџета министарства и не издваја посебна средства у ту сврху, док се у шест кантоналних министарстава⁶⁶ о томе води рачуна, али се не издвајају посебна средства у ту сврху. Министарство културе и спорта и Министарство правде и управе Кантона Сарајево воде рачуна о наведеним принципима и издвајају средства за разлику плата које примају породиље за вријеме породилског одсуства. Интересантно је истаћи праксу Министарства културе и спорта Кантона Сарајево које приликом додјеле средстава спортским и културно-умјетничким удружењима води рачуна о пропорционалној заступљености оба пола у тим удружењима. Такође, Министарство здравства Кантона Сарајево издваја посебна средства у циљу заштите и унапређења здравља жена.

5.3 Општински ниво

Као посебну циљану групу за оцјену начина и степена провођења Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини, Гендер Центар је означио локални ниво власти, те су се упитници прилагодили њиховом мандату и послани свим градоначелницима и начелницима у Федерацији Босне и Херцеговине. Одговор смо добили од само од 18 начелника и једне градоначелнице.⁶⁷

Једино је Општина Јабланица дала позитиван одговор у којем се наводи да је Одјељење за нормативне послове припремило програм мјера ради постизања једнакости и равноправности полова, на нивоу локалне заједнице, у свим областима у Општини Јабланица.

Општина Зеница и Општина Високо су уградиле обавезу доношења програма мјера ради постизања равноправности полова у областима из самоуправног дјелокруга у Статут Општине, али из одговора није могуће закључити да ли су наведени програми донесени.

Од укупно 19 одговора, у 16 је наведено да су прописи који се припремају и доносе у оквиру локалног извршног органа власти усаглашени са одредбама Закона, а у 18 одговора је наведено да се при изради општинских развојних планова води рачуна о принципима равноправности полова и да се остварује сарадња са невладиним сектором, те у само једном је наведено да се подаци разврставају по полу у области персоналних послова.

Принципи равноправности полова узимају се у обзир при изради буџета у 7 општина и 1 градској управи. Општина Пале-Прача навела је да се предвиђају средства за рад Комисије за равноправност полова, док су Општина Столац, Општина Босанско Грахово, Град Сарајево, Општина Илијаш, Општина Челић, Општина Добој-Исток, Општина Босански Петровац у одговору навели да се поштују принципи равноправности полова, али нису специфицирали на који начин.

Сви начелници и градоначелница се слажу у једном, а то је да се води рачуна о принципима равноправности полова при избору радних тијела која су у њиховој надлежности. Исто тако, у највећем броју случајева наведено је да запосленици/е нису прошли/е никакву обуку из области равноправности полова.⁶⁸

⁶⁶ Министарство за привреду Босанско-подрињског кантона, Министарство за урбанизам, просторно уређење и заштиту околине Босанско-подрињског кантона, Министарство за борачка питања Босанско-подрињског кантона, Министарство финансија Тузланског кантона, Министарство унутрашњих послова Средњобосанског кантона и Министарство за просторно уређење, промет и комуникације и заштиту околине Зеничко-добојског кантона.

⁶⁷ Босанска Крупа, Цазин, Босански Петровац, Сански Мост, челић, Добој-Исток, Град Сарајево, Илијаш, Босанско Грахово, Купрес, Зеница, Високо, Олово, Усора, Бусовача, Јабланица, Прозор-Рама, Коњиц, Столац,

⁶⁸ Општина Јабланица - 1 особа учествовала на семинару у Мостару, у организацији Гендер Центра Федерације Босне и Херцеговине, а три су дале одговоре како слиједи: Општина Илијаш - 7 особа, прошло обуку у организацији Гендер Центра Федерације Босне и Херцеговине
Општина челић - Извјестан број прошао обуку о људским правима у оквиру које је обухваћена и равноправност полова у организацији Бироа за људска права

6. Активност и завода за здравство, здравствено осигурање и запошљавање

6.1. Заводи за јавно здравство на федералном и кантоналном нивоу.

Одговор на упитник доставила су само два кантонална завода за јавно здравство.⁶⁹ На основу достављених података може се констатовати следеће:

- Заводи нису израдили програме мјера или планове за постизање равноправности полова.
- Завод за јавно здравство Тузланског кантона је навео да су прописи из надлежности Завода усаглашени са Законом о равноправности полова у Босни и Херцеговини, док Завод из Унско-санског кантона није доставио одговор на ово питање.
- Из достављених одговора може се закључити да се један број података разврстава по полу, углавном из индивидуалних образаца: пријаве рођења, пријаве смрти, болеснички статистички листић, пријаве обољелог-умрлог од малигну неоплазми, извјештаји о организационој структури и кадровима запосленим у здравству и регистри здравствених радника/ца.
- Завод за јавно здравство Тузланског кантона је навео да се води рачуна о равноправној заступљености оба пола приликом именовања комисија и радних тијела за која су задужени заводи, а Завод Унско-санског кантона није се изјаснио.
- Заводи нису регистровали пријављивање дискриминације на основу пола, насиља на основу пола, сексуалног узнемиравања и узнемиравања у области коју покривају.
- На основу достављених одговора може се закључити да нико од запослених није прошао било какав вид гендер обуке у оба завода.
- Запосленици оба завода углавном се упознају са међународним стандардима из области гендера путем индивидуалног стручног усавршавања.
- Предложени облици сарадње са Гендер Центром Федерације Босне и Херцеговине су следећи: едукације о гендер концепту и насиљу у породици, заједнички састанци, едукативни програми и семинари, израда информативних материјала о статистичким подацима о насиљу у породици.

6.2. Завод здравственог осигурања и реосигурања Федерације Босне и Херцеговине и кантонални заводи здравственог осигурања.

На основу достављених података⁷⁰ може се констатовати следеће:

- Ниједан завод није израдио програме мјере или планове за постизање равноправности полова.
- Шест кантоналних завода који су доставили одговоре (од укупно 10) нема посебне програме, мјере или планове за постизање равноправности полова.
- Завод здравственог осигурања и реосигурања Федерације Босне и Херцеговине и кантонални заводи истичу да се здравствена заштита обезбјеђује свима под једнаким условима.
- Из достављених одговора кантоналних завода само два кантонална завода разврставају податке по полу⁷¹.
- Сви заводи су одговорили да се води рачуна о равноправној заступљености оба пола приликом именовања комисија и других тијела у надлежности завода.
- Заводи нису регистровали пријављивање дискриминације на основу пола, насиља на основу пола, сексуалног узнемиравања и узнемиравања у области коју покривају.
- Само два завода су навела да су прошла неки вид обуке из наведене области, углавном кроз индивидуално стручно усавршавање.
- Према пристиглим одговорима, веома мали број запосленика завода има потребно знање о међународном правном оквиру из области гендера.
- Предложени облици сарадње са Гендер Центром су следећи: едукације о гендер концепту и насиљу у породици, заједнички састанци, едукативни програми и семинари, израда информативних материјала о статистичким подацима о насиљу у породици, давање стручних мишљења.

⁶⁹ Завод за јавно здравство Тузланског кантона и Завод за јавно здравство Унско-санског кантона

⁷⁰ Одговорили су заводи из Тузланског, Зеничко-добојског, Сарајевског, Херцеговачко-неретванског и Западнохерцеговачког кантона, те Федерални завод

⁷¹ Завод здравственог осигурања Зеничко-добојског кантона и Завод здравственог осигурања Тузланског кантона.

- Три завода су одговорила да нису остварила сарадњу са невладиним сектором, а три да остварују сарадњу у складу са регистрованом дјелатношћу.

- Само два завода су навела да воде рачуна и да у сврху гендер једнакости и равноправности издвајају посебна средства, а то су Завод здравственог осигурања Зеничко-добојског кантона који издваја 200 000 КМ за превентивни програм заштите здравља жена (скрининг карцинома грлића материце) и Завод здравственог осигурања Кантона Сарајево који истиче да су издвајана средства у сврху provedбе различитих пројеката, као што су: Пројекат репродуктивно здравље, Пројекат рано откривање рака дојке, Пројекат раног дијагностицирања и лијечења остеопорозе код постменопаузе жена у Кантону Сарајево, испитивање учесталости ХПВ код жена у Кантону Сарајево.

- Кантонални заводи су навели да нису упознати са Гендер акционим планом, док је Завод здравственог осигурања и реосигурања навео да учествује у провођењу Поглавља X, али нису специфициране активности.

Завод здравственог осигурања и реосигурања Федерације Босне и Херцеговине наводи да није припремио посебне мјере ради постизања равноправности полова у области коју покрива, али да се равноправност полова у потпуности поштује, односно да се чланом 4. Кодекса пословног понашања запосленика Завода, број: 01/Д-1476/05 прописује да су «Сви запосленици равноправни, без обзира на пол, доб, националност, етничко поријекло, религијску припадност, језик, социјални и економски статус»; наводи да су прописи које покрива Завод у цијелости усаглашени са Законом о равноправности полова у Босни и Херцеговини и то: Статут, Правилник о раду, Пословник о раду Управног одбора Завода, Правилник о унутрашњој организацији стручне службе Завода, Кодекс пословног понашања запосленика Завода, те остали прописи Завода; не води статистичке податке разврстане по полу, јер, како наводи, цијени да је приоритет помоћи болесном лицу без обзира на пол.

Завод здравственог осигурања Кантона Сарајево наводи да је у члану 3. Правилника о раду Завода здравственог осигурања Кантона Сарајево прописано да лице које тражи запослење и запосленик који закључује уговор о раду не може бити стављено у неповољнији положај због расе, боје коже, пола, језика, вјере, политичког или другог мишљења, националног или социјалног поријекла, имовног стања, рођења или какве друге околности, чланства или нечланства у политичкој странци, чланства или нечланства у синдикату, те тјелесних и душевних потешкоћа, у погледу ангажовања, образовања, унапређења, услова и захтјева рада, отказивања уговора о раду или других питања која проистичу из радног односа.

6.3. Федерални завод и кантоналне службе за запошљавање

Федерални завод и кантоналне службе⁷² нису донијели посебне програме, мјере и планове ради постизања једнакости полова. Као основни разлог за то наводе да прописи који уређују њихов дјелокруг рада већ садрже одредбе о забрани дискриминације, између осталог, и на основу пола, те да, иако нису донијели посебне програме мјера за постизање једнакости полова, у обављању редовне дјелатности полазе од принципа заштите људских права, укључујући и принцип једнакости полова. Позитиван примјер наводи Служба за запошљавање Средњобосанског кантона која је у свој Правилник о раду увела одредбу о пуној равноправности полова, гдје се гарантује једнак положај запосленицима, као и лицима која траже запослење да неће бити стављени у неповољнији положај ни по којем основу, па ни због пола.

Завод и највећи број кантоналних служби доставили су одговоре да су Закон о посредовању у запошљавању и социјалној сигурности незапослених лица у Федерацији Босне и Херцеговине („Службене новине Федерације Босне и Херцеговине“, бр. 55/00, 41/01, 22/05 и 9/08), као и Правилник о евиденцијама у области запошљавања („Службене новине Федерације Босне и Херцеговине“, број 24/06) усаглашени са Законом о равноправности полова у Босни и Херцеговини самим тим јер Закон у члановима 2., 4.д. и 37. садржи одредбе о забрани дискриминације на основу пола, обавезу да се приликом именовања органа Завода и савјетодавне комисије води рачуна о равномјерној пуној заступљености, те да незапосленог лице има право на новчану накнаду ако се утврди да је добровољно напустило посао ако је постојао оправдан разлог - када с обзиром на све околности незапослено лице није имало друге могућности већ да прекине радни однос, што се нарочито али не и искључиво односи на сексуално или друкчије злостављање, дискриминацију у смислу члана 5. Закона о раду, који говори

⁷² Одговор на упитник није доставила само Кантонална служба за запошљавање Унско-санског кантона

о дискриминацији по свим основама, што обухвата и полну дискриминацију, поред других набројаних оправданих разлога.

Јавна установа Служба за запошљавање Кантона 10 Ливно и Јавна установа Служба за запошљавање Босанско-подрињског кантона Горажде на ово питање усклађености закона са Законом о равноправности полова у Босни и Херцеговини изјасниле су се негативно без давања конкретних образложења.

Завод и све службе су се изјаснили да разврставају статистичке податке по полу у областима које покривају, те у прилогу одговора доставили своје мјесечне билтене или изводе из билтена – статистичке прегледе из којих је видљива гендер статистика.

Завод, као и кантоналне службе за запошљавање су доставиле податке о укупном броју, те полној структури запослених, као и полну структуру запослених на руководећим позицијама. Јавна установа Служба за запошљавање Босанско-подрињског кантона Горажде нарочито истиче да се на позицији директорике ове Службе налази жена.

Федерални завод је у свом одговору истакао да не постоји посебан акт којим се препоручује једнака полна заступљеност у радним комисијама и тијелима већ се они бирају према стручним знањима, док су све службе истакле да се приликом именовања чланова и чланица комисија води рачуна и о равноправној заступљености полова у саставу тих комисија.

Завод и све кантоналне службе су се изјаснили да није било евидентираних случајева дискриминације на основу пола, сексуалног узнемиравања, узнемиравања и насиља на основу пола.

Завод и већина служби изјаснили су се да нико од запослених није, према њиховим сазнањима, прошао било какав вид гендер обуке. Изузетак је Служба за запошљавање Зеничко-добојског кантона која наводи да је већина запослених прошла неки вид гендер обуке.

Завод је доставио одговор да није било организованог информисања и едукације запослених о обавезама по домаћим и међународним документима којима се третирају питања равноправности полова али наводе да је Правилником о раду Завода и другим општим актима, прописана обавеза да су сви запослени дужни да се и самостално континуирано стручно информишу и усавршавају.

Највећи број служби је одговорио да њихови запослени нису упознати о обавезама по домаћим и међународним документима којима се третирају питања равноправности полова. Некима је одговор био да су „дјелимично“ упознати док су Служба за запошљавање Зе-до кантона и Служба за запошљавање Орашје одговориле да су њихови запослени упознати са обавезама по међународним документима којима се третирају питања равноправности полова.

Већина је доставила одговоре да су отворени за сваки вид сарадње са Гендер Центром у циљу бржег интегрисања принципа равноправности и једнакости полова у области за коју су надлежни, изузев Службе за запошљавање Босанско-подрињског кантона Горажде, која истиче да због великог обима посла који је у њиховој надлежности нису у могућности проводити веће облике сарадње. Завод и друге службе предлажу одржавање стручних обука из области гендера, семинара, едукација, стручних обука, размјену података, сарадњу у смислу оспособљавања незапослених лица женског пола у циљу бржег укључивања на тржиште рада, те помоћ у борби против полне дискриминације, а све ово у циљу бржег интегрисања принципа равноправности полова и примјене у пракси.

Поједине службе су истакле да имају остварене сарадње са невладиним сектором, али не по питању гендер маинстреаминга већ по неким другим пројектима.⁷³

Из достављених одговора произилази да буџети завода и кантоналних служби нису гендер сензитивни.

⁷³ Тако нпр. Служба за запошљавање Зеничко-добојског кантона истиче добру сарадњу са локалним невладиним сектором, нарочито са невладиним организацијама „Медица“, „Наш мост“, Удружење грађана „Било“ са којима, по потреби, учествују у пројектима као што су: запошљавање бивших и лијечених овисника, едукација жена за послове шивења, фризерки, тапетарства и томе слично.

Служба за запошљавање Кантона Сарајево у сарадњи са невладином организацијом „Рода“ организовала је едукацију незапослених и то: социјалне вјештине, енглески језик, информатичка едукација.

Служба за запошљавање Босанско-подрињског кантона Горажде истиче да има веома добру сарадњу са невладиним сектором (Центар цивилних иницијатива, Удружење жена „Сека“ Горажде, Удружење демобилизованих бораца и др.)

Служба за запошљавање Херцеговачко-неретванског кантона Мостар наводи да је у току provedба Програма суфинансирања запошљавања жена жртава насиља у сарадњи са Федералним заводом за запошљавање у оквиру којег пројекта ће се увезати са невладином организацијом „Жена БиХ“ с којом су и досада активно сарађивали.

7. Активност и надлежних органа власти и невладиног сектора у области насиља

У оквиру овог дијела извјештаја обрађени су подаци, односно активности, правосудних органа, органа унутрашњих послова, Гендер Центра и невладиних организација у области насиља над женама с посебним акцентом на насиље у породици.

Полазећи од члана 27. Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини, затражени су од општинских и кантоналних судова у Федерацији Босне и Херцеговине подаци о процесуираним случајевима насиља, узнемиравања и сексуалног узнемиравања. Према расположивим подацима општинских судова, видљиво је да је поднесена само једна тужба и изречена једна неправоснажна пресуда за кривично дјело из члана 4. Закона, док је у Кантоналном суду у Тузли рјешавано по жалби на првостепену одлуку којом се захтјев за понављање кривичног дјела из члана 27. став 1., а у вези са чланом 4. Закона, одбија.

Гендер Центар је од свих општинских судова затражио и податке о радним споровима покренутим, процесуираним и окончаним на основу чл. 7.-10. из поглавља V-Запошљавање, рад и приступ свим облицима ресурса, Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини. Иако је из достављених података видљиво да је у 2008. години поднесено 170 тужби из области радних односа, није уочено да је било која тужба поднесена на основу Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини.

Случајеви повреда члана 4. Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини обрађивани су у поступку испитивања повреда Закона према процедури прописаној Пословником о испитивању случајева кршења Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини, што је већ наведено у поглављу 1.2. овог документа.

Подаци указују да се из године у годину повећава и број пријављених случајева насиља у породици.

ПОДАЦИ КАНТОНАЛНИХ МИНИСТАРСТАВА УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА – 1-10		
	2007. година	2008. година
Број пријављених случајева насиља у породици	1.093	2.272
Број поднесених извјештаја о почињеном кривичном дјелу	647	889

Наиме, насиље у породици је у Федерацији Босне и Херцеговине регулисано Кривичним законом Федерације Босне и Херцеговине, као кривично дјело. Тако се у члану 222. овог закона прописују казне у распону од 3 мјесеца до дуготрајног затвора за лице које насиљем, дрским или безобразним понашањем угрожава мир, тјелесну цјеловитост или психичко здравље члана своје породице (став 1.) или такво дјело учини према члану породице с којим живи у заједничком домаћинству (став 2.).

Слиједи подаци о броју заprimљених тужби од судова у Федерацији Босне и Херцеговине по члану 222. Кривичног закона Федерације Босне и Херцеговине, и о броју изречених пресуда:

ПОДАЦИ ОПШТИНСКИХ СУДОВА ВЕЗАНО ЗА ЧЛАН 222. КРИВИЧНОГ ЗАКОНА ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ		
	2007. година*	2008. година
Број примљених тужби	399	463
Број правоснажно изречених пресуда	177	228
Број неправоснажно изречених пресуда	73	61

*У 2007. години податке нису доставили општински судови у Тузли и у Сарајеву, док су у 2008. години податке доставили сви општински судови.

Према достављеним подацима од свих десет кантоналних судова видљиво је да су код ових судова у 11 случајева у 2008. години рјешавани предмети по жалбама за кривична дјела из члана 222. Кривичног закона Федерације Босне и Херцеговине.

Имајући у виду сложеност проблематике насиља у породици, укључујући и предуго вођење судских поступака, као и потребу да се жртви насиља пружи брза и адекватна помоћ, Парламент Федерације Босне и Херцеговине је у 2005. години донио Закон о заштити од насиља у породици којим се, поред осталог, утврђује и шест заштитних мјера. Анализа провођења овог закона од свих актера у процесу заштите жртве насиља у породици (полиција, здравство и образовне институције, центри за социјални рад, суд, невладине организације) указала је на потребу измјена и допуна Закона о заштити од насиља у породици, односно израду новог закона којим би се прописао и посебан поступак за изрицање заштитних мјера. С тим у вези у 2008. години је израђен и Преднацрт закона о заштити од насиља у породици. Један од резултата организованих расправа о провођењу наведеног закона је и повећан број поднесених захтјева за изрицање заштитних мјера у 2008. години прописаних Законом о заштити од насиља у породици, као и број изречених мјера.

БРОЈ ЗАХТЈЕВА ЗА ИЗРИЦАЊЕ ЗАШТИТНИХ МЈЕРА		
	2007. година*	2008. година
Број захтјева за изрицање заштитних мјера	78	120
Број изречених заштитних мјера	17	53
Број лица која су штићена заштитним мјерама	31	68

*У 2007. години податке нису доставили општински судови у Тузли и у Сарајеву, док су у 2008. години податке доставили сви општински судови.

Према раположивим подацима, у 2008. години поднесено је укупно 120 захтјева за изрицање заштитних мјера прописаних Законом о заштити од насиља у породици. Изречене су 53 заштитне мјере. Најчешће је то заштитна мјера „Забрана приближавања жртви насиља“ односно „Забрана узнемиравања жртве насиља“, али су изричане и заштитне мјере удаљења из куће, стана, психосоцијални третман, лијечење овисности о алкохолу. У највећем броју случајева жртве насиља које се штите изреченом заштитном мјером су жене-супруге, иако има случајева да се штити родитељ-отац.

Расправа о провођењу важећег закона у свих 10 кантона указала је на потребу додатне едукације професионалаца који се баве проблематиком насиља у породици (судија, полицајаца, службеника у центрима за социјални рад, здравствених радника и др.).

Једина заштитна мјера која се према важећем федералном закону може изрећи жртви насиља у породици је заштитна мјера „Обезбјеђење заштите лица изложеног насиљу (жртви насиља)“. Овом заштитном мјером (члан 13.) обезбјеђује се жртви насиља, поред осталог, привремени смјештај и збрињавање у социјалним или другим центрима (сигурним кућама) или код других породица, односно на другим погодним мјестима. Иако се према сазнањима Гендер Центра није изрекла нити једна заштитна мјера жртви насиља у 2008. години, у шест сигурних кућа (Фондација локалне демократије-Сарајево, Медица-Зеница, Виве Жене-Тузла, Жене са Уне-Бихаћ, Жена БиХ-Мостар и Каритас-Мостар) које дјелују на подручју Федерације Босне и Херцеговине смјештене су 244 жртве насиља, и то до три мјесеца 194 жртве, и преко три мјесеца 50 жртава насиља у породици⁷⁴. Осим смјештаја жртава насиља у сигурне куће, активности ових невладиних организација током 2008. године у односу на жртве насиља биле су: савјетовање жртава насиља, превенција трговине људима, економско оснаживање жена, јачање капацитета професионалаца у институцијама, пружање медицинских услуга, рад са насилним лицем, медијске кампање и др. Укупно је у 2008. години кроз све наведене сервисе било обухваћено 4937 директних корисника, а број индиректних корисника је свакако много већи.

Значајно је навести да ни једну сигурну кућу на подручју Федерације Босне и Херцеговине није основала нека владина институција, а да су у 2008. години средства за пружање адекватне стручне помоћи жртви насиља у правилу обезбјеђивана из страних донација.

Заједничком активношћу представника владиног и невладиног сектора у 2008. години за потребе жртава насиља смјештених у сигурне куће, односно активности невладиних организација на пружању различитих видова стручне помоћи жртвама насиља у породици из буџетских средстава на свим нивоима власти у Федерацији Босне и Херцеговине издвојена су и знатна средства у укупном износу од 668.888 КМ што је видљиво из сљедеће табеле:

СРЕДСТВА У 2008. ГОДИНИ – БУЏЕТИ НА РАЗЛИЧИТИМ НИВОИМА ВЛАСТИ⁷⁵

ОРГАНИЗАЦИЈА	ИЗВОР СРЕДСТАВА				
	Федерација	Кантон	Град	Општина	Остало
Жене са Уне - Бихаћ	35.000 КМ	10.000 КМ		20.000 КМ	
Жена БиХ - Мостар	30.000 КМ		6.000 КМ		5.000 КМ *
Каритас - Мостар	37.500 КМ				
Медица - Зеница	30.000 КМ	14.000 КМ		24.000 КМ	
Виве жене - Тузла	30.000 КМ				
Фондација локалне демократије - Сарајево	37.500 КМ	366.888 КМ	20.000 КМ	3.000 КМ	
УКУПНО	200.000 КМ	390.888 КМ	26.000 КМ	47.000 КМ	5.000 КМ

* Министарство цивилних послова

У области насиља у породици формирана је, такође, мултисекторална радна група за израду Стратешког плана за превенцију насиља у породици за Федерацију Босне и Херцеговине - 2009-2010, који је Влада Федерације Босне и Херцеговине усвојила на 77. сједници одржаној 13. новембра 2008. године. Овим стратешким документом утврђени су циљеви као и задаци појединих органа управе и невладиних организација чија ће реализација обезбиједити превентивно дјеловање надлежних субјеката у области насиља у породици. Акцентат је стављен на израду јединствених програма обуке за

⁷⁴ У 2007. години, у наведеним сигурним кућама било је смјештено 265 жртава насиља у породици.

⁷⁵ Детаљнији преглед активности невладиног сектора се налази у Додатку II Извјештаја

професионалце у области социјалне заштите, здравства, образовања и безбједности који раде непосредно како са жртвама насиља, тако и са насилним лицима. Значајно је напоменути да су велики допринос у изради коначног текста Стратешког плана дале невладине организације које у свом мандату имају проблематику насиља у породици, а биле су и чланице радне групе (Фондација локалне демократије - Сарајево, Медица - Зеница, Виве жене -Тузла и жене женама - Сарајево). О Нацрту стратешког плана обављени су разговори са представницима надлежних кантоналних министарстава у сједиштима свих десет кантона. Везано за ову активност Гендер Центар је, такође, иницирао код надлежних федералних министарстава планирање одређених финансијских средстава у буџетима тих министарстава за 2009. годину која су неопходна за реализацију предвиђених активности.

Финансијску и стручну помоћ у изради Нацрта стратешког плана за превенцију насиља у породици за Федерацију Босне и Херцеговине – 2009-2010 пружио је United Nations Population Fund (УНФПА) (одржавање пет радних састанака, штампање публикација и др.), кроз пројекат за израду „Нацрта стратегије за превенцију насиља у породици са Акционим планом за Федерацију Босне и Херцеговине“.

Мисија ОЕБС-а у Босни и Херцеговини је за потребе Гендер Центра превела одређени број докумената Савјета Европе који су заједно са Стратешким планом за превенцију насиља у породици достављени свим субјектима на локалном нивоу који се сусрећу са насиљем у породици. Сматрамо да ће ови документи допринијети бржем доношењу приједлога мјера за превентивно дјеловање субјеката на локалном нивоу, односно примјену међународних стандарда у области насиља у породици.

На иницијативу Гендер Центра у 2008. години потписан је и меморандум о сарадњи између невладиних организација, једног броја локалних органа и Гендер Центра Федерације Босне и Херцеговине о успостави и начину функционисања СОС телефона. Наиме, јавила се потреба да се за подручје Федерације Босне и Херцеговине успостави јединствена СОС линија која би била доступна свим жртвама насиља у породици и путем које би се могле добити информације неопходне за пружање прве помоћи. Јединствени број овог телефона је 1265. Сва три телеком оператера у Босни и Херцеговини (БХ Телеком, ХТ Мостар и М:тел) сагласила су се да позиви на телефон 1265 буду бесплатни за позиваоце те је у складу с тим проведена одређена процедура. Тако је Влада Федерације Босне и Херцеговине на 74. сједници одржаној 23.10.2008. године донијела Одудку о проглашењу кратког кода 1265 телефонским бројем хитне службе у Федерацији Босне и Херцеговине („Службене новине Федерације Босне и Херцеговине“, број 79/08). И у поступку успостављања јединствене СОС линије огроман је допринос невладиних организација, а нарочито НВО „Жена БиХ“- Мостар која је координисала читаву активност у име невладиних организација. Потписници меморандума о сарадњи су Гендер Центар Федерације Босне и Херцеговине, Центар за социјални рад - Јајце, Фондација локалне демократије - Сарајево, Медица - Зеница, Виве жене -Тузла, жена БиХ - Мостар и Жене са Уне - Бихаћ. У оквиру успоставе СОС линије активно је био укључен и Каритас - Мирјам из Мостара. Према подацима које су доставиле организације које подржавају СОС линију, за два мјесеца (од 4. децембра 2008. године до 31.01.2009. године) помоћ је затражило 188 жртва насиља у породици.

Поред наведених активности Гендер Центар је активно учествовао у раду свих радионица које је организовао Фондација локалне демократије - Сарајево у оквиру реализације Акционог плана за превенцију, заштиту и борбу против насиља у Кантону Сарајево. Гендер Центар се такође укључивао и у провођење појединих активности других невладиних организација, као, на примјер, у активности Жене женама-Сарајево, Жена БиХ-Мостар, Медица-Зеница, Виве жене-Тузла, Жене са Уне-Бихаћ и друге, чији је циљ пружање адекватне заштите жртвама насиља у породици, смањење малољетничке делинквенције као и образовање дјеце за ненасилничко понашање. Чини нам се значајно истаћи двије публикације које је финансирала Европска унија под називом „Немој ми помагати, научи ме да себи помогнем“ (приручник за одрасле), «Хајдемо заједно» (сликовница) и „Насиље није ОК“ (сликовница) које могу помоћи како професионалцима који раде са дјецом, тако и родитељима, те отклањању узрока насилничког понашања међу дјецом и младима. Публикације су припремљене у организацији Фондације локалне демократије, а у оквиру пројекта „Јачање капацитета професионалаца за примјену Државне стратегије за заштиту дјеце од насиља, злостављања и занемаривања“.

8. Активност медија

У циљу сагледавања активности медија у Федерацији Босне и Херцеговине на провођењу члана 10. Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини, Гендер Центар Федерације Босне и Херцеговине се дописом обратио Медиа план институту, Фени и Радио-телевизији Федерације Босне и Херцеговине⁷⁶.

⁷⁶ Одговоре доставили Медиа план институт и Радио-телевизија Федерације Босне и Херцеговине.

На основу достављених података може се закључити да у области медија још увијек није посвећена довољна пажња изради програма за постизање равноправности полова. Међутим, охрабрује чињеница да су сви интерни прописи Медиа план института усаглашени са Законом о равноправности полова, а и приликом израде и реализације садржаја се води рачуна о елиминацији дискриминације на основу пола, док Радио-телевизија Федерације Босне и Херцеговине о овоме није доставила податке. Значајан напредак је остварен код прикупљања и обраде статистичких података који се разврставају по полу.⁷⁷ Међутим, нису доступни подаци о броју руководећих кадрова, као и о структури комисија и других радних тијела. Када је ријеч о обуци, неопходно је континуирано радити на унапређивању знања из области равноправности полова и развијању разумијевања о домаћим и међународним стандардима⁷⁸. Разумијевање међународних стандарда посебно је питање којем би се морала континуирано посвећивати озбиљнија пажња, те је евидентно да постоји потреба за остваривањем сарадње Гендер Центра са свим медијима у смислу одржавања стручних обука. Гендер сензитивно буџетирање свакако је још једно питање које налаже посвећивање озбиљније пажње.

9. Активност и удружења

9.1. Привредна комора Федерације Босне и Херцеговине

На основу достављених података може се закључити да Привредна комора нема усвојен Програм нити било који други документ о посебним мјерама ради постизања једнакости полова у оквиру надлежности Коморе, а не води ни статистичке податке разврстане по полу што показује да постоји непознавање ове области и неразумијевање значаја вођења гендер статистике као такве. Укупан број запослених у Комори износи 39, од којих је 28 жена и 11 мушкараца, док се на руководећим мјестима налази 9 жена и 2 мушкарца. У органима Коморе (Управни одбор, Надзорни одбор и Скупштина) евидентна је мања заступљеност жена. Приликом именовања на поједина радна мјеста, пол није од пресудног значаја за одабир кандидата, уз образложење да се на те позиције бирају референтни кадрови из привредне дјелатности. До сада није евидентиран нити један случај дискриминације на основу пола, сексуалног узнемиравања, узнемиравања и насиља на основу пола. Запосленици и запосленице нису прошли гендер обуку, а кад је ријеч о међународним документима, истиче се да по образовној структури 95% запослених у Комори чине високо образовани кадрови којима су доступни сви законски прописи који уређују област равноправности, па се самим тим могу упознати с њима. Такође не постоје ни гендер сензитивни буџети. Када је ријеч о сарадњи, Комора је доставила одговор да свим својим пословним партнерима, па тако и Гендер Центру Федерације Босне и Херцеговине, сходно овлашћењима која произлазе из позитивних законских прописа који уређују рад Коморе, могу пружити читав низ активности које би могле помоћи у обављању његове дјелатности, и то: иницијативе код надлежних органа власти на доношењу законских прописа, као и њиховој измјени и допуни, када се на основу примјене важећих аката укаже неопходност њихове измјене; заступање интереса субјеката како у привредном систему Федерације Босне и Херцеговине, тако и других правних лица; промотивне активности за субјекте; анимирање, за интензивније заступање интереса пословних партнера од стране других субјеката; организовање симпозија, стручних конференција, скупова и сл., организација одређених облика стручне обуке из области гендера и др.

9.2. Грански синдикати Босне и Херцеговине

На основу достављених одговора⁷⁹ само је Независни струковни синдикат радника запослених у здравству у Федерацији Босне и Херцеговине усвојио Програм дјеловања Секције жена у сврху постизања једнакости полова у области здравства, а Синдикат металаца Босне и Херцеговине, у сарадњи са другим домаћим као и међународним синдикатима, настоји направити посебан план о равноправности полова. Такође, када су у питању посебна тијела, Независни струковни синдикат радника запослених у здравству у Федерацији Босне и Херцеговине је кроз Програм дјеловања формирао Секцију жена. Секцијом жена руководи Предсједништво Секције састављено од девет чланица – представница девет кантона. До сада је одржано пет сједница те је успостављена мрежа, на начин да у свакој здравственој установи постоји по једна представница⁸⁰.

⁷⁷ Према подацима Медиа план института од 10 запослених, шест је лица мушког, а четири женског пола.

⁷⁸ Према подацима Медиа план института два лица су прошла обуку Модул за новинаре - Гендер и медији.

⁷⁹ Одговоре доставило седам синдиката.

⁸⁰ Осим у Босанско-подрињском и Херцеговачко-неретванском кантону.

Самостални синдикат радника комуналне привреде у Федерацији Босне и Херцеговине је истакао да су у оквиру своје организације такође формирали Секцију жена са којом континуирано раде, а председница Секције је по функцији чланица Главног одбора синдиката са правом гласа. Само три синдиката су навела да воде статистике разврстане по полу⁸¹, као и попу структуру запослених на руководећим мјестима. Такође, сви синдикати истичу да воде рачуна о равноправности полова при именовањима чланова/лица комисија, с тим да је због специфичности металске струке ово немогуће остварити. Независни струковни синдикат радника запослених у здравству у Федерацији Босне и Херцеговине истиче да по овом питању постоји велика разлика у кантонима, па тако синдикат Кантона Сарајево, Кантона 10 и Тузланског кантона воде рачуна о равноправној заступљености што са синдикатима осталих кантона није случај јер је примјетна неравнојерна заступљеност полова. Сви синдикати су навели да није било евидентираних случајева дискриминације по основу пола, сексуалног узнемиравања, узнемиравања и насиља на основу пола. Једино Независни струковни синдикат радника запослених у здравству у Федерацији Босне и Херцеговине истиче да су чланови Федералног председништва синдиката (30 чланова), чланице Секције жена (9 чланица), као и чланови/це Секције младих синдиката (20 чланова/лица) прошли неки вид гендер обуке.⁸² Такође, већина синдиката истиче да њихови чланови и чланице нису упознати са домаћим и међународним документима којима се уређују питања равноправности полова,⁸³ те су истакли да су отворени за сваки вид сарадње са Гендер Центром (семинари, едукације, предавања, састанци и др.) у циљу бржег интегрисања принципа равноправности и једнакости полова. Већина синдиката се изјаснила да је остварена сарадња са владиним сектором, прије свега са Економско-социјалним вијећем и ресорним министарствима, иако сматрају да је та сарадња тек у зачетку, да је недовољна и да је треба даље развијати.

9.3. Спортски савези

Кад су у питању спортски савези,⁸⁴ у оквиру Спортског савеза Унско-санског кантона, код једног удружења регистрован је један случај насиља на основу пола. Спортски савези воде рачуна о једнакости и равноправности полова при планирању развоја спорта, организацији и провођењу спортских активности, а кроз Статут Спортског савеза Зеничко-добојског кантона стимулише се и веће укључивање жена у спорт. На нивоу Зеничко-добојског кантона бира се и најбоља спортисткиња, перспективна спортисткиња, најбоља спортисткиња у појединим спортовима и др. У једном броју комисија у Спортском савезу Унско-санског кантона води се рачуна о заступљености оба пола. У Председништву Спортског савеза Зеничко-добојског кантона је од 11 чланова једна жена, председница Одбора унутрашње контроле је жена, док су од 16 координатора 3 лица женског пола. Савези располажу подацима о броју чланова по полу, тако је у Унско-санском кантону регистровано 6.268 мушкараца и 1.715 жена, а у Зеничко-добојском кантону 9.526 мушкараца и 2.086 жена. Приликом остваривања права на партиципацију буџетских средстава сви имају иста права без обзира на попу структуру. Међутим, у Зеничко-добојском кантону критерији у 2008. години подесени су тако да се неки елементи, као, на примјер, број чланица у удружењу, вреднује за 50% више. Слична стимулација предвиђена је и у Правилнику за 2009. годину. На простору Унско-санског кантона у 2008. години је било регистровано 257 спортских удружења, од тога 35 женских удружења, а у 41 удружењу су 50% биле заступљене жене. У Зеничко-добојском кантону у оквиру спортског савеза дјелује 18 струковних савеза који обухватају 200 клубова или других облика удруживања.

9.4. Фондације

У активностима из дјелокруга Фондације за кинематографију у Сарајеву и Фондације за издаваштво у Сарајеву нема дискриминације, али ни посебних проматрања и обраде статистичких података по полу. У објема фондацијама су по три члана Управног одбора и сви су мушкарци.

⁸¹ Самостални синдикат државних службеника и намјештеника у органима државне службе, судској власти и јавним установама у Федерацији Босне и Херцеговине; Самостални синдикат радника комуналне привреде у Федерацији Босне и Херцеговине и Независни струковни синдикат радника запослених у здравству у Федерацији Босне и Херцеговине.

⁸² Обуке на сљедеће теме: „Родна равноправност с освртом на равноправност на радном мјесту“, „Шта је то сексуално узнемиравање, како га препознати и како реаговати“, „Правни оквир (домаћи и међународни) који регулише равноправност полова“.

⁸³ Изузев Самосталног синдиката радника комуналне привреде у Федерацији Босне и Херцеговине, Независног струковног синдиката радника запослених у здравству у Федерацији Босне и Херцеговине и Синдиката металаца Босне и Херцеговине.

⁸⁴ Податке доставили Спортски савез Унско-санског кантона и Спортски савез Зеничко-добојског кантона.

III ГЕНДЕР СТАТИСТИКА ЗА ИЗВЈЕШТАЈНИ ПЕРИОД

За подручје Федерације Босне и Херцеговине, као редовна публикација, једном у двије године се објављује публикација «Жене и мушкарци у Федерацији Босне и Херцеговине», чији издавач је Федерални завод за статистику. Будући да се још увијек ради на обради података, те да се објављивање података за 2008. годину очекује тек крајем ове календарске године, у наставку дајемо преглед гендер статистике по областима, која је била доступна у моменту израде Извјештаја.

1. Вишљална сѣајсѣика

1.1. Живорођени према виталитету и живорођени према полу, мјесту и брачности

2008

	Рођени			Живорођени						
	Укупно	живорођени	мртворођени	мушки	женски	у здравственој установи	на другом мјесту		брачно	ван-брачно
							са стручном помоћи	без стручне помоћи		
Укупно	23049	22920	129	11730	11190	22900	2	9	20967	1953
- у градским насељима	12109	12028	81	6162	5866	12022	2	4	10858	1170
- у осталим мјестима	10940	10892	48	5568	5324	10887	0	5	10109	783

1.2. Умрли према старости и полу

2008

Пол	Укупно	До 1 године	Старост																Непознато		
			1-4	8-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	40-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75-79		80-84	85+
Укупно	19.480	194	27	20	30	56	99	98	112	172	299	591	905	1.240	1.311	2.380	3.505	3.773	2.728	1.934	6
мушки	10.070	110	12	13	16	39	76	84	73	114	194	367	614	794	857	1.337	1.885	1.776	1.092	566	6
женски	9.410	84	10	7	14	17	23	14	39	58	105	224	291	446	454	1.003	1.620	1.997	1.636	1.368	0

1.3. Умрла дојенчад према старости и полу

2008

Пол	Укупно	До 24 сата	Старост																				
			1 дан	2 дана	3 дана	4 дана	5 дана	6 дана	7-13 дана	14-20 дана	21-27 дана	28-29 дана	1 мјесец	2 мјесеца	3 мјесеца	4 мјесеца	5 мјесеци	6 мјесеци	7 мјесеци	8 мјесеци	9 мјесеци	10 мјесеци	11 мјесеци
Укупно	194	44	32	23	10	9	5	3	14	1	3	3	11	11	5	8	4	2	3	2	1	-	-
мушки	110	21	19	14	9	7	3	2	10	1	-	2	7	4	1	3	2	2	1	1	1	-	-
женски	84	23	13	9	1	2	2	1	4	-	3	1	4	7	4	5	2	-	2	1	-	-	-

1.4. Насилне смрти

2008

УКУПНО			Несретан случај			Самоубиство			Убиство			Непознато		
укупно	мушки	женски	укупно	мушки	женски	укупно	мушки	женски	укупно	мушки	женски	укупно	мушки	женски
605	483	122	360	296	64	199	154	45	42	30	12	4	3	1

1.5. Природно кретање становништва

2008

	Година	Живорођени	Умрли	Природни нараштај	Умрла дојенчад		Склопљени бракови	Разведени бракови	
					укупно	на 1000 живорођених		укупно	на 1000 склопљених
Укупно Федерација Босне и Херцеговине	2008	22.920	19480	3.440	194	8,5	14.909	938	62,9

1.6. Разведени бракови према старости мужа и жене и трајању брака

2008

Старост	Укупно	До 1 год.	1	2	3	4	5-9	10-14	15-19	20-24	25+
СВЕГА Федерација Босне и Херцеговине	938	60	100	82	72	67	207	138	78	53	81
СТАРОСТ МУЖА											
20-24	65	23	21	12	7	2	0	0	0	0	0
25-29	170	13	29	25	32	24	45	2	0	0	0
30-34	180	7	22	20	16	18	63	33	1	0	0
35-39	138	4	5	6	6	8	40	48	20	1	0
40-44	123	6	6	5	4	5	24	27	27	17	2
45-49	95	1	8	4	1	2	9	16	17	22	15
50-54	66	0	3	0	4	5	8	6	7	8	25
55-59	29	0	2	1	0	0	6	2	2	3	13
60-64	31	1	0	2	2	1	6	1	2	0	16
65 и више	41	4	4	7	0	2	6	3	2	2	11
СТАРОСТ ЖЕНЕ											
15-19	15	9	5	0	1	0	0	0	0	0	0
20-24	150	21	39	35	24	15	16	0	0	0	0
25-29	186	13	24	15	25	23	74	12	0	0	0
30-34	151	5	11	8	5	11	48	60	3	0	0
35-39	128	4	7	7	6	5	22	39	35	3	0
40-44	113	3	5	5	7	5	19	11	25	26	7
45-49	77	1	4	4	3	4	8	6	8	13	26
50-54	52	1	4	4	0	1	10	4	5	7	16
55-59	33	2	1	0	0	1	5	4	0	4	16
60-64	20	1	0	1	1	2	4	1	1	0	9
65+	13	0	0	3	0	0	1	1	1	0	7

1.7. Разведени бракови по броју издржаване дјеце из овог брака према коме су додијељена (укупно)

2008

Број издржаване дјеце	УКУПНО	Нема	Мужу	Жени	Мужу	Другим лицима	Установи	Остале комбинације
СВЕГА Федерација Босне и Херцеговине	938	551	69	303	13	0	2	0
ниједно	551	551	0	0	0	0	0	0
једно	224	0	41	182	0	0	1	0
двоје	133	0	26	99	8	0	0	0
троје	23	0	2	17	3	0	1	0
четверо	4	0	0	3	1	0	0	0
петеро и више	3	0	0	2	1	0	0	0
Укупан број издржаване дјеце 792								

2. Образовање

Одредбама чл. 5. и 6. Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини прописане су обавезе органа власти и образовних институција у процесу промовисања једнакости полова у образовном систему, обезбјеђења механизма заштите против дискриминације и сексуалног узнемиравања у образовним институцијама. Одредбе оквирних закона⁸⁵ о предшколском, основном, средњем и високом образовању такође прописују једнака права на образовање, без обзира на пол. Детаљније одредбе о забрани дискриминације на основу пола у образовном систему на подручју Федерације Босне и

⁸⁵ Оквирни закон о предшколском одгоју и образовању у Босни и Херцеговини („Службени гласник БиХ“, број 88/07), Оквирни закон о основном и средњем образовању у Босни и Херцеговини („Службени гласник БиХ“, број 18/03) и Оквирни закон о високом образовању у Босни и Херцеговини („Службени гласник БиХ“, број 59/07).

Херцеговине би требало да се разрађују кантоналним прописима из области образовања. Према подацима којима располаже Гендер Центар, кантонални закони о предшколском, основном, средњем и високом образовању не садрже дискриминаторске одредбе, али исто тако не разрађују детаљно случајеве дискриминације у образовању, нити прописују санкције за евентуалне починиоце дискриминације.

На упит Гендер Центра кантоналним министарствима образовања, да ли располажу подацима о случајевима дискриминације на основу пола, сексуалног узнемиравања, узнемиравања и насиља на основу пола, једино су кантонална министарства образовања Зеничко-добојског и Сарајевског кантона одговорила да су евидентирани случајеви сексуалног узнемиравања у три школе и на факултету. У једном случају је покренут судски поступак, а у другом је изречена, у дисциплинском поступку, јавна санкција. С обзиром да се у трећем случају ради о малољетном лицу, укључен је и орган социјалног старања и покренут кривични поступак.⁸⁶ Пријава сексуалног узнемиравања на факултету упућена је Етичком комитету факултета и налази се у поступку истражних радњи.

УН Комитет за елиминацију свих облика дискриминације жена, између осталог, у својим препорукама говори о стереотипима у вези са улогом и одговорностима жена и мушкараца у породици и друштву уопште, што се код жена одражава у избору образовања, као и на њихов положај на тржишту рада. Комитет такође препоручује земљама потписницама мјере укључивања угрожених група у систем образовања, те укључивање што већег броја дјеце у предшколски систем образовања, а посебно у руралним подручјима.

Анализа стања образовног система у Федерацији Босне и Херцеговине показује провођење знатног броја међународних стандарда и примјену закона и препорука. Међутим, дубља анализа ситуације указује на велике разлике у примјени стандарда и провођењу закона у зависности од дијела Федерације Босне и Херцеговине и нивоа образовног система који се разматра.

Према подацима Федералног завода за статистику⁸⁷, кад је ријеч о предшколском образовању на подручју Федерације Босне и Херцеговине, у школској 2007./2008. години укупно је било 125 предшколских установа са 9608 дјеце, а од тога 48,1% су дјевојчице. Број уписане дјеце у школској 2007./2008. години у односу на претходну школску годину порастао је за 0,9% односно за 884 дјетета. Број укупно запослених у предшколским установама износи 1311, а од тога 92% су жене.

ПРЕДШКОЛСКО ОБРАЗОВАЊЕ – ДЈЕЦА	
	2007/2008
укупно	9.608
од тога дјевојчица	4.621

ПРЕДШКОЛСКО ОБРАЗОВАЊЕ – ВАСПИТАЧИ/ЦЕ	
	2007/2008
укупно	1.311
од тога жена	1.206

Ови подаци указују на укључивање дјеце у предшколски систем образовања у складу са препорукама UN CEDAW Комитета. Међутим, број дјеце која су у предшколском систему није задовољавајући, а варијације у односу на кантоне у Федерацији Босне и Херцеговине су велике и крећу се од 2 предшколске установе у Посавском кантону са укупно 123 дјеце и 28 предшколских установа у Сарајевском кантону са укупно 1096 дјеце.

Према подацима Федералног завода за статистику,⁸⁸ на подручју Федерације Босне и Херцеговине у 1086 редовних основних школа и 36 школа са посебним потребама у школску 2008/2009. годину било је уписано 0,6% мање ученика/ца у односу на претходну годину. Удио ученица је са 48,7% остао непромијењен, а удио жена у наставном особљу износи 68,7%.

⁸⁶ Једна пријава се односи на сексуално узнемиравање ученице од професора тјелесног васпитања, друга од библиотекара школе, а трећа од ученика исте школе.

⁸⁷ Статистички подаци преузети из Саопштења Федералног завода за статистику број 12.4., од 13.02.2009. године.

⁸⁸ Статистички подаци преузети из Саопштења Федералног завода за статистику број 12.1., од 15.12.2008. године.

ОСНОВНО ОБРАЗОВАЊЕ – УЧЕНИЦИ/ЦЕ		
	2007/2008	2008/2009
РЕДОВНО ОБРАЗОВАЊЕ		
укупно	239.181	238.401
од тога ученице	116.508	116.191
ШКОЛЕ СА ПОСЕБНИМ ПОТРЕБАМА		
укупно	718	704
од тога ученице	267	247

ОСНОВНО ОБРАЗОВАЊЕ – НАСТАВНИЦИ/ЦЕ		
	2007/2008	2008/2009
РЕДОВНО ОБРАЗОВАЊЕ		
укупно	14.714	15.091
од тога наставнице	10.119	10.396
ШКОЛЕ СА ПОСЕБНИМ ПОТРЕБАМА		
укупно	229	234
од тога наставнице	169	178

Према подацима Федералног завода за статистику⁸⁹ у 209 средњих школа⁹⁰ у школску 2008/2009. годину било је уписано 5,3% мање ученика/ца него у претходној години с удјелом ученица од 49,4%. Удио жена у укупном броју наставног особља износи 53%.

СРЕДЊЕ ОБРАЗОВАЊЕ – УЧЕНИЦИ/ЦЕ		
	2007/2008	2008/2009
РЕДОВНО ОБРАЗОВАЊЕ		
укупно	103.173	97.727
од тога ученице	51.191	48.324

СРЕДЊЕ ОБРАЗОВАЊЕ – НАСТАВНИЦИ/ЦЕ		
	2007/2008	2008/2009
РЕДОВНО ОБРАЗОВАЊЕ		
укупно	8.065	8.160
од тога наставнице	4.274	4.348

Према подацима Федералног завода за статистику,⁹¹ на високошколске установе у 2008./2009. години уписало се 0,8% мање студената у односу на претходну академску годину. Удио студенткица у укупном броју је 54,7%.

У 2008. години на високошколским установама у Федерацији Босне и Херцеговине дипломирала су 9.272 студента, што је за 17,4% више у односу на претходну годину. Удио студенткица у укупном броју дипломаната је 61,0%.

Назив магистара или специјалисте стекло је 403 кандидата, што је за 13,8% више у односу на претходну годину. Удио жена у укупном броју магистара и специјалиста је 47,6%. Академски назив доктора наука стекао је 121 кандидат, што је за 17,4% више у односу на претходну годину. Удио жена у укупном броју доктораната је 32,3%.

Кад је у питању наставно особље, 31% у високошколским институцијама у Федерацији Босне и Херцеговине су жене, а по звањима 30% доктора наука, те 35% магистара су жене, док је тај проценат већи код сарадница и вањских сарадница у настави и износи 40% жена.

ВИСОКО ОБРАЗОВАЊЕ – СТУДЕНТИ/ЦЕ		
	2007/2008	2008/2009
укупно	68.606	68.072
од тога студенткице	38.522	37.236

⁸⁹ Статистички подаци преузети из Саопштења Федералног завода за статистику број 12.2., од 20.12.2008. године

⁹⁰ У овај број је укључено и 7 вјерских и 12 школа за ученике са посебним потребама.

⁹¹ Статистички подаци преузети из Саопштења Федералног завода за статистику број 12.3., од 6.02.2009. године и публикације „Жене и мушкарци у Федерацији Босне и Херцеговине“ – 2008, Федералног завода за статистику.

ВИСОКО ОБРАЗОВАЊЕ – НАСТАВНИЦИ/ЦЕ		
	2007/2008	2008/2009
укупно	1.230	1.268
од тога жене	378	395

ВИСОКО ОБРАЗОВАЊЕ – САРАДНИЦИ/ЦЕ		
	2007/2008	2008/2009
укупно	3.370	3.718
од тога жене	1.166	1.490

Из података Федералног завода за статистику евидентно је, такође, да и даље постоје претежно „женски“⁹² и претежно „мушки“⁹³ факултети.

Према подацима Федералног завода за статистику⁹⁴, просјечна нето плата у области образовања за Федерацију Босне и Херцеговине у 2007. години износила је 683,01 КМ, а у 2008. години 795,49 КМ. Од 15 области за које се рачуна просјечна мјесечна плата, област образовања је на шестом мјесту по висини примања.

Упоредба података о удјелу жена у наставном особљу у образовним институцијама (од 31% на високошколским установама до 92% у предшколским установама) и просјечне нето плате у 2008. години за област образовања, може се са сигурношћу констатовати да „релативно ниска примања“ утјечу и на сам економски положај жена у овој области, феминизацију струке нарочито на нижим нивоима образовног система, док највиши ниво образовања, гдје је за очекивати и највећи просјек плата, као и друге друштвене бенефиције, још увијек остаје претежно „мушки“ сектор.

3. Рад и запошљавање

ПРЕГЛЕД ОСНОВНИХ ПОКАЗАТЕЉА О НЕЗАПОСЛЕНОСТИ У ФЕДЕРАЦИЈИ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ У 2008. ГОДИНИ⁹⁵

Показатељи	јан	феб	март	апр	мај	јун	јул	авг	септ	окт	нов	дец
1. Број запослених**	381.639	394.038	396.003	396.003	397.754	401.254	407.885	408.343	409.897	413.669	419.125	0
2. Лица која траже запослење-укупно	367.449	371.161	371.156	371.156	370.738	373.519	370.410	369.886	371.017	371.342	370.303	367.570
2.1. - жене	173.944	174.970	175.245	175.245	175.991	178.302	178.457	179.229	180.315	181.029	181.293	179.962
3. Лица која траже запослење први пут	196.875	196.610	195.810	195.810	193.943	194.454	191.831	199.580	199.105	199.389	197.976	194.572
4. Стручна лица	233.112	234.581	233.671	233.671	231.107	231.969	229.509	228.924	229.067	228.744	227.158	224.635
5. Нестручна лица	134.337	136.580	137.485	137.485	139.631	141.550	140.901	140.962	141.950	142.598	143.145	142.935
6. Пријављени на евид. у току мјесеца	11.375	10.493	8.412	8.412	7.381	11.297	12.029	8.891	9.788	8.906	8.269	7.240
7. Запослени са евиденције	2.948	3.459	3.957	3.957	4.809	5.373	11.403	5.061	4.552	4.327	4.358	4.225
8. Прекинут радни однос	1.559	1.070	988	988	926	762	1.191	1.625	1.302	1.320	1.278	1.317
9. Брисани са евид. у току мјесеца	6.294	6.781	8.417	8.417	7.604	8.516	15.138	9.415	8.656	8.581	9.308	9.973
10. Пријаве о потребама за радницима	1.546	1.499	2.082	2.082	2.138	2.506	4.437	2.816	2.603	2.028	1.802	1.525
11. Реализоване пријаве у току мјесеца	1.782	2.238	2.639	2.639	3.106	3.550	7.556	2.943	3.334	2.622	2.921	2.303
12. Корисници повчане накнаде	6.010	6.488	6.689	6.689	5.905	5.681	5.665	5.262	5.495	5.425	5.740	5.521
13. Корисници здравственог осигурања	218.107	218.582	218.488	218.488	215.421	213.156	207.592	206.946	208.475	207.977	207.191	206.649
14. Демобилисани војни обвезници	69.467	76.742	80.219	80.219	85.394	86.406	85.960	86.480	85.970	87.080	90.142	87.480

**Запослени у МО и МУП 8.000

Крајем маја 2008. године проведена је Анкета о радној снази у Босни и Херцеговини на узорку од 10.509 домаћинстава, од чега у Федерацији Босне и Херцеговине 6.066. Интервјуисана су сва лица у узорком изабраним домаћинствима која су прихватила интервју.

Прикупљени су подаци о економској активности и осталим карактеристикама становништва у Федерацији Босне и Херцеговине за 5.378 домаћинстава. Стопа неодзива у Федерацији Босне и Херцеговине била је 11,3%

Према овим подацима, у Федерацији Босне и Херцеговине радну снагу (економски активно становништво) је чинило 703.405 лица, док је број неактивних било 957.239 лица. У оквиру радне снаге било је 527.550 запослених и 175.855 незапослених лица. У оквиру запослених лица било је 14.363 неплаћених помажућих чланова породице.

⁹² Педагошка академија, Фармацеутски факултет, Стоматолошки факултет и др.

⁹³ Факултет информационог технологија, Факултет за металургију и материјале, Електротехнички факултет и др.

⁹⁴ Статистички подаци преузети из Саопштења Федералног завода за статистику број 8.1.1., од 12.03.2009. године и Статистичког годишњака/љетописа Федерације Босне и Херцеговине – 2008, Федералног завода за статистику.

⁹⁵ Статистички подаци Федералног завода за запошљавање

Стопа незапослености у Федерацији Босне и Херцеговине била је 25,0% (23,1% за мушкарце и 28,3 за жене), док је у истом периоду 2007. године износила 31,1% (28,2% за мушкарце и 36,4% за жене). Стопа незапослености била је највиша међу младим лицима старости 15 до 24 године. То је износило 51,9% (50,6% за мушкарце и 54,1% за жене).

Стопе активности и запослености према подацима АРС 2008 су износиле 42,4% и 31,8%, док су у 2007. години биле 42,3% и 29,2%. Стопе су биле значајно више за мушкарце него за жене.

Стопе активности и запослености су биле највише у старосној скупини 25 до 49 година (65,2% и 50,4%). Подаци показују да у Федерацији Босне и Херцеговине испод половине радно способног становништва чине активна лица, тј. она која се на тржишту рада јављају као запослена и незапослена лица.

Образовна структура запослених лица показује да највећи удио (65,7%) има завршену средњу школу, слиједи запослени с основном школом или нижим образовањем (20,2%) и 14,1% високо образованих лица.

Незапослена лица имају донекле сличну образовну структуру: 71,2% лица има средњошколско образовање, 24,2% су лица са основним образовањем или ниже, док је 4,6% завршило вишу школу, факултет, академију, магистерију или докторат.

Истодобно, подаци из Анкете показују нижу образовну структуру неактивних лица старијих од 15 година: међу њима је 63,5% лица са завршеном основном школом или ниже, 33,4% су лица са средњом школом, а преосталих 3,1% су високо образована лица.

Структура запослених лица према статусу у запослењу показује да лица у плаћеној запослености (запосленици) имају највеће учешће (78,0%). Учешће samozапослених лица је било 19,3% (од тога 28,8% жене) а неплаћених помажућих чланова је било 2,7% (од тога 59,6% жене).

У изабраном узорку 12,6% запослених лица се изјаснило да је подзапослено (од тога 44,5% жена).

Структура запослених лица према сектору активности показује да је највеће учешће у сектору услуга 50,4%, затим у сектору индустрије 35,9% и у сектору пољопривреде 13,7%.

У посматраном периоду 11,8% незапослених лица тражи посао краће од 12 мјесеци а чак 46,7% незапослених тражи посао дуже од пет година, што је последица послеријатног стања и транзиције економије у нашој земљи.

Стопа незапослености је највиша међу лицима са завршеном основном школом и мање (28,5%), затим са средњом школом (26,6%) а најнижа са високом школом (9,8%).

Међу неактивним лицима 3,7% лица се изјаснило да нису тражила посао, зато што вјерују да не могу наћи посао (обесхрабрена популација).

У наредним табелама дајемо основне гендер показатеље, који су систематизовани на основу резултата Анкете о радној снази за 2008.г.

1. Основне карактеристике становништва према дјелатности и полу, Федерација Босне и Херцеговине

	Укупно 2008	Мушки 2008	Женски 2008
1. Укупно становништво (3+6+7)	2.043	992	1.051
2. Радно способно становништво	1.661	796	864
3. Радна снага (4+5)	703	449	254
4. Запослени	528	345	182
5. Незапослени	176	104	72
6. Неактивни	957	347	610
7. Лица млађа од 15 година	382	195	187
8. Лица 15-64 година	1.366	668	698
Стопе(%)			
Стопа активности	42,4	56,4	29,4
Стопа запослености	31,8	43,3	21,1
Стопа незапослености	25,0	23,1	28,3
Учешће становништва испод 15 година	18,7	19,7	17,8
Учешће становништва 15-64 година	66,8	67,3	66,4

2. Радно способно становништво према активностима, старосним групама и полу, Федерација Босне и Херцеговине

	Радно способно становништво 2008	Радна снага			Неактивна лица 2008
		Укупно 2008	Запослена лица 2008	Незапослена лица 2008	
Укупно					
Укупно	1.661	703	528	176	957
15-24 године	298	98	47	51	201
25-49	719	468	362	106	250
50-64	349	128	109	19	221
65+	295	(10)	(10)	.	285
15-64	1.366	694	518	176	672
Мушки					
Укупно	796	449	345	104	347
15-24 године	158	63	31	32	95
25-49	347	292	234	58	55
50-64	163	88	74	(14)	75
65+	129	(6)	(6)	.	122
15-64	668	443	339	104	225
Женски					
Укупно	864	254	182	72	610
15-24 године	141	35	(16)	19	106
25-49	372	176	128	48	195
50-64	186	40	35	(5)	146
65+	166	((3))	((3))	---	163
15-64	698	251	179	72	447
Структура (%)					
Укупно					
Укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
15-24 године	18,0	13,9	8,9	28,8	21,0
25-49	43,3	66,6	68,6	60,5	26,1
50-64	21,0	18,2	20,6	10,7	23,1
65+	17,8	(1,4)	(1,8)	.	29,8
15-64	82,2	98,6	98,2	100,0	70,2
Мушки					
Укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
15-24 године	19,8	13,9	9,0	30,5	27,3
25-49	43,6	65,1	67,8	55,9	15,8
50-64	20,5	19,6	21,4	13,5	21,7
65+	16,2	(1,4)	(1,8)	.	35,2
15-64	83,8	98,6	98,2	99,9	64,8
Женски					
Укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
15-24 године	16,3	13,7	(8,8)	26,2	17,3
25-49	43,0	69,3	70,2	67,1	32,0
50-64	21,5	15,7	19,2	(6,7)	23,9
65+	19,3	((1,3))	((1,8))	---	26,8
15-64	80,7	98,7	98,2	100,0	73,2

3. Мјере активности становништва према старосним групама и полу, Федерација Босне и Херцеговине

%

	Стопа активности 2008	Стопа запослености 2008	Стопа незапослености 2008
Укупно			
Укупно	42,4	31,8	25,0
15-24 године	32,7	15,7	51,9
25-49	65,2	50,4	22,7
50-64	36,6	31,2	14,7
65+	(3,3)	(3,2)	.
15-64	50,8	37,9	25,3
Мушки			
Укупно	56,4	43,3	23,1
15-24 године	39,7	19,6	50,6
25-49	84,2	67,5	19,9
50-64	53,9	45,3	15,9
65+	(4,9)	(4,9)	.
15-64	66,3	50,8	23,4
Женски			
Укупно	29,4	21,1	28,3
15-24 године	24,8	(11,4)	54,1
25-49	47,4	34,4	27,4
50-64	21,5	18,9	(12,1)
65+	((2,0))	((2,0))	---
15-64	36,0	25,7	28,7

4. Радно способно становништво према највишој завршеној школској спреми и полу, Федерација Босне и Херцеговине

	Укупно 2008	Мушки 2008	Женски 2008
Укупно	1.661	796	864
Основна школа и мање	757	261	497
Средња школа	791	476	315
Виша, висока школа, магистериј, докторат	112	59	53
Структура(%)			
Укупно	100,0	100,0	100,0
Основна школа и мање	45,6	32,7	57,5
Средња школа	47,7	59,8	36,4
Виша, висока школа, магистериј, докторат	6,7	7,4	6,1

5. Радна снага према највишој завршеној школској спреми и полу, Федерација Босне и Херцеговине

	Укупно 2008	Мушки 2008	Женски 2008
Укупно	703	449	254
Основна школа и мање	149	86	63
Средња школа	472	322	150
Виша, висока школа, магистериј, докторат	83	41	42
Структура(%)			
Укупно	100,0	100,0	100,0
Основна школа и мање	21,2	19,2	24,8
Средња школа	67,0	71,7	58,8
Виша, висока школа, магистериј, докторат	11,7	9,1	16,4

6. Запослени према статусу у запослености и полу, Федерација Босне и Херцеговине

	Укупно 2008	Мушки 2008	Женски 2008
Запослени	528	345	182
Запосленици	411	267	144
Самозапосленици	102	73	29
Неплаћени помажући чланови	(14)	((6))	(9)
Структура(%)			
Запослени	100,0	100,0	100,0
Запосленици	77,9	77,3	79,2
Самозапосленици	19,3	21,0	16,1
Неплаћени помажући чланови	(2,7)	((1,7))	(4,7)

7. Запослени према групама подручја дјелатности и полу, Федерација Босне и Херцеговине

	Укупно 2008	Мушки 2008	Женски 2008
Укупно	528	345	182
Пољопривредне	72	44	(28)
Непољопривредне	189	154	35
Услугне дјелатности	266	147	119
Структура(%)			
Укупно	100,0	100,0	100,0
Пољопривредне	13,7	12,9	(15,3)
Непољопривредне	35,9	44,6	19,3
Услугне дјелатности	50,4	42,5	65,4

8. Запослени са пуним и краћим од пуног радног времена према групама подручја дјелатности и полу, Федерација Босне и Херцеговине

	Укупно 2008	Мушки 2008	Женски 2008
Укупно	528	345	182
Пуно радно вријеме	461	308	153
Краће од пуног радног времена	67	37	(30)
Пољопривредне дјелатности	72	44	(28)
Пуно радно вријеме	(34)	(26)	(7)
Краће од пуног радног времена	(39)	(18)	(21)
Непољопривредне дјелатности	189	154	35
Пуно радно вријеме	175	142	33
Краће од пуног радног времена	(14)	(12)	((2))
Услугне дјелатности	266	147	119
Пуно радно вријеме	253	140	113
Краће од пуног радног времена	(13)	(7)	(6)
Структура(%)			
Укупно	100,0	100,0	100,0
Пуно радно вријеме	87,4	89,3	83,7
Краће од пуног радног времена	12,6	10,7	(16,3)
Пољопривредне дјелатности	100,0	100,0	100,0
Пуно радно вријеме	46,4	59,4	(25,6)
Краће од пуног радног времена	53,6	40,6	74,4
Непољопривредне дјелатности	100,0	100,0	100,0
Пуно радно вријеме	92,3	92,2	93,0
Краће од пуног радног времена	(7,7)	(7,8)	((7,0))
Услугне дјелатности	100,0	100,0	100,0
Пуно радно вријеме	95,0	95,2	94,6
Краће од пуног радног времена	(5,0)	(4,8)	(5,4)

9. Запослени према највишој завршеној школској спреми и полу, Федерација Босне и Херцеговине

	Укупно 2008	Мушки 2008	Женски 2008
Укупно	528	345	182
Основна школа и мање	107	61	46
Средња школа	346	245	101
Виша, висока школа, магистериј, докторат	74	39	36
Структура(%)			
Укупно	100,0	100,0	100,0
Основна школа и мање	20,2	17,7	25,0
Средња школа	65,7	71,0	55,5
Виша, висока школа, магистериј, докторат	14,1	11,2	19,5

10. Просјек убичајених седмичних сати рада на главном послу према групама подручја дјелатности и полу, Федерација Босне и Херцеговине

	Укупно 2008	Мушки 2008	Женски 2008
Укупно	41,4	42,7	39,0
Пољопривредне	33,3	37,7	26,3
Непољопривредне	43,6	44,1	41,3
Услугне дјелатности	42,1	42,7	41,3

11. Незапослени према највишој завршеној школској спреми и полу, Федерација Босне и Херцеговине

	Укупно 2008	Мушки 2008	Женски 2008
Укупно	176	104	72
Основна школа и мање	43	25	17
Средња школа	125	77	48
Виша, висока школа, магистериј, докторат	(8)	((2))	(6)
Структура(%)			
Укупно	100,0	100,0	100,0
Основна школа и мање	24,2	24,1	24,3
Средња школа	71,2	74,0	67,1
Виша, висока школа, магистериј, докторат	(4,6)	((1,9))	(8,6)

12. Стопе незапослености према највишој завршеној школској спреми и полу, Федерација Босне и Херцеговине

	Укупно 2008	Мушки 2008	Женски 2008
Укупно	25,0	23,1	28,3
Основна школа и мање	28,5	29,0	27,8
Средња школа	26,6	23,9	32,3
Виша, висока школа, магистериј, докторат	(9,8)	((4,7))	(14,8)

13. Незапослени према трајању незапослености и полу, Федерација Босне и Херцеговине

	Укупно 2008	Мушки 2008	Женски 2008
Укупно	176	104	72
Нашли посао	((3))	.	((2))
Мање од 5 мјесеци	(9)	(6)	(3)
од 6 до 11 мјесеци	(12)	(7)	(5)
од 12 до 23 мјесеца	20	(12)	(8)
од 24 до 59 мјесеци	43	25	18
од 60 до 119 мјесеци	40	23	16
120 и више мјесеци	50	29	20
Структура(%)			
Укупно	100,0	100,0	100,0
Нашли посао	((1,5))	.	((2,2))
Мање од 5 мјесеци	(5,2)	(5,8)	(4,2)
од 6 до 11 мјесеци	(6,7)	(6,9)	(6,4)
од 12 до 23 мјесеца	11,4	11,2	(11,7)
од 24 до 59 мјесеци	24,4	24,4	24,4
од 60 до 119 мјесеци	22,5	22,3	22,8
120 и више мјесеци	28,3	28,4	28,3

14. Радно способно становништво према статусу на бироу за запошљавање и према полу, Федерација Босне и Херцеговине

	Укупно 2008	Пријављени на бироу 2008	Нису пријављени на бироу 2008
Укупно			
Укупно	1.661	357	1.304
Запослени	528	71	456
Незапослени	176	160	(16)
Неактивни	957	126	832
Мушки			
Укупно	796	187	609
Запослени	345	55	290
Незапослени	104	94	(10)
Неактивни	347	38	309

женски			
Укупно	864	169	695
Запослени	182	(16)	166
Незапослени	72	65	(7)
Неактивни	610	88	522
Структура (%)			
Укупно			
Укупно	100,0	100,0	100,0
Запослени	31,8	20,0	35,0
Незапослени	10,6	44,8	(1,2)
Неактивни	57,6	35,2	63,8
Мушки			
Укупно	100,0	100,0	100,0
Запослени	43,3	29,4	47,6
Незапослени	13,0	50,3	(1,6)
Неактивни	43,6	20,3	50,8
женски			
Укупно	100,0	100,0	100,0
Запослени	21,1	(9,7)	23,9
Незапослени	8,3	38,6	(1,0)
Неактивни	70,6	51,7	75,2
Удио (%)			
Укупно			
Укупно	100,0	21,5	78,5
Запослени	100,0	13,5	86,5
Незапослени	100,0	90,8	(9,2)
Неактивни	100,0	13,1	86,9
Мушки			
Укупно	100,0	23,5	76,5
Запослени	100,0	15,9	84,1
Незапослени	100,0	90,8	(9,2)
Неактивни	100,0	10,9	89,1
Женски			
Укупно	100,0	19,6	80,4
Запослени	100,0	9,0	91,0
Незапослени	100,0	90,8	(9,2)
Неактивни	100,0	14,3	85,7

15. Неактивна лица према највишој завршеној школској спреми и полу, Федерација Босне и Херцеговине

	Укупно 2008	Мушки 2008	Женски 2008
Укупно	957	347	610
Основна школа и мање	608	174	434
Средња школа	320	155	165
	29	18	(11)
Структура (%)			
Укупно	100,0	100,0	100,0
Основна школа и мање	63,5	50,2	71,1
Средња школа	33,4	44,5	27,1
Виша, висока школа, магистериј, докторат	3,1	5,3	(1,8)

16. Обесхрабрена неактивна лица по полу

	Укупно		Мушки		Женски	
	Неактивни 2008	Од тога обесхрабрани 2008	Неактивни 2008	Од тога обесхрабрани 2008	Неактивни 2008	Од тога обесхрабрани 2008
Федерација Босне и Херцеговине	957	36	347	(15)	610	(21)
Структура (%)						
Федерација Босне и Херцеговине	100,0	3,7	100,0	(4,2)	100,0	3,4

17. Радно способно становништво према субјективном радном статусу и полу, Федерација Босне и Херцеговине

	Укупно 2008	Мушки 2008	Женски 2008
ЗАПОСЛЕНИ			
Укупно	528	345	182
Запослени	443	295	148
Незапослени	43	34	(9)
Ученици (студенти)	.	.	.
Домаћице	(21)	.	(20)
Пензионери	(9)	(7)	((3))
Неспособни за рад	((2))	((2))	.
Остали	((6))	((5))	.
НЕЗАПОСЛЕНИ			
Укупно	176	104	72
Запослени	---	---	---
Незапослени	161	101	59
Ученици (студенти)	.	.	.
Домаћице	(12)	.	(12)
Пензионери	((1))	.	.
Неспособни за рад	.	.	---
Остали	.	.	---
НЕАКТИВНИ			
Укупно	957	347	610
Запослени	---	---	---
Незапослени	117	53	64
Ученици (студенти)	169	84	85
Домаћице	291	.	290
Пензионери	286	174	112
Неспособни за рад	84	29	55
Остали	(10)	(6)	(4)

17. Радно способно становништво према субјективном радном статусу и полу, Федерација Босне и Херцеговине

Структура (%)			
	Укупно	Мушки	Женски
ЗАПОСЛЕНИ			
Укупно	100,0	100,0	100,0
Запослени	83,9	85,4	81,2
Незапослени	8,2	9,9	(4,9)
Ученици (студенти)	.	.	.
Домаћице	(3,9)	.	(10,7)
Пензионери	(1,8)	(1,9)	((1,4))
Неспособни за рад	((0,5))	((0,4))	.
Остали	((1,2))	((1,4))	.
НЕЗАПОСЛЕНИ			
Укупно	100,0	100,0	100,0
Запослени	---	---	---
Незапослени	91,4	97,6	82,3
Ученици (студенти)	.	.	.
Домаћице	(6,8)	.	(16,5)
Пензионери	((0,8))	.	.
Неспособни за рад	.	.	---
Остали	.	.	---
НЕАКТИВНИ			
Укупно	100,0	100,0	100,0
Запослени	---	---	---
Незапослени	12,2	15,2	10,5
Ученици (студенти)	17,7	24,3	13,9
Домаћице	30,4	.	47,5
Пензионери	29,9	50,0	18,4
Неспособни за рад	8,8	8,4	9,0
Остали	(1,0)	(1,6)	(0,7)

4. Гендер стaтистика запослених у оргaнимa државне службе у Федерацији Босне и Херцеговине

Агенција за државну службу Федерације Босне и Херцеговине, у складу са својим надлежностима, води регистар државних службеника по полу, што је приказано у табелама које слиједи:

Табела1: Полна структура државних службеника

НАЗИВ	ПОЛНА СТРУКТУРА			
	мушки		женски	
Оснивач општина	922	47,60%	1.015	52,40%
Оснивач град	88	36,21%	155	63,79%
Оснивач кантон	1.097	53,77%	943	46,23%
Оснивач Федерација Босне и Херцеговине	886	48,44%	943	51,56%
УКУПНО	2.993	49,48%	3.056	50,52%

Табела2: Полна структура државних службеника – по службеном звању

НАЗИВ	ПОЛНА СТРУКТУРА			
	мушки		женски	
Руководилац самосталне управе и самосталне установе	73	78,49%	20	21,51%
Секретар органа државне службе	89	48,37%	95	51,63%
Руководилац управе и установе које се налазе у саставу министарства	39	72,22%	15	27,78%
Помоћник руководиоца органа државне службе	439	63,62%	251	36,38%
Главни федерални инспектор	12	75,00%	4	25,00%
Главни кантонални инспектор	13	65,00%	7	35,00%
Шеф унутрашње организационе јединице	467	49,63%	474	50,37%
Инспектор	577	59,48%	393	40,52%
Стручни савјетник	530	38,82%	801	60,18%
Виши стручни сарадник	331	40,86%	479	59,14%
Стручни сарадник	423	45,00%	517	55,00%
УКУПНО	2.993	49,48%	3.056	50,52%

Из наведених табела може се закључити да су оба пола у укупном броју државних службеника подједнако заступљена. Међутим, када се анализира заступљеност полова по службеном звању, на позицијама руководиоца и главног инспектора у већем броју су заступљени мушкарци, док је на позицији стручног савјетника већи број лица женског пола.

На основу достављених одговора на наше упитнике, у наредној табели дајемо доступне податке о полној структури запослених државних службеника у министарствима, те запослених са ВСС стручним спремом у заводима, удружењима, с посебним освртом на руководећа радна мјеста.⁹⁶

Табела 3: Полна структура запослених са акцентом на руководећа радна мјеста

Р.бр	Назив	Ук. држ. служб./ВСС			Руководећи кадар		
		Укуп	ж	М	Укуп	ж	М
1.	Федерална министарства						
1.1.	Федерално министарство здравства	45	17	28	6	4	2
1.2.	Федер. минист. рада и соц. политике	86	64	22	5	2	3
1.3.	Федерално министарство културе и спорта	35	24	11	*	*	*
1.4.	Федерално министарство унутрашњих послова	199	112	77	*	5	*
	- Федерална управа полиције	733	135	41	*	5	*
1.5.	Федер. минист. енергије, рударства и индустрије	84	39	45	*	7	*
1.6.	Федер. минист. промета и комуникација	40	17	23	*	0	*
1.7.	Фед. мин. развоја, предузетништва и обрта	36	16	20	*	1	*
1.8.	Фед. мин. пољопривреде, водопр. и шумарства	97	53	44	*	60%	*
1.9.	Федерално министарство просторног уређења	27	16	11	4	3	1
2.	Заводи за јавно здравство						
2.1.	Завод за јав.здравство Тузланског кантона	30	18	12	5	4	1
2.2.	Завод за јав. здравство Унско-санског кантона	41	35	6	2	1	1
3.	Заводи здравственог осигурања						
3.1.	Завод здрав. осигур. и реосиг. Федерације Босне и Херцеговине	37	25	12	6	4	2
3.2.	Завод здр. осиг. Зеничко-добојског кантона	82	59	23	16	11	5
3.3.	Завод здр. осиг. Тузланског кантона	131	97	34	24	12	12

⁹⁶ У ове податке су, а осим помоћника руководиоца органа управе, убрoјана и шефoвска мјеста (шеф писарнице, начелник одјелeња, шеф одсјека и сл).

3.4.	Завод здр. осиг Херцеговачко-неретванског кантона	83	64	19	6	3	3
3.5.	Завод здр. осиг Кантона Сарајево	95	68	27	10	6	4
3.6.	Завод здр. осиг Западнохерцеговачког кантона	48	30	18	5	4	1
4.	Федерална управа за инспекцијске послове	156	106	50	14	6	8
5.	Привредна комора Федерације Босне и Херцеговине	39	28	11	11	9	2
6.	Заводи за запошљавање						
6.1.	Федерални завод за запошљавање	50	29	21	12	5	7
6.2.	Јавна установа Сл. за зап. Кантона Сарајево	119	80	39	20	9	11
6.3.	Јавна установа Сл. за зап. Тузланског кантона	65	43	22	17	8	9
6.4.	Јавна установа Сл. за запош. Средњобос. кантон	54	34	20	18	7	11
6.5.	Јавна установа Сл. за зап. Херц.-нерет. кантон	63	40	23	16	4	12
6.6.	Јавна установа Сл. за зап. Посавског кантона	12	4	8	1	1	0
6.7.	Јавна установа Сл. за зап. Зеничко-доб. кантона	68	40	28	3	3	0
6.8.	Јавна установа Сл. за зап. Западнохерц. кантона	23	20	3	6	3	3
6.9.	Јавна установа Сл. за зап. Бос.-подрињ. кантона	13	8	5	1	1	0

* Подаци нису достављени

5. Сазив комисија за равноправност полова послије Ојштинских избора 2008. у Босни и Херцеговини

Р. бр.	Општина*	Назив комисије	ПОЛНА СТРУКТУРА			
			мушко		женско	
			број	%	број	%
1	Бановићи	Комисија за једнакост полова	1	20	4	80
2	Бихаћ	Комисија за једнакост полова	2	29	5	71
3	Босанска Крупа	Комисија за једнакост полова	0	0	5	100
4	Босански Петровац	Комисија за једнакост полова	1	33	2	67
5	Босанско Грахово	Комисија за равноправност полова	2	67	1	33
6	Бреза	Комисија за равноправност полова и младе	1	20	4	80
7	Бугојно	Комисија за равноправност полова	1	33	2	67
8	Бусовача	Комисија за равноправност полова	2	40	3	60
9	Бужим	Комисија за људска права, младе и једнакост полова	3	60	2	40
10	Чапљина	Комисија за равноправност полова	3	60	2	40
11	Челић	Комисија за једнакост полова	6	86	1	14
12	Читлук	Одбор за социјална питања, заштиту људских права, питања младих и једнакост полова	3	60	2	40
13	Добој – Исток	Комисија за равноправност полова	3	60	2	40
14	Добој-Југ	Комисија за људска права, младе и равноправност полова	3	60	2	40
15	Добретици	Комисија за људска права, младе и равноправност полова	2	67	1	33
16	Доњи Вакуф	Комисија за људска права, младе и равноправност полова	2	67	1	33
17	Дрвар	Комисија за заштиту људских права и једнакост полова	3	60	2	40
18	Фојница	Комисија за људска права, младе и равноправност полова	2	40	3	60
19	Грачаница	Комисија за једнакост полова	2	40	3	60
20	Градачац	Комисија за равноправност полова	1	20	4	80
21	Хаџићи	Комисија за равноправност полова	0	0	5	100
22	Илиџа	Комисија за избор, именовања и питања равноправности полова	4	80	1	20
23	Илијаш	Комисија за заштиту људских права, равноправност полова, представке и приједлоге	3	60	2	40
24	Јабланица	Комисија за заштиту људских права, питања бораца, социјалну заштиту и подноске и притужбе грађана	1	33	2	66
25	Калесија	Комисија за равноправност полова	3	60	2	40
26	Кисељак	Комисија за равноправност полова	2	40	3	60
27	Кладањ	Комисија за равноправност полова	2	40	3	60
28	Кључ	Комисија за једнакост полова	3	60	2	40
29	Коњиц	Комисија за једнакост полова	0	0	3	100
30	Купрес	Комисија за равноправност полова	1	20	4	80
31	Ливно	Комисија за заштиту људских права, једнакост полова, приједлоге и притужбе грађана	0	0	2	100
32	Лукавац	Комисија за једнакост полова	1	14	6	86
33	Ново Сарајево	Комисија за питања младих и равноправност полова	4	57	3	43
34	Олово	Комисија за омладину, једнакост полова, спорт, културу и НВ сектор	3	60	2	40
35	Пале/Прача	Комисија за равноправност полова	2	40	3	60
36	Посуђе	Комисија за равноправност полова	2	40	3	60
37	Прозор/Рама	Комисија за заштиту људских права, питања бораца, социјалну заштиту и подноске и притужбе грађана	3	100	0	0
38	Сански Мост	Комисија за једнакост полова	2	40	3	60

39	Сапна	Комисија за равноправност полова	2	33	1	67
40	Сарајево Центар	Комисија за заштиту људских права и равноправност полова	4	57	3	43
41	Сребреник	Комисија за једнакост полова	2	50	2	50
42	Стари град	Комисија за равноправност полова	1	20	40	80
43	Теочак	Комисија за равноправност полова	3	60	2	40
44	Тешањ	Комисија за равноправност полова	0	0	4	100
45	Трново	Комисија за заштиту људских права, младе, равноправност полова, вјерска питања, приговоре, представке и приједлоге	2	67	1	33
46	Тузла	Комисија за једнакост полова	2	29	5	71
47	Усора	Комисија за равноправност полова	1	20	4	80
48	Вареш	Комисија за људска права и слободе, протужбе и предојбе и једнакост полова	3	60	2	40
49	Велика Кладуша	Комисија за људска права и једнакост полова	1	20	4	80
50	Високо	Комисија за људска права, младе и равноправност полова	4	57	3	43
51	Витез	Комисија за равноправност полова	3	60	2	40
52	Вогошћа	Комисија за људска права, младе и равноправност полова	5	100	0	0
53	Завидовићи	Комисија за социјална питања, људска права, омладину и једнакост полова	3	60	2	40
54	Зеница	Комисија за равноправност полова	3	60	2	40
55	Жепче	Комисија за равноправност полова	3	60	2	40
56	Живинице	Комисија за једнакост полова	4	57	3	43
УКУПНО			125	41%	182	59%

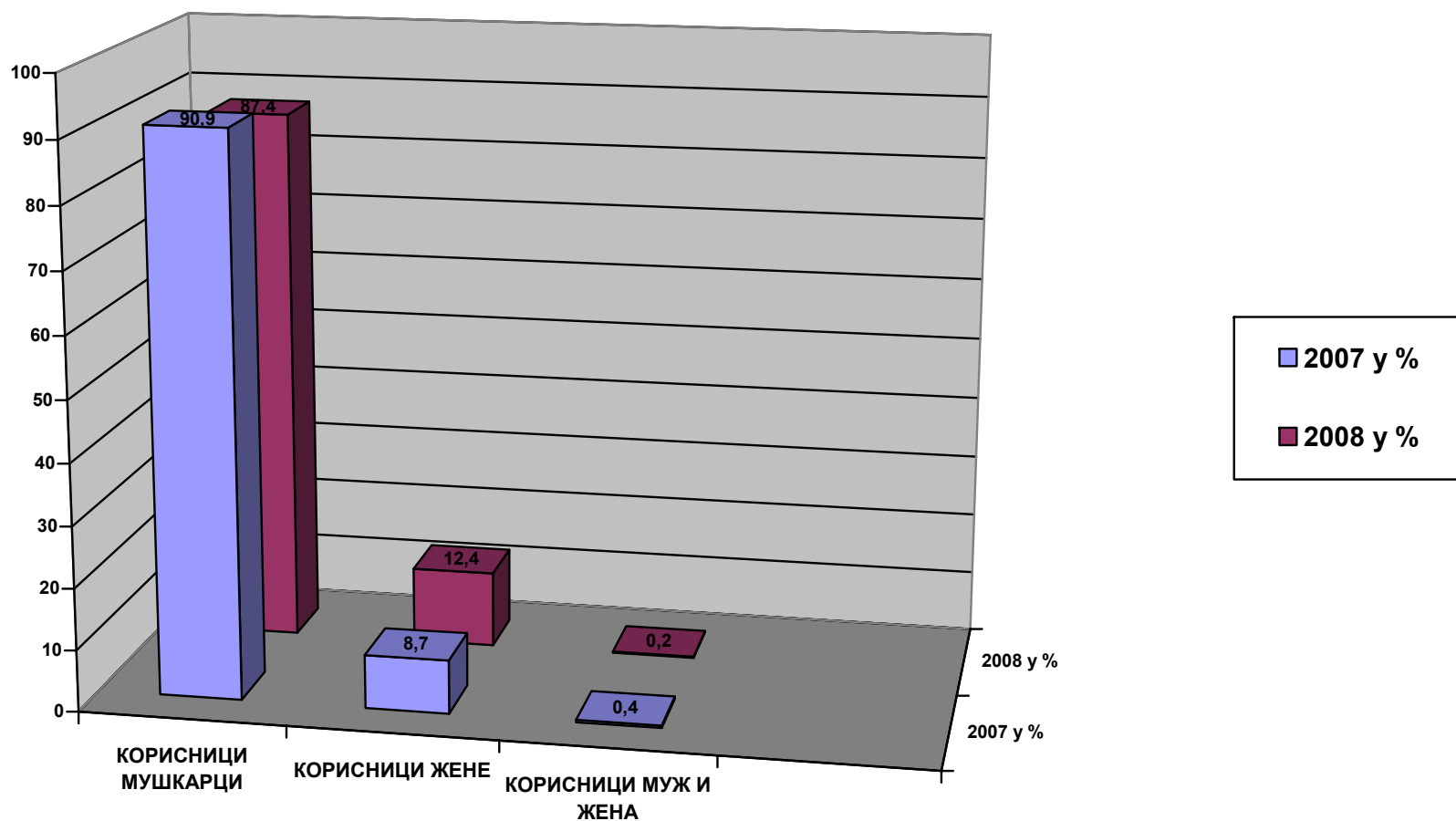
* О полној структури комисија за равноправност полова у осталим општинама не располажемо.

6. Гендер стaтистика програма „Подстицај за пољопривреду”, у оквиру мјера за рурални развој

На основу података достављених од Федералног министарства пољопривреде, водопривреде, у наставку представљамо расположиву гендер статистику.

МЈЕРЕ РУРАЛНОГ РАЗВОЈА У 2007. И 2008. ГОДИНИ – КОРИСНИЦИ МЈЕРА ФИЗИЧКА ЛИЦА – ГЕНДЕР (%)

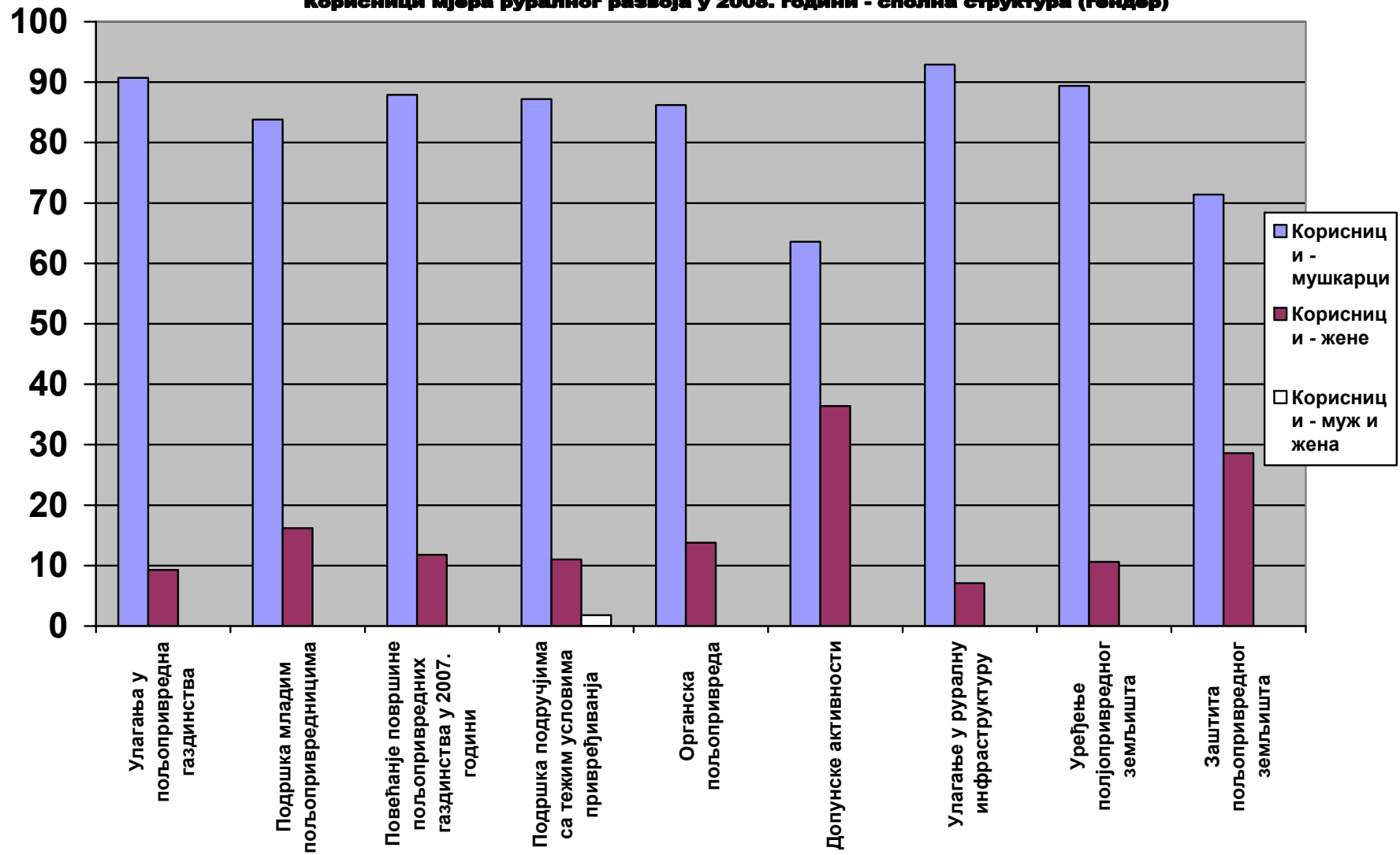
ГОДИНА	КОРИСНИЦИ МУШКАРЦИ	КОРИСНИЦИ ЖЕНЕ	КОРИСНИЦИ МУЖ И ЖЕНА	УКУПНО
2007	90,9	8,7	0,4	100
2008	87,4	12,4	0,2	100

Мјере руралног развоја у 2008. години – корисници мјера правна и физичка лица и полна структура (гендер)

Ознака	Назив мјере за рурални развој	Укупан број корисника	Правно лице	Физичко лице	Физичко лице		Корисници мушкарци		Корисници жене		Корисници муж и жена	
					Регистровано	Нерегистровано	број корисника	% корисника	број корисника	% корисника	број корисника	% корисника
Д/1-1	Улагања у пољопривредна газдинства	637	34	603	3	600	547	90,7	56	9,3	0	0,0
Д/1-2	Подршка младим пољопривредницима	202	4	198	11	189	166	83,8	32	16,2	0	0,0
Д/1-3	Повећање површине пољоприв. газдинстава у 2007. години	314	0	314	0	314	276	87,9	37	11,8	0	0,0
Д/2-1	Подршка подручјима са тежим условима привређивања	275	48	227	15	212	198	87,2	25	11,0	4	1,8
Д/2-2	Органска пољопривреда	71	42	29	0	29	25	86,2	4	13,8	0	0,0
Д/3-1	Допунске активности	112	35	77	8	69	49	63,6	28	36,4	0	0,0
Д/3-2	Улагање у руралну инфраструктуру	168	154	14	6	8	13	92,9	1	7,1	0	0,0
Д/4-1	Уређење пољопривредног земљишта	218	29	189	2	187	169	89,4	20	10,6	0	0,0
Д/4-2	Заштита пољопривредног земљишта	8	1	7	0	7	5	71,4	2	28,6	0	0,0
	УКУПНО	2.005	347	1.658	45	1.615	1448		205		4	

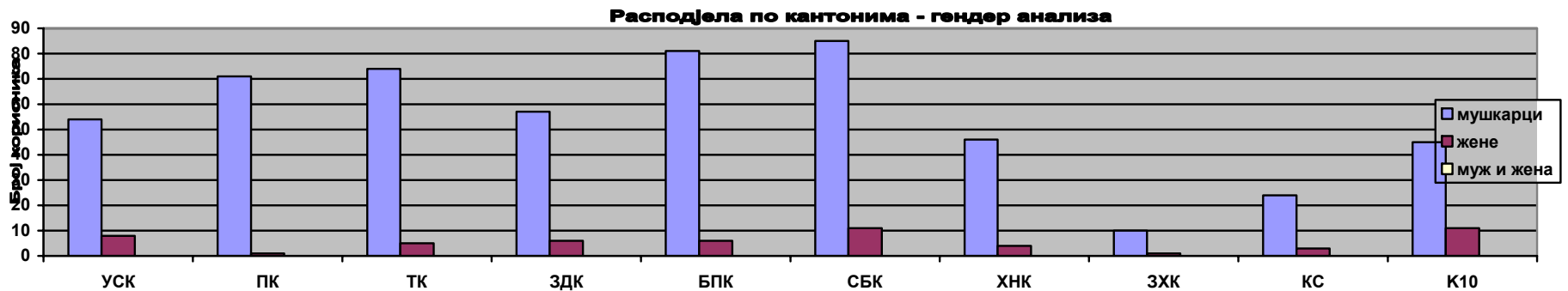
Корисници мјера руралног развоја у 2008. години - сполна структура (гендер)

Д/1-1 УЛАГАЊА У ПОЉОПРИВРЕДНА ГАЗДИНСТВА

Расподјела по кантонима на правна и физичка лица и гендер анализа у 2008. години

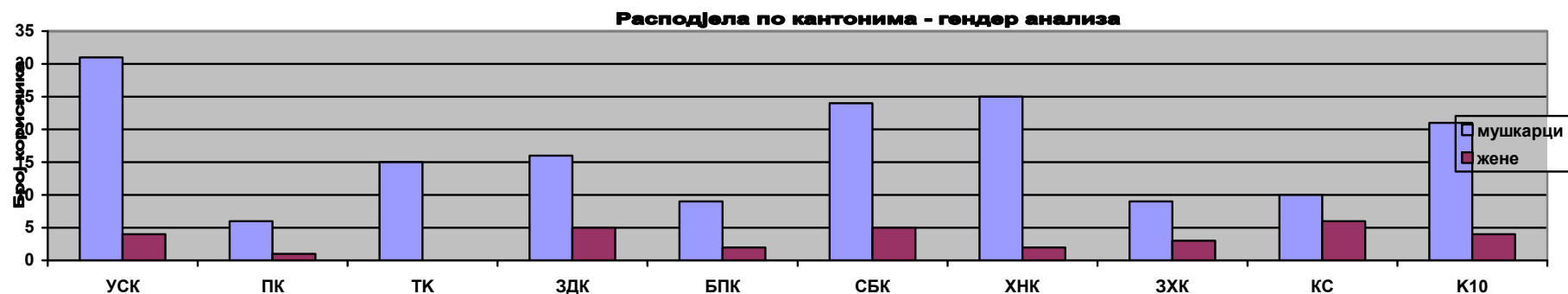
КАНТОНИ		УСК	ПК	ТК	ЗДК	БПК	СБК	ХНК	ЗХК	КС	К10	УКУПНО
Правна лица		2	3	2	10	1	6	4	4	0	2	34
Физичка лица		62	72	79	63	87	96	50	11	27	56	603
Гендер	Мушкарци	54	71	74	57	81	85	46	10	24	45	547
	Жене	8	1	5	6	6	44	4	1	3	11	56
	Муж и жена	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Укупно корисника		64	75	81	73	88	102	54	15	27	58	637

Д/1-2 ПОДРШКА МЛАДИМ ПОЉОПРИВРЕДНИЦИМА

Расподјела по кантонима на правна и физичка лица и гендер анализа у 2008. години

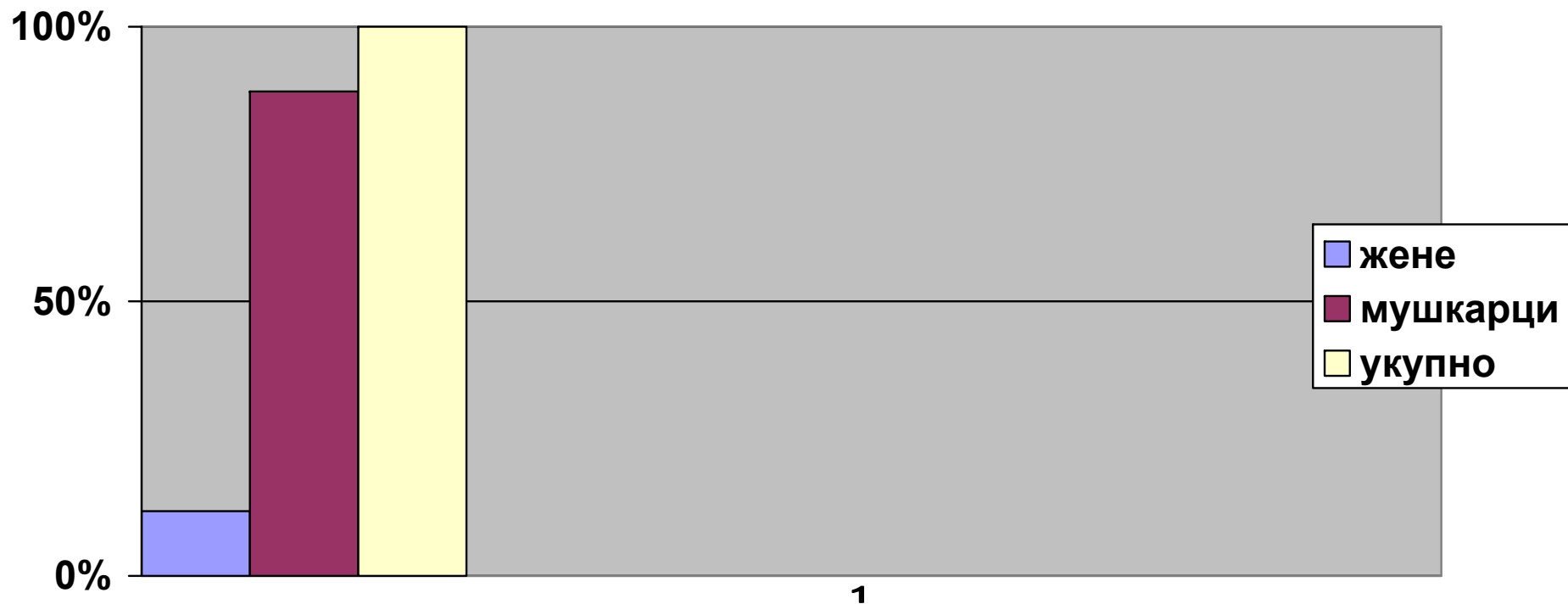
КАНТОНИ	УСК	ПК	ТК	ЗДК	БПК	СБК	ХНК	ЗХК	КС	К10	УКУПНО	
Правна лица	0	1	0	1	0	1	1	0	0	0	4	
Физичка лица	35	7	15	21	11	29	27	12	16	25	198	
Гендер	Мушкарци	31	6	15	16	9	24	25	9	10	21	166
	Жжене	4	1	0	5	2	5	2	3	6	4	32
	Муж и жена	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Укупно корисника	35	8	15	22	11	30	28	12	16	25	202	

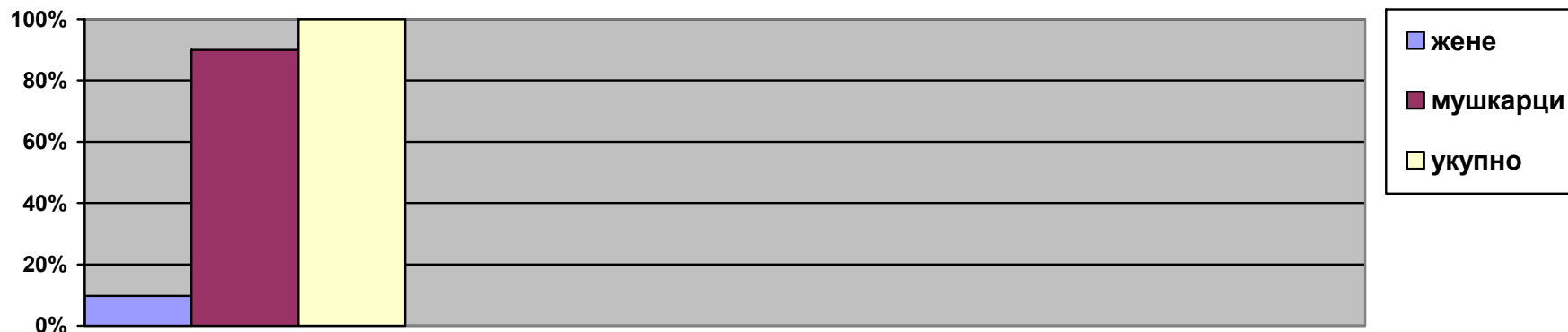
**Д/1-3 ПОВЕЋАЊЕ ПОВРШИНЕ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ГАЗДИНСТВА ИЗ 2007. ГОДИНЕ
ГЕНДЕР АНАЛИЗА – новчане подршке из 2007. године исплаћене у 2008. години**

	КОРИСНИЦИ – ЖЕНЕ			КОРИСНИЦИ – МУШКАРЦИ			УКУПНО		
	Број корисника	Површина (ха)	Износ (КМ)	Број корисника	Површина (ха)	Износ (КМ)	Број корисника	Површина (ха)	Износ (КМ)
БР	37	36,89	95.190	277	342,53	1.004,810	314	379,42	1.100.000
%	11,8	9,7	8,7	88,2	90,3	91,3	100,0	100,0	100,0

Број корисника изражен у %

Повећање површине пољопривредног газдинства изражено у % - гендер анализа новчане подршке из 2007. године у 2008. годину

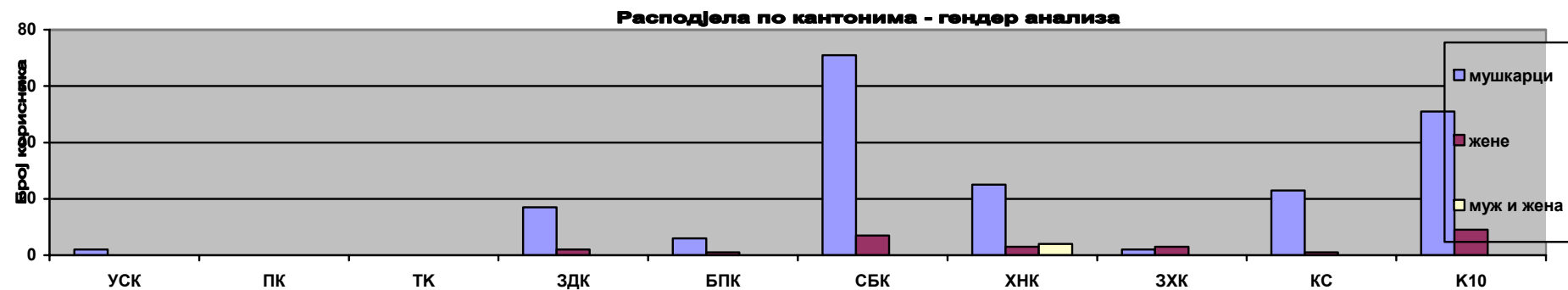
Повећање површине пољопривредног газдинства, новчани износ подршке из 2007. године исплаћене у 2008. години у КМ изражене у % - гендер анализа

Д/2-1 ПОДРШКА ПОДРУЧЈИМА СА ТЕЖИМ УСЛОВИМА ПРИВРЕЂИВАЊА

Расподјела по кантонима на правна и физичка лица и гендер анализа у 2008. години

КАНТОНИ	УСК	ПК	ТК	ЗДК	БПК	СБК	ХНК	ЗХК	КС	К10	УКУПНО
Правна лица	2	0	2	8	1	9	4	4	12	6	48
Физичка лица	2	0	0	19	7	78	32	5	24	60	227
Гендер	Мушкарци	2	0	0	17	6	71	25	23	51	197
	Жене	0	0	0	2	1	7	3	1	9	26
	Муж и жена	0	0	0	0	0	4	0	0	0	4
Укупно корисника	4	0	0	27	8	87	36	9	36	66	273

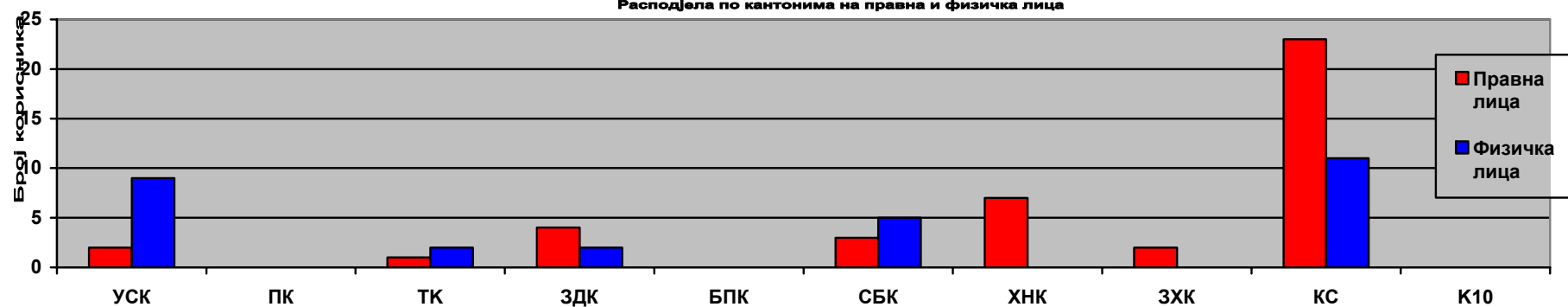

Д/2-2 ОРГАНСКА ПОЉОПРИВРЕДА

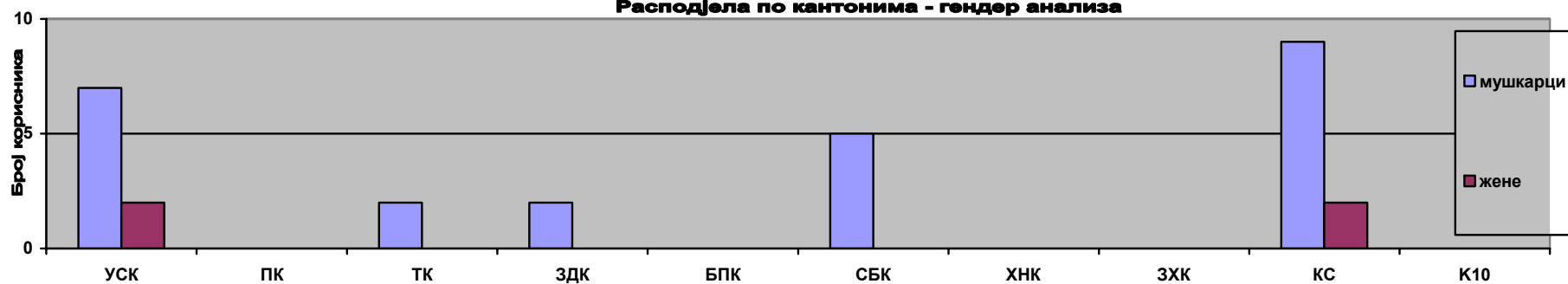
Расподјела по кантонима на правна и физичка лица и гендер анализа у 2008. години

КАНТОНИ		УСК	ПК	ТК	ЗДК	БПК	СБК	ХНК	ЗХК	КС	К10	УКУПНО
Правна лица		2	0	1	4	0	3	7	2	23	0	42
Физичка лица		9	0	2	2	0	5	0	0	11	0	29
Гендер	Мушкарци	7	0	2	2	0	5	0	0	9	0	25
	Жене	2	0	0	0	0	0	0	0	2	0	4
	Муж и жена	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Укупно корисника		11	0	3	6	0	8	7	2	34	0	71

Расподјела по кантонима на правна и физичка лица

Расподјела по кантонима - гендер анализа

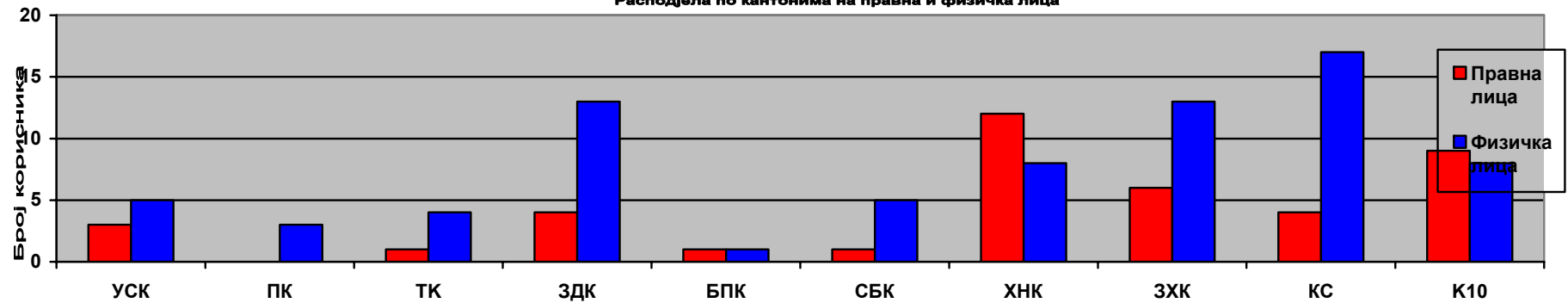

Д/3-1 ДОПУНСКЕ АКТИВНОСТИ – 2008. год.

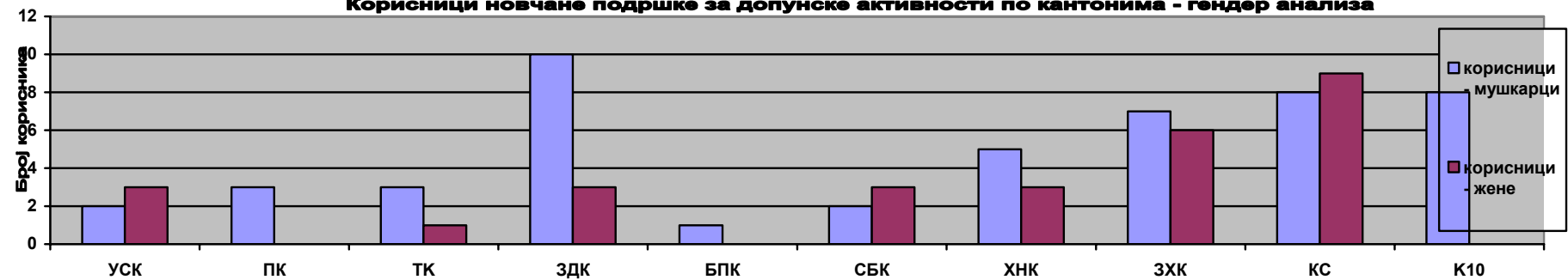
Расподјела по кантонима на правна и физичка лица и гендер анализа

КАНТОНИ		УСК	ПК	ТК	ЗДК	БПК	СБК	ХНК	ЗХК	КС	К10	УКУПНО
Правна лица		3	0	1	4	1	1	12	6	4	9	35
Физичка лица		5	3	4	13	1	5	8	13	17	8	77
Гендер	Мушкарци	2	3	3	10	1	2	5	7	8	8	49
	Жене	3	0	1	3	0	3	3	6	9	0	28
Укупно корисника		8	3	5	17	2	6	20	19	21	11	112

Расподјела по кантонима на правна и физичка лица

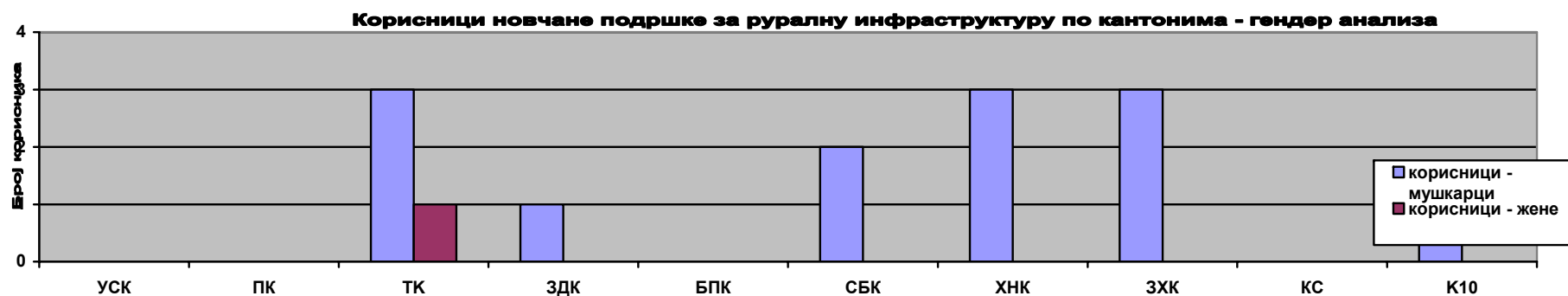
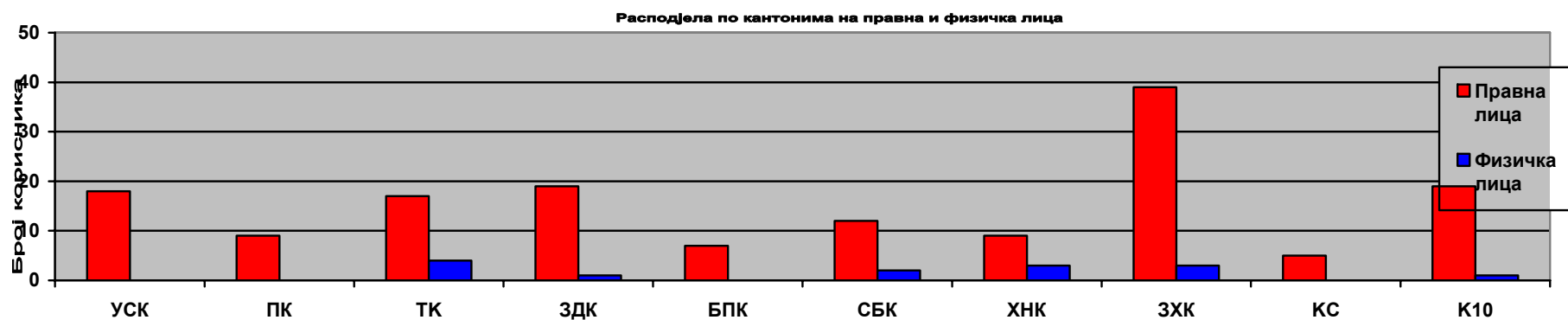
Корисници новчане подршке за допунске активности по кантонима - гендер анализа

Д/З-2 УЛАГАЊЕ У РУРАЛНУ ИНФРАСТРУКТУРУ 2008 год.

Расподјела по кантонима на правна и физичка лица и гендер анализа

КАНТОНИ	УСК	ПК	ТК	ЗДК	БПК	СБК	ХНК	ЗХК	КС	К10	УКУПНО
Правна лица	18	9	17	19	7	12	9	39	5	19	154
Физичка лица	0	0	4	1	0	2	3	3	0	1	14
Гендер	Мушкарци	0	0	3	1	0	2	3	0	1	13
	Жене	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
Укупно корисника	18	9	21	20	7	14	12	42	5	20	168

Д/4-1 УРЕЂЕЊЕ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ЗЕМЉИШТА

Расподјела по кантонима на правна и физичка лица и гендер анализа у 2008. години

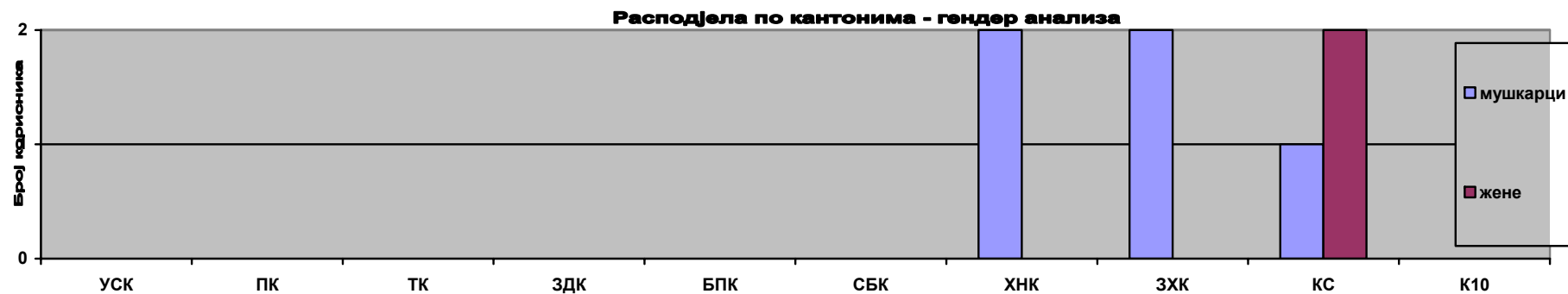
КАНТОНИ		УСК	ПК	ТК	ЗДК	БПК	СБК	ХНК	ЗХК	КС	К10	УКУПНО
Правна лица		3	1	8	1	0	5	7	7	1	0	29
Физичка лица		1	1	30	5	5	57	5	5	38	4	189
Гендер	Мушкарци	1	1	27	5	4	49	5	5	31	4	169
	Жене	0	0	3	0	1	8	0	0	6	0	20
	Муж и жена	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Укупно корисника		4	2	38	6	5	62	12	12	39	4	218

Д/4-2 ЗАШТИТА ПОЉОПРИВРЕДНОГ ЗЕМЉИШТА

Расподјела по кантонима на правна и физичка лица и гендер анализа у 2008. години

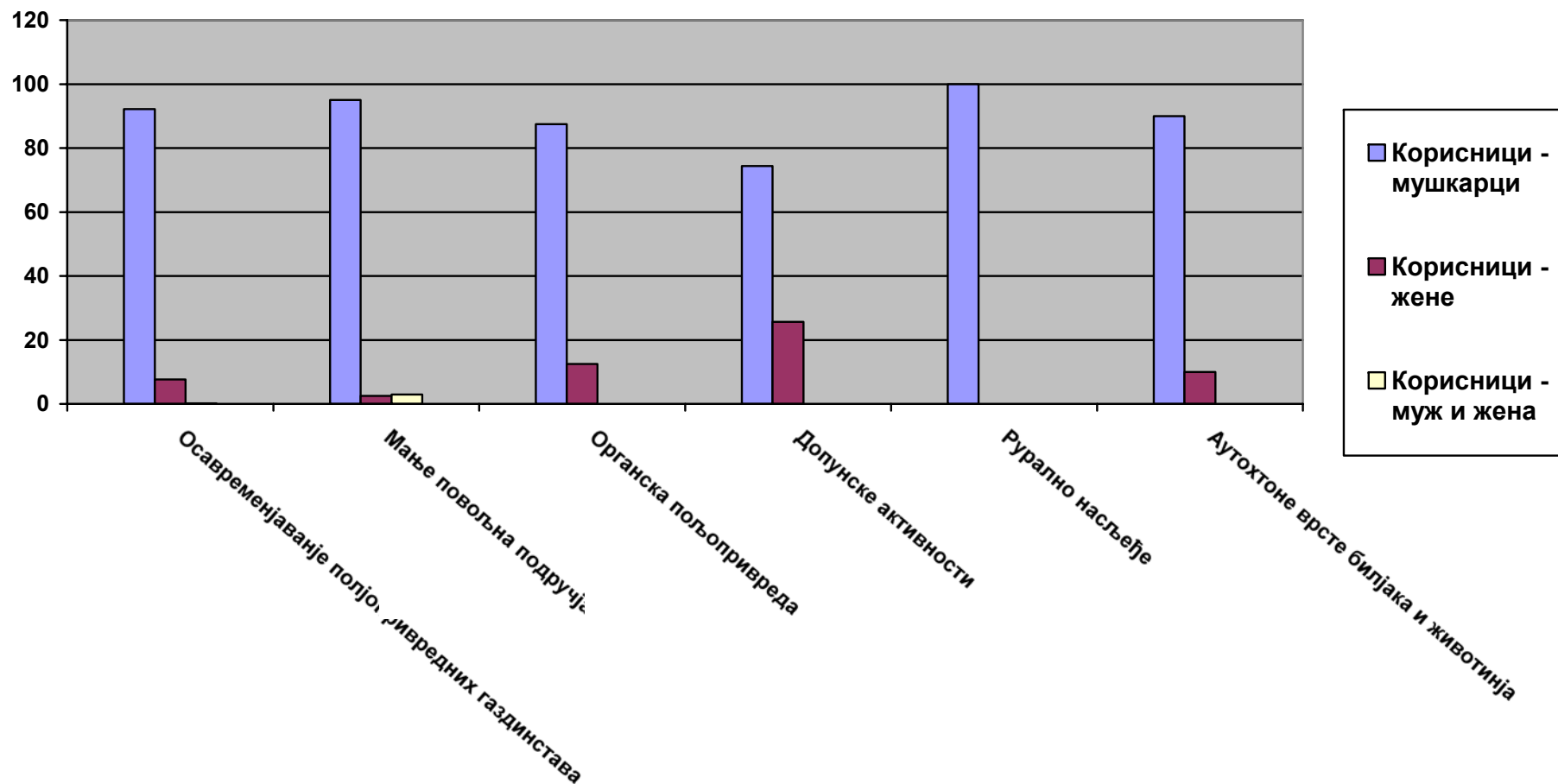
КАНТОНИ		УСК	ПК	ТК	ЗДК	БПК	СБК	ХНК	ЗХК	КС	К10	УКУПНО
Правна лица		0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
Физичка лица		0	0	0	0	0	0	2	2	3	0	7
Гендер	Мушкарци	0	0	0	0	0	0	2	2	1	0	5
	Жене	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	2
	Муж и жена	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Укупно корисника		0	0	0	0	0	0	3	2	3	0	8

Мјере руралног развоја у 2007. години – корисници мјера правна и физичка лица и полна структура (гендер)

Ознака	Назив мјере за рурални развој	Укупан број корисника	Правно лице	Физичко лице	Физичко лице		Корисници мушкарци		Корисници жене		Корисници муж и жена	
					Регистрован	Нерегистрован	број корисника	% корисника	број корисника	% корисника	број корисника	% корисника
Д/1-2	Осавремењавање пољопривредних газдинстава	448	0	448	3	445	413	92,2	34	7,6	1	0,2
Д/2-1	Мање повољна подручја	114	74	40	8	32	38	95,0	1	2,5	1	2,9
Д/2-2	Органска пољопривреда	51	35	16	7	9	14	87,5	2	12,5	0	0,0
Д/3-1	Допунске активности	57	14	43	3	40	32	74,4	11	25,6	0	0,0
Д/3-2	Рурално наслијеђе	24	20	4	1	3	4	100,0	0	0,0	0	0,0
Д/3-3	Аутохтоне врсте биљака и животиња	29	19	10	0	10	9	90,0	1	10,0	0	0,0
	УКУПНО	723	162	561	22	539	510		49		2	

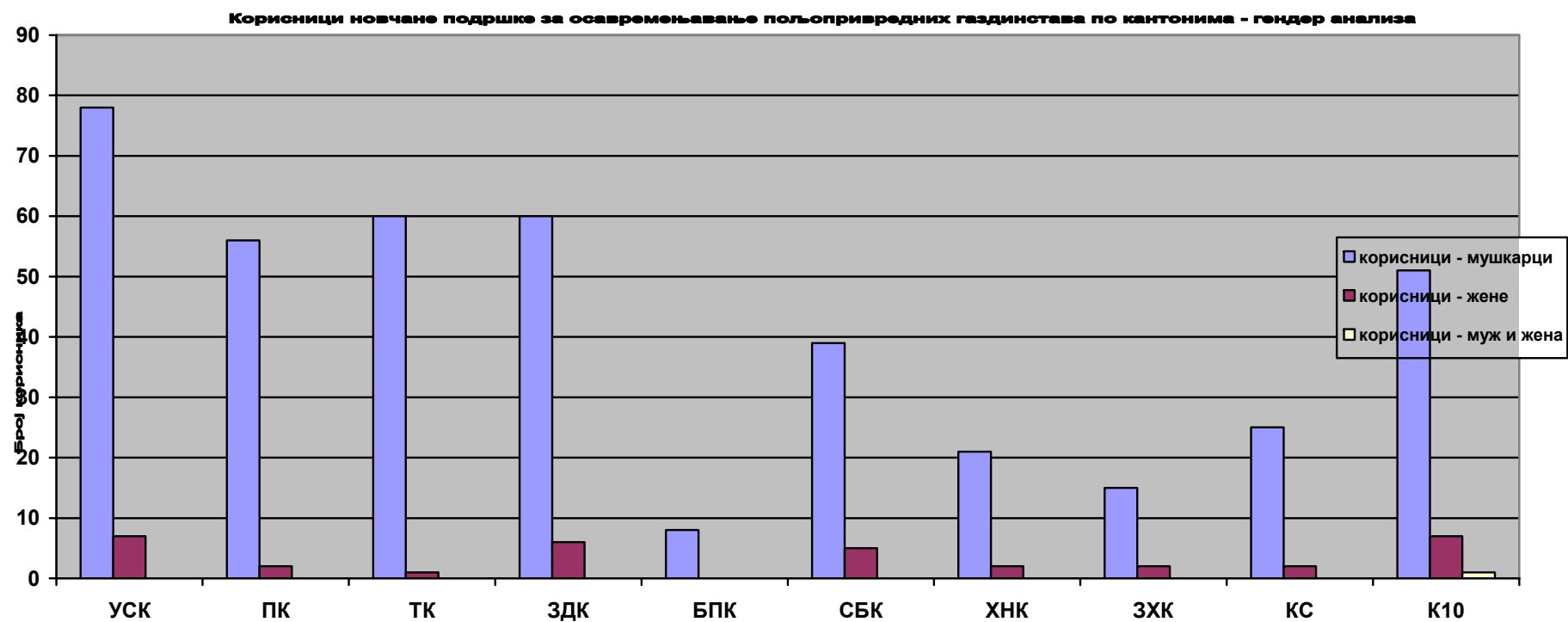
Корисници мјера руралног развоја у 2007. години сполна структура (гендер)

Д/1-2 ОСАВРЕМЕЊИВАЊЕ ПОЉОПРИВРЕДНИХ ГАЗДИНСТАВА

Расподјела по кантонима на правна и физичка лица и гендер анализа у 2007. години

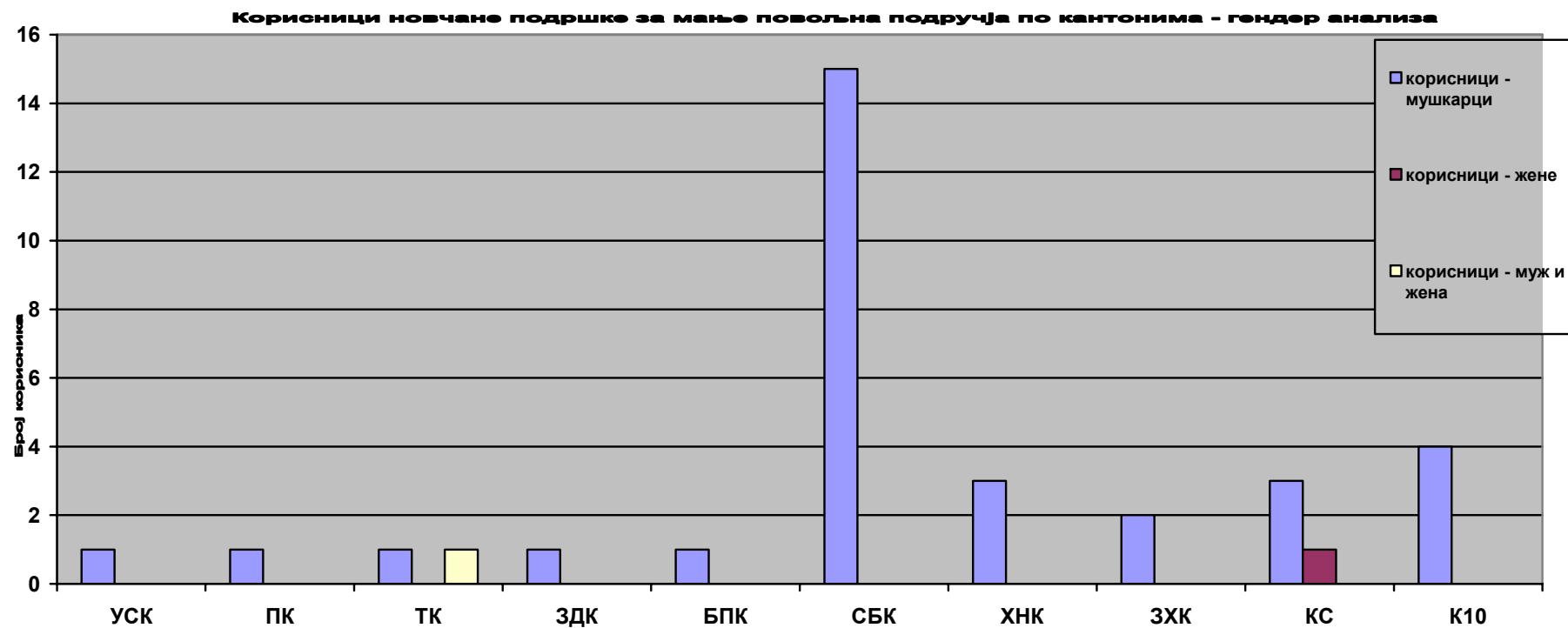
КАНТОНИ		УСК	ПК	ТК	ЗДК	БПК	СБК	ХНК	ЗХК	КС	К10	УКУПНО
Правна лица		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Физичка лица		85	58	61	66	8	44	23	17	27	59	448
Гендер	Мушкарци	78	56	60	60	8	39	21	15	25	51	413
	Жене	7	2	1	6	0	5	2	2	2	7	34
	Муж и жена	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Укупно корисника		85	58	61	66	8	44	23	17	27	59	448

Д/2-1 МАЊЕ ПОВОЉНА ПОДРУЧЈА

Расподјела по кантонима на правна и физичка лица и гендер анализа у 2007. години

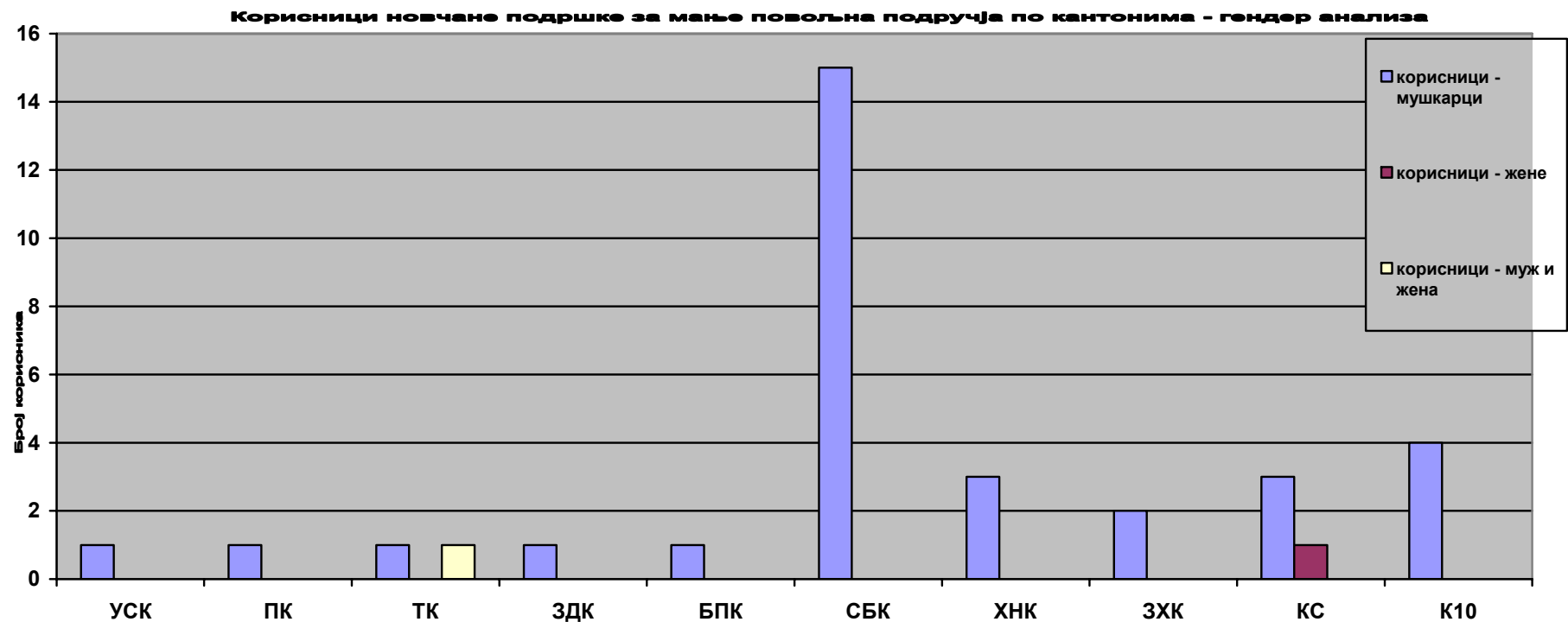
КАНТОНИ	УСК	ПК	ТК	ЗДК	БПК	СБК	ХНК	ЗХК	КС	К10	УКУПНО	
Правна лица	6	3	8	8	2	9	7	9	6	16	74	
Физичка лица	1	1	2	1	1	15	3	2	4	4	40	
Гендер	Мушкарци	1	1	1	1	1	15	3	2	3	4	38
	Жене	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	
	Муж и жена	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	
Укупно корисника	7	4	10	15	3	24	10	11	10	20	114	

Д/2-2 ОРГАНСКА ПОЉОПРИВРЕДА

Расподјела по кантонима на правна и физичка лица и гендер анализа у 2007. години

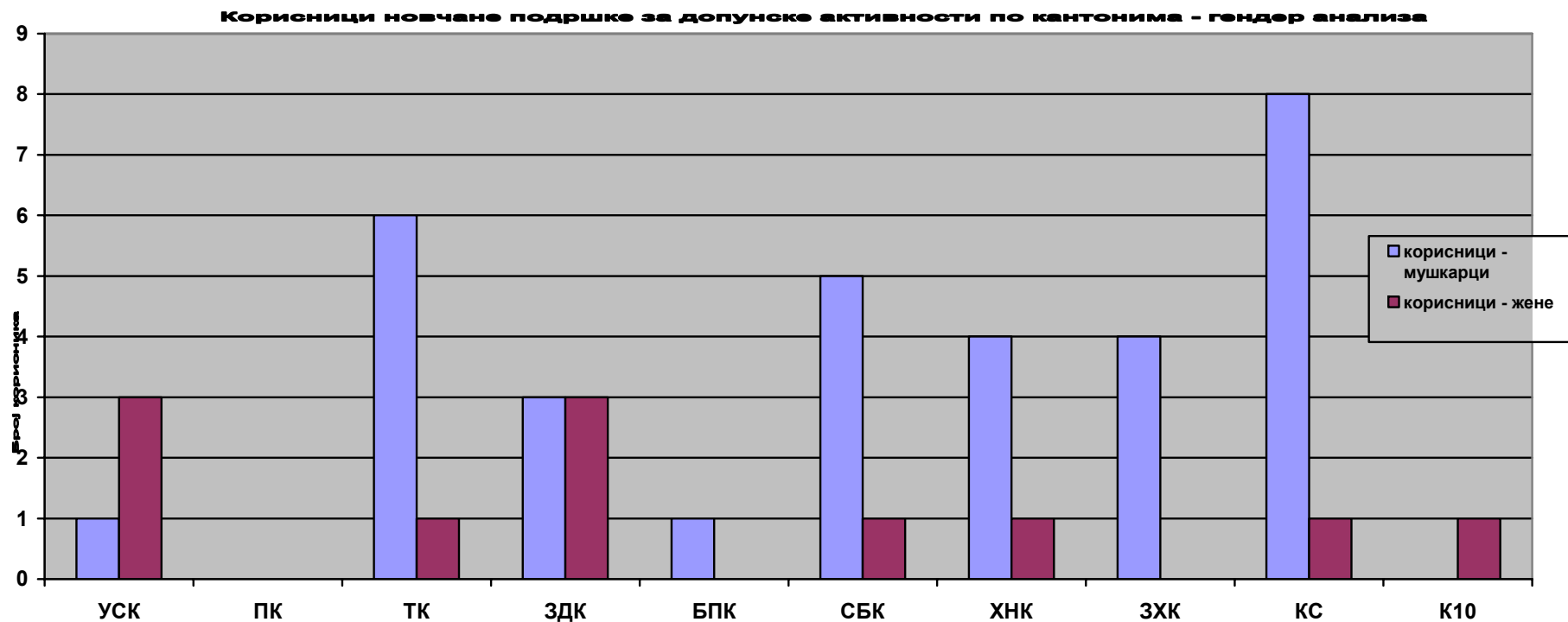
КАНТОНИ		УСК	ПК	ТК	ЗДК	БПК	СБК	ХНК	ЗХК	КС	К10	УКУПНО
Правна лица		0	0	1	4	0	4	7	1	18	0	35
Физичка лица		6	0	0	1	0	3	0	0	6	0	16
Гендер	Мушкарци	4	0	0	1	0	3	0	0	6	0	14
	Жене	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
Укупно корисника		6	0	1	5	0	7	7	1	24	0	51

Д/З-1 ДОПУНСКЕ АКТИВНОСТИ

Расподјела по кантонима на правна и физичка лица и гендер анализа у 2007. години

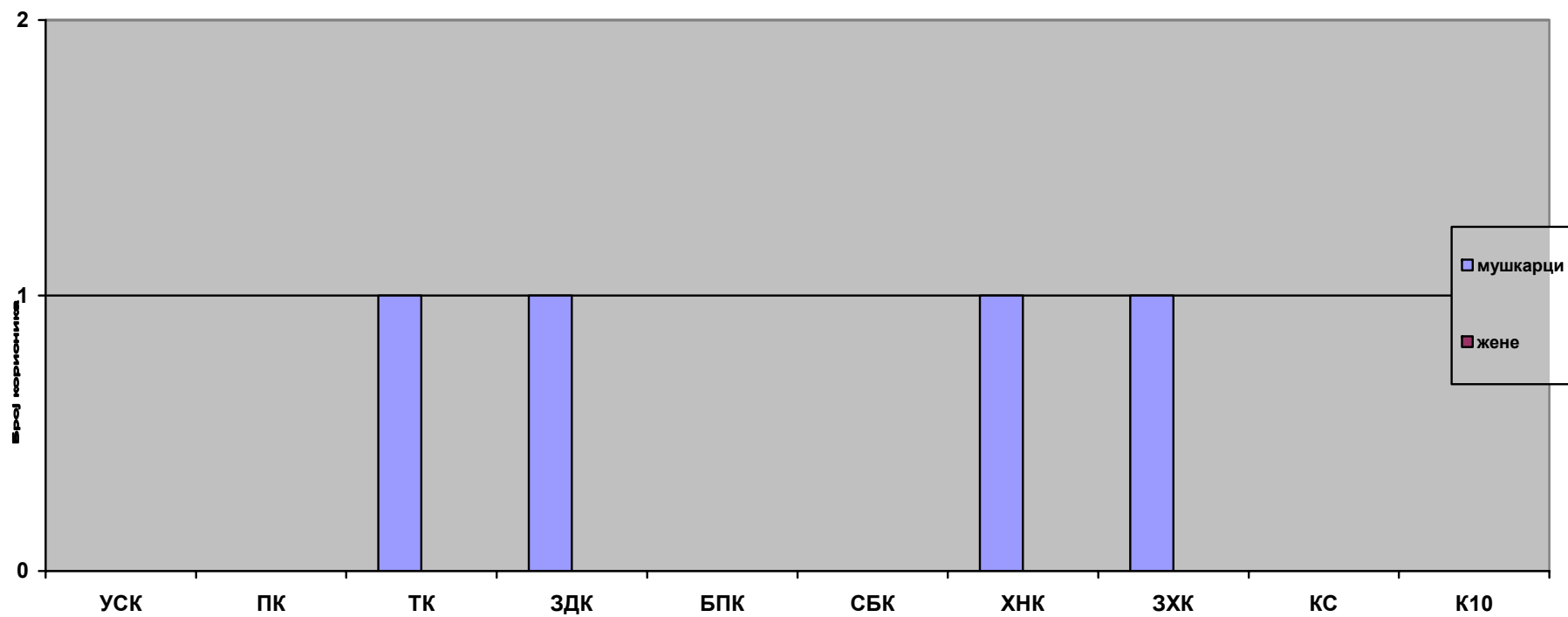
КАНТОНИ	УСК	ПК	ТК	ЗДК	БПК	СБК	ХНК	ЗХК	КС	К10	УКУПНО	
Правна лица	3	0	3	2	1	1	1	1	1	1	14	
Физичка лица	4	0	7	6	1	6	5	4	9	1	43	
Гендер	Мушкарци	1	0	6	3	1	5	4	4	8	0	32
	Жене	3	0	1	3	0	1	0	1	1	11	
Укупно корисника	7	0	10	8	2	7	6	5	10	2	57	

Д/3-2 РУРАЛНО НАСЛИЈЕЂЕ

Расподјела по кантонима на правна и физичка лица и гендер анализа у 2007. години

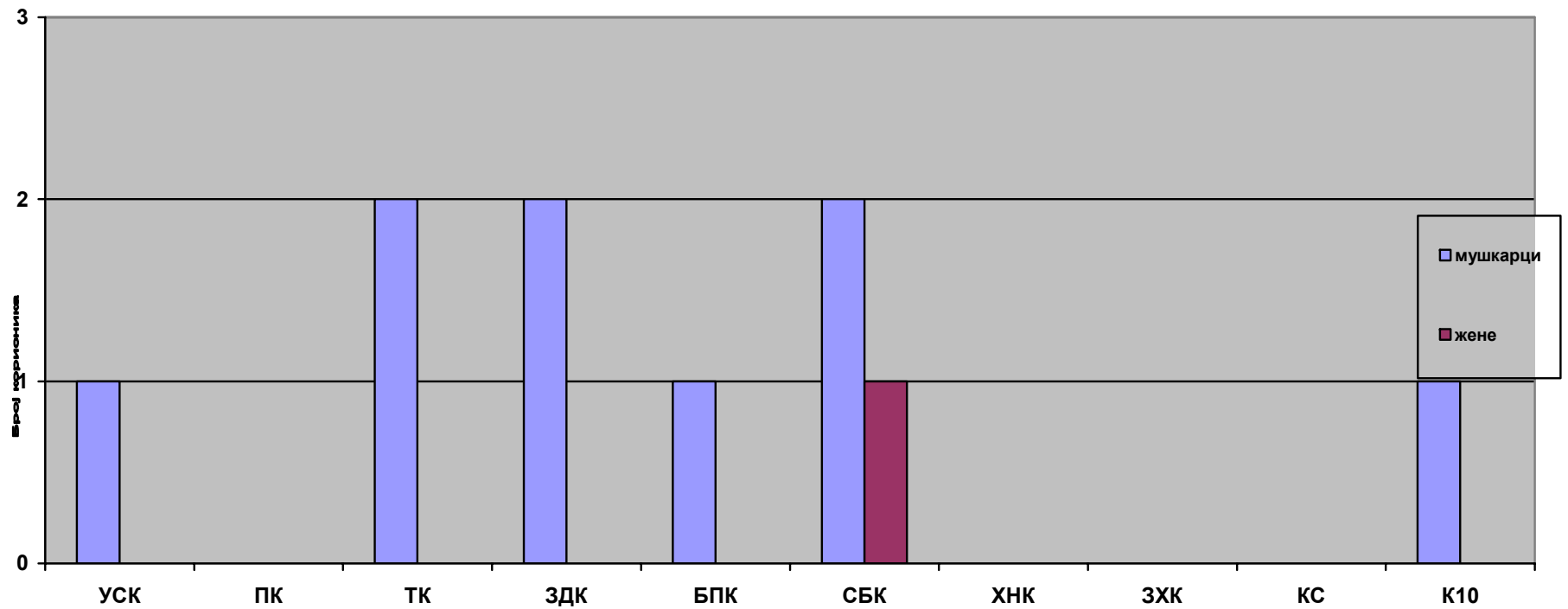
КАНТОНИ	УСК	ПК	ТК	ЗДК	БПК	СБК	ХНК	ЗХК	КС	К10	УКУПНО
Правна лица	1	0	4	1	0	2	3	5	3	1	20
Физичка лица	0	0	1	1	0	0	1	1	0	0	4
Гендер	Мушкарци	0	0	1	1	0	0	1	1	0	4
	Жене	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Укупно корисника	1	0	5	2	0	2	4	6	3	1	24

Д/З-3 АУТОХТОНЕ ВРСТЕ БИЉАКА И ЖИВОТИЊА

Расподјела по кантонима на правна и физичка лица и гендер анализа у 2007. години

КАНТОНИ	УСК	ПК	ТК	ЗДК	БПК	СБК	ХНК	ЗХК	КС	К10	УКУПНО
Правна лица	2	0	2	1	1	1	4	2	5	1	19
Физичка лица	1	0	2	2	1	3	0	0	0	1	10
Гендер	Мушкарци	1	0	2	2	1	2	0	0	1	9
	Жене	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
Укупно корисника	3	0	4	3	2	4	4	2	5	2	29

ДОДАТАК I

Извјештаји женских невладиних организација

а. Фондација локалне демократије Сарајево

1. «СНАГА ЈЕ У ТЕБИ» и «ТИ ТО МОЖЕШ»

Фондација локалне демократије имплементира пројекте «Снага је у теби» (од октобра 2000.) и «Ти то можеш» (од 2002.год), у оквиру којег водимо Сигурну кућу - Склониште за жене и дјецу, жртве насиља у породици и Склониште за дјевојке, жртве насиља (трговине људима, инцеста, проституције), а намијењено је босанскохерцеговачким држављанкама, старосне доби између 12 и 18 година. Од 01.01.2000. до 31.12.2008.год. укупно је реализован 971 пријем.

Врсте услуга које се пружају жртвама насиља у породици у Сигурној кући/склоништу: Психо – социјални третман (индивидуална, групна, супорт, медикаментозна, радно-окупациона терапија); Пружање медицинске и правне помоћи, а у сарадњи са нашим пословним сарадницима (службе социјалне заштите општина КС, полицијске управе, медицинске установе, школе, НВО и др...); Терапијски рад са насилником заједно са службама социјалне заштите КС; Едукативне радионице у циљу едуковања наших корисника на различите теме; Мобилне посјете на терену (посјете породицама бивших корисника склоништа у сврху праћења стања у породици) у сарадњи са надлежним службама социјалне заштите КС; Економско осамостаљивање корисника кроз економско оснаживање (различити видови програма економске подршке за бивше и тренутне кориснике склоништа) – имплементација пројекта УНХЦР – а;

Збирни извјештај о броју примљених корисника Сигурне куће за 2008. год.			
33 жене	43 дјеце	27 дјевојака	Укупно 103

Учешће локалне заједнице у претходној години износило је :
Кантонални центар за социјални рад 242.694,90 КМ

Град Сарајево 20.000 00 КМ

1. «СОС црвена линија» телефон за жртве насиља

Фондација локалне демократије од јуна 2004. године води «СОС црвена линија, телефон за жртве насиља». Циљ је да се помоћу отворене 24-сатне линије омогући пријава насиља, као и могућност интервенције у спречавању насиља.

Статистички преглед СОС позива од 14.06.2004. закључно са 31.12.08. је 4499.

Статистички преглед позива за 2008. годину је 729 позива.

Резултат: Потписано Упутство о поступању по позивима СОС телефона између представника МУП-а Кантона Сарајево, ЈУ Кантоналног центра за социјални рад и ФЛД-а, те успостављен систем хитне интервенције.

2.Јединствени СОС телефон 1265,

На иницијативу Гендер Центра, 26.05.08. потписан је меморандум о сарадњи између Гендер Центра и Центра за социјални рад Јајце, „Фондација локалне демократије“ – Сарајево, „Медица Зеница“ – Зеница „Виве – жене“ – Тузла, „Жена БиХ“ – Мостар, Жене са Уне“ – Бихаћ. На овај начин успостављен је јединствен СОС телефон 1265, за пријаву насиља, за подручје Федерације Босне и Херцеговине.

3. ПРОЈЕКАТ: «МОБИЛНИ ТИМ»

На иницијативу и уз подршку Гендер Центра, Федерално министарство рада и социјалне политике у 2008. години издвојило је износ од 200.000,00КМ за суфинансирање рада 6 сигурних кућа у Федерацији Босне и Херцеговине.

Фондација локалне демократије је добила на располагање 37.500,00 КМ.

У току 2008 године, Мобилни тим је реализовао 36 мобилних посјета.

4.ПРОЈЕКАТ: „Рад са насилником – групе самопомоћи“

У оквиру пројекта «Рад са насилником – групе самопомоћи» укупно је реализовано петнаест група самопомоћи и обухваћено 115 директних корисника пројекта. Министарство социјалне политике, расељених лица и избјеглица Кантон Сарајево 15.000,00 КМ.

5. ПРОЈЕКАТ: „Зелена линија”инфо линија за Б&Х о: насиљу (у породици, трговини људима...), сексуалном узнемиравању; полно преносивим болестима; репродуктивном здрављу; дискриминацији на основу пола

У оквиру Плана акције Популацијског фонда Уједињених нација (УНФПА) за Босну и Херцеговину (2005 – 2008), Фондација локалне демократије је успјешно имплементирала пројекат под називом «Зелена линија». Овим пројектом је успостављена основа за добивање релевантних података и инпута о сексуалним и репродуктивним правима, праву на живот без насиља и дискриминације на основу пола који могу помоћи у дефинисању неопходних статистичких праћења релевантних у Босни и Херцеговини. У 2008. години било је 808 корисника услуга који су тражили информације и помоћ путем телефона или директним контактом са оператеркама Зелене линије. Статистички преглед позива на Зелену линију од 2005. до краја 2008.године је 1.777 позива, од тога мушкараца 495 и 1282 жена.

6. ПРОЈЕКАТ: “Право на живот без насиља”

Пројектом је иницирано унапређење права на живот без насиља рањивих групација (инвалидних лица, дјеце жртава сексуалног и психолошког злостављања), те кроз увођење иновативних пракси унапређење услуга здравствених и социјалних сервиса у у Кантону Сарајево.

Први пут, куповином адекватног телефонског апарата инвалидним лицима је омогућено да зову СОС телефон те пријаве насиље или затраже додатне информације/објашњења (нешто што им је до сада било немогуће учинити).

Пројекат је обухватио више од 250 директних корисника

7.ПРОЈЕКАТ: „Помоћ женама жртвама насиља у породици и трговине људима”

Пројекат покушава помоћи у оним сегментима који су недовољно покривени од инсиституција система и друштва попут: додатне неопходне финансијске помоћи у адекватном функционисању сигурних кућа у Сарајеву, Бихаћу и Мостару, омогућење приступа здравственим сервисима корисница сигурних кућа, које нису здравствено осигуране, обезбјеђење економске самосталности ове циљане групе кроз доквалификације и преквалификације у тражена занимања и вјештине те кроз започињање малих бизниса (самопривређивање) који истим омогућавају економску независност.

Укупан број директних корисника пројекта је 190.

8.ПРОЈЕКАТ: „Јачање капацитета професионалаца за примјену државне стратегије за заштиту дјеце од насиља, злостављања и занемаривања”

Имплементирани пројекат је омогућио професионалцима који раде у систему дјечијег образовања и заштите (школски наставници, педагози, директори, социјални радници, полиција итд.) да кроз низ радионица препознају симптоме насиља, злостављања и занемаривања те да иницирају легалне механизме за заштиту дјеце. Пројектом се допринијело повећању свјесности о проблему насиља и стварању повјерења међу дјецом и родитељима према локалним институцијама и системима њихове заштите од насиља. Јачајући капацитете циљаних 200 професионалаца из Кантона Сарајево ојачани су капацитети одређених јавних институција да користе међународне инструменте за заштиту дјеце од насиља, злостављања и занемаривања.

Уз креирани и дистрибуисани Приручник за професионалце и Сликовнице за дјецу омогућено је практично свим професионалцима да примијене Државну стратегију за заштиту дјеце од насиља, злостављања и занемаривања, а родитељима и дједи, тј. широј јавности да на одговарајући начин приступе рјешавању проблема насиља над и међу дјецом.

Директних корисника пројекта је 800 и преко 3000 индиректних корисника.

9. ПРОЈЕКАТ: «(До)едукације здравствених професионалаца о јединственим приступима у раду са жртвама насиља и насилником»

Овај пројекат настао је као резултат уочених потреба, резултирао је усавршавањем стручњака чији дјелокруг рада обухвата превенцију, едукацију, сензибилизацију, заштиту и свеобухватну помоћ лицима изложеним злостављању и насиљу у породици, што ултимативно води ка дјелотворнијој помоћи и заштити ових лица те нарочито дјецe. Тако су пројектом кроз 4 едукације били обухваћени специјалисти педијатрије ЈУ Дом здравља Кантона као и представници Центра за ментално здравље ЈУ Дом здравља Кантона Сарајево.

Министарство здравства - Кантон Сарајево 5000 КМ

10. ПРОЈЕКАТ: Приручник „Немој ми помагати, научи ме да себи помогнем, ненасиље се учи: Приручник за одрасле”

Пројектом је подржано креирање Приручника: „Немој ми помагати, научи ме да себи помогнем, ненасиље се учи: Приручник за одрасле” који садржи теоретски дио као и практичне радионице које се могу користити у раду са дјецом те у промоцији ненасиља над и међу дјецом.

Министарство образовања - Кантон Сарајево 5000,00 КМ

11.Пројекат: РЕКОНСТРУКЦИЈА ОБЈЕКТА “СИГУРНА КУЋА” У САРАЈЕВУ

Циљ пројекта је био омогућити корисницима Сигурне куће боље услове за живот, школовање, рехабилитацију и укључивање у друштвени живот.

Активности пројекта односиле су се на извршење грађевинских радова свих фаза и то за: тоталну реконструкцију и стављање у функцију нових 100м² простора у приземљу, адаптацију купатила на спрату и у приземљу, система снабдијевања топлом водом, преграђивање постојећих простора ради функционалнијег коришћења, постављање ограда око цијеле парцеле обданишта, реконструкција фасаде, те уређење зелене површине.

Министарство за рад, социјалну политику, расељена лица и избјеглице Кантон Сарајево

99.194,82 КМ

12. Пројекат: Формирање библиотеке у Сигурној кући

Директни циљ пројекта је да се куповином књига те формирањем библиотеке у Сигурној кући корисницима/корисницама обезбиједи неопходни услови за њихову ресоцијализацију као вид радно-окупационе терапије, а за одређене групе корисника/корисница и наставак адекватног школовања.

У оквиру библиотеке набављени су и примјерци професионалних издања, у циљу додатне едукације запослених у Склоништу.

Општина Центар

3.000,00 КМ

13. Пројекат: Дјечије љето 2008.

Пројектом се жели употпунити љетни распуст за дјецу, за које нема адекватних садржаја током љетних мјесеци у граду (Сарајево). Активности пројекта имају за циљ кроз забавно-едукативне програме анимирати и едуковати најмлађу популацију, те им приближити основна знања о животној средини, њеном значају и важности очувања, као и о дјечјим правима и препознавању ризичних ситуација (везаних за насиље, трафикинг, дрогу).

14. ЗНАЧАЈНА АКТИВНОСТ: Кампања 16 дана активизма против родно заснованог насиља

Реализација : 25. новембар – 10. децембар 2008. године

У Босни и Херцеговини заједнички у кампањи шеснаест дана активизма је учествовало више од двадесет невладиних организација са преко педесет различитих активности.

Фондација локалне демократије Сарајево у сарадњи са другим невладиним организацијама реализовала је конференцију за новинаре у Сарајеву 24.11.2008. у 11,55 под слоганом „Зауставите насиље против жена – примијените законе – казните починитеље”.

Најављена прес конференција истовремено се одржала у 5 градова у Босни и Херцеговини. Прес конференцији у Сарајеву присуствовали су представници: Агенције за равноправност полова Босне и

Херцеговине, Гендер Центра и Фондације локалне демократије у име невладиног сектора укључених у кампању.

6. Медица Зеница

Уз директни рад са жртвама трауме и насиља, Медица Зеница проводи и низ едукативних, истраживачких, залагачких и издавачких пројеката усмјерених на промоцију и заштиту женских људских права, превенцију и рехабилитацију од сексуалног и породичног насиља и сузбијање трговине људским бићима.

У периоду од јануара до децембра 2008. у психолошком савјетовалишту Медица Зеница први пут се обратило 149 лица (111 жена, 12 дјеце и 26 мушкараца), а укупан број терапијских третмана / сесија је износио 592. У сигурној кући/склоништу Медица Зеница укупно је боравило 40 лица (19 жена, 7 малолетница од 14 до 18 година и 14 дјеце), а обављено је 740 терапијских третмана/сесија.

Најчешћи разлог обраћања вањском психолошком савјетовалишту Медице Зеница је породична и брачна проблематика, те насиље у породици и браку. Најчешћи разлог боравка клијентица у сигурној кући/склоништу су психолошке посљедице насиља у браку, односно у породици. Клијенти/це су се у вањско психолошко савјетовалиште најчешће јављале самоиницијативно, те посредством породице и пријатеља. У сигурну кућу/склониште Медице Зеница клијентице су најчешће смјештане посредством центара за социјални рад те посредством полиције (ПУ и МУП).

СОС телефон – 032463950/1265 линија за жртве насиља у породици

У периоду од септембра до краја децембра оператерке Медице Зеница су на СОС телефон намијењен за жртве насиља у породици примиле 25 позива и то 22 позива су упућена од жена и 3 позива од мушкараца. Лица су тражила помоћ и подршку због насиља у породици, насиља у заједници, породичне проблематике, сл.

Градови из којих су упућени позиви: Зеница 18, Жепче: 3, Сарајево: 3, Сански Мост: 1

Предузете интервенције од оператерки: психолошка подршка и оснаживање у циљу нормализације психолошког стања лица која су позвала СОС, упућивање у надлежне институције и организације које могу да пруже адекватну помоћ као што су: Савјетовалиште Медица- Зеница 3, ПУ Зеница 7, Центар за социјални рад Зеница 3, Центар за правну помоћ женама Зеница, Кантонални завод за правну помоћ 2, Центар за социјални рад Жепче 3, Центар за ментално здравље 1.

Сигурна кућа Медица Зеница, јануар – децембар 2008. године

Број лица која су боравила у сигурној кући у периоду јануар – децембар 2008. године износи 40 лица, односно, у споменутом периоду обављено је 40 пријема и то:

ПРИЈЕМИ			
жене	дјеца	малолетнице	УКУПНО
19	14	7	40

Старосна доб лица која су боравила, или бораве у склоништу, креће се од 2 мјесеца до 44 године. Малолетнице / адолесценткиње су такође кориснице услуга Медице Зеница и то у доби од 14 до 18 година.

Терапијски рад у сигурној кући / склоништу Медице у периоду:

Укупан број третмана / сесија у сигурној кући/склоништу Медица Зеница за период јануар – децембар 2008. године износи је 740 сесија што, отприлике, износи 740 сати рада.

Како слиједи:

- Индивидуални рад - жене – 404 сесије
- Малолетнице 246 сесија
- Индивидуални рад са дјецом 90 сесија

УКУПНО: 740 СЕСИЈА

Економско оснаживање рањивих скупина:

У циљу економског оснаживања рањивих категорија Медица Зеница је организовала обуке за занимање (кројење/шивање/ тапацирање и фризерски курс). У периоду јануар-децембар 2008. године 27 жена и дјевојака похађало је обуке за занимање и окупациону терапију. Од укупног броја, 19 жена и дјевојака успјешно су завршиле едукацију, положили завршни испит и добиле сертификате. Највеће интересовање учеснице су показале за кројење и шивање - 9 лица, затим фризерски – 8 лица и тапацирање - 2 лица. Због психичког стања 8 лица присуствовало је окупационој терапији у трајању по 2 сата дневно.

МЕДИЦИНСКИ СЕРВИСИ

У овом извјештајном периоду, у стационару Медице пружено је 156 медицинских интервенција и консултација.

Пацијентке су се најчешће жалиле на главобољу, желучане проблеме, менструалне тегобе, нервозу, зубобољу, прехладе, несаницу, проблеме са уротрактом, те повреде.

У току 2008. године на болничко лијечење су упућене 2 пацијентке, на специјалистички преглед упућено је 39 клијенткица, а на лабораторијске претраге упућено је 8 клијенткица.

Едукације одржане за клијентке смјештене у сигурној кући у наведеном периоду

Медицинске сестре су одржавале едукације о темама:

- «Самопреглед дојке» - одржане 4 групне едукације
- «Начин и разлози кориштења теста на трудноћу» - одржана 1 групна едукација
- «Одржавање личне хигијене и хигијене простора за становање» - одржано 6 групних едукација
- «Одржавање личне хигијене и хигијене простора за становање» - одржано 10 индивидуалних едукација
- «Планирање породице и контрацепција» - одржано 8 групних едукација
- «Менструација» - одржано 7 групних едукација
- «Анатомија женских полних органа» - одржане 4 групне едукације
- «Сексуално преносива обољења» - одржане 4 групне едукације

Залагање у заједници за адекватнију финансијску подршку:

У циљу обезбјеђивања сигурније интеграције Медице Зеница у постојеће социјалне и здравствене системе и уврштавања у буџет Општине Зеница и Зе-до кантона, као и Федерације Босне и Херцеговине и Босне и Херцеговине формирана је радна група која од 2006. године покушава адекватније да ријешити финансирање Медице Зеница да се не би десило да се ова организација угаси са повлачењем међународних донатора.

Резултати радних састанака, лобирања и залагања виде се кроз показани интерес и спремност представника Министарства за рад и социјалну политику Зе-до кантона да разговарају о партнерству са Медицом Зеница. У 2008. години Зе-до кантон је пружио и финансијску подршку Медици Зеница у износу 14.000КМ, а у 2009. години Медица Зеница очекује адекватнију финансијску подршку Кантона за рад Сигурне куће и савјетовалиште. Општина Зеница је у 2008. години пружила финансијску помоћ за рад Медице Зеница у износу 24.000КМ, уступила 4 просторије за рад савјетовалишта и кризног центра, бесплатно и уз плаћене режијске трошкове. Први пут је Медица Зеница са Сигурном кућом уврштена у стратешки документ Општине Зеница „План развоја социјалне заштите на подручју општине Зеница 2009.-2013“. Уврштавању у наведени стратешки план на локалном нивоу значајан допринос је дала радна група. У јуну 2008. године потписан је и протокол са Кантоналном болницом у Зеници којим су омогућене бесплатне медицинске услуге за жене и дјецу који су смјештени у Сигурној кући без обзира да ли имају здравствено осигурање или не. У 2008. години за активности Сигурне куће тј. психо-социјалну подршку и економско оснаживање финансијску подршку, 30.000КМ је пружило Федерално министарство рада и социјалне политике.

Медица Зеница је склопила са појединим институцијама и организацијама протоколе о сарадњи с циљем интеграцију Медице у психосоцијални и здравствени систем заједнице, као и максимално кориштење постојећих ресурса Медице Зеница, али и ресурса у заједници.

Медијска кампања

Током 2008. год. Медица Зеница је активно радила са медијима и била заступљена у јавности.

Електронски и принтани медији су пратили активности Медице Зеница, неки од њих су: РТВ Зеница, БМ Радио, ИЦ Какањ, ФТВ, Радио БХ1, БиХ ТВ, Наша ријеч-Зеница, Ослобођење.

Током 16 дана активизма борбе против насиља над женама јавни сервис (РТРС, ФБиХ и БХТВ) као и локални медији су коректно изјештавали о активностима у Босни и Херцеговини. Медица Зеница је креирала спот за помоћ и заштиту женама и дјечи жртвама насиља и промовисала СОС телефон за жене и дјецу жртве насиља. Спот је емитован на 4 локалне радио-станице током 16 дана активизма, почевши од 25.11.2008. па до 10.12.2008. године. Урађени су памфлети и дијељени су током уличне акције, а постери су полијељени у граду и околним мјестима да би грађанство било информисано о 16 дана активизма, али и сензибилизирано за проблем родно заснованог насиља. Ове активности су биле саставни дио заједничких активности невладиних организација које су креирале овогодишњи календар активности поводом 16 дана активизма борбе против насиља над женама. Двадесет и двије невладине организације су имале јасну поруку према властима у Босни и Херцеговини да се казне починиоци насиља и заустави насиље над женама. У 16 дана активизма, заједно са Медицом Зеница укључили/е су се представници/це државних институција: Министарство за рад, социјалну политику и избјеглице Зе-до кантона, Општина Зеница, Центар за социјални рад Зеница, ЈУ Дом породица као и невладине организације Романо Центро и Учитељ без граница Зеница.

Едукација

У 2008. години Медица Зеница је у партнерству са Друштвом социјалних радника Зе-до кантона наставила сарадњу на реализацији пројекта „Заједно мијењамо лоше навике“. Основ за реализацију овог пројекта садржан је у наведеном Протоколу о сарадњи између Медице Зеница и Друштва социјалних радника Зе-до кантона. Том приликом организован је семинар, којем су присуствовали професионалци центара за социјални рад са подручја Зе-до кантона и општинских служби за социјалну заштиту општина Зе-до кантона.

Тема семинара »Родно засновано насиље и насиље у породици« је обрађена са социјалног, психолошког и правног аспекта, а семинару су присуствовала 23 лица.

Истраживања:

Кроз реализацију Пројекта „ Прекогранична сарадња у сјечавању насиља над женама и дјецом“, који је реализован у периоду од јула до децембра 2008. године, остварен је приказ стања у области насиља у породици који се заснива на прегледу сјрајешких докумената који су усвојени, или су у нацрту, па су у процедурама јавних расправа, анализа постојеће лејислативе у области насиља у породици, те искуства чланица невладиних организација које су учествовале или учествују у радним групама за израду сјрајешких докумената, као и анализа ујешника који су циљано израђени за институције и организације које се баве ишањем насиља у породици.

Такође је урађено истраживање о полно заснованом насиљу и насиљу над дјецом „Дрући поглед на врх леденог бријега“. Истраживање је проведено на два територијална подручја: Зеница (600 испитаница) и Модрича (100 испитаница). Истраживање је објављено и публиковано.

ц. Виве жене Тузла

У току 2008. Виве жене су активно учествовале у креирању стратегије за превенцију насиља у породици у Федерацији Босне и Херцеговине, која предвиђа бројне активности свих релевантних актера и институција које се баве насиљем у породици. Виве жене у својој основној дјелатности имају психо-социјални рад са жртвама, али исто тако на «макро» нивоу, тј. шире друштвене заједнице, заједно са другим организацијама раде на сензибилизирању јавности о овој проблематици и пружају тренинге за професионалце а све то у склопу примарне превенције.

Имплементација психосоцијалног програма заштите жртва насиља

1. Кључна група корисника

- Жене и дјеца у акутној кризи као посљедица злостављања у породици
- Породице са поремећеним односима као посљедицом насиља

У овом извјештајном периоду у Центру Виве жене на третману (стационарни и амбулантни третман) су биле :

176 жене и 56 дјеце.

Од тога, 30 жена су биле акутне жртве насиља у породици (изложене живојној опасости) док је остали број корисница жртва дугогодишњег насиља у породици и са њима се више радио амбулантни третман.

Све су кориснице са подручја ТК. Већина жртва насиља у породици у наш Центар буде упућена од центра за социјални рад, полиције, на захтјев других НВО. Одређени број корисница обрати нам се самоиницијативно.

Када дефинишемо наше кориснике, можемо их приказати кроз следећу структуру:

Стационар: 30 жена и 31 дијете

- жене и дјеца, жртве насиља у породици, који су примљени као кризна интервенција а у стању су социјалне и психолошке потребе.

Амбулатно савјетовалиште: 146 жена и 25 дјеце

- породице са поремећеним односима и везама,
- васпитно занемарена и запуштена дјеца,
- лица изложена злостављању и насиљу у породици,
- лица са друштвено негативним понашањем.

Стационар /»склониште«

Мултидисциплинарни тим стручњака различитих профила од којих сваки може да буде укључен у вођење случаја представља основу рада у Центру. Тим броји 16 чланова (три психолога - психотерапеута, боди терапеут, два социјална радника, један педагошки радник, медицинска сестра, докторица, правница), а чланови тима састају се редовно, једанпут седмично на својим стручним састанцима.

Мултидисциплинарни тим функционише на бази вођења случаја: за сваког клијента задужена је једно стручно лице које координише и супервизира све активности током клијентовог третмана.

Активности су: Индивидуална психотерапија, Групна психотерапија, Индивидуална боди терапија, Групна боди терапија, Породична терапија, Партнерска терапија, Индивидуално социјално савјетовање, Индивидуално правно савјетовање, Педагошки рад са дјецом, Педагошки рад са мајкама, Медицинска подршка.

Резултати након психотерапеутичког третмана

- 176 жена корисница примило адекватну помоћ у нашем центру
- 30 жена и 31 дијете добили интегралан стационарни третман
- 146 жена и 25 дјеце добили континуиран амбулантни третман и психо-социјалну помоћ
- 65% корисника постигло стабилност менталног и физичког здравља
- 85% корисника показало смањење интензитета симптома
- 90% корисника показало смањење употребе лијекова за смирење у току третмана

д. Каритас Мостар

Каритас Мостар нема за свој првобитни циљ остваривање равноправности полова, но водећи рачуна о достојанству и правима свакога човјека, унапређује и равноправност полова.

Од 53 стално запослена лица у разним установама и пројектима мостарскога Каритаса 45 су жене. Већина корисника наших услуга су такође жене.

Овако је изгледала ситуација клијената у 2008. години што се тиче Прихватилишта за жене и дјецу у невољи „Мирјам“ и Породичног савјетовалишта:

Број клијената	Број разговора	Жене	Мушкарци	
139	406	96	43	
укупан број смјештених лица	од тога жена	од тога дјеце	смјештај до 3 мјесеца	смјештај преко 3 мјесеца
7	3	4	4	3

Таблица 2. Жртве насиља смјештене у прихватилиште „Мирјам“ у 2008. години

Друге сродне активности:

У оквиру пројекта превенције трговине људима који финансијски подржава ЦРС одржано је 17 сусрета на 4 локације с циљем едукације младих људи. Учествовало је укупно 54 младих у доби од 15 до 20 година.

С циљем економског оснаживања жена проведен је пројект развоја пчеларства, у којем је одржан курс за 20 жена и набављено 35 кошница са припадајућом опремом за производњу меда за 7 незапослених жена.

Проведена је медијска кампања „Здрава породица – здраво друштво“ уз израду и дистрибуцију промотивног материјала, 3 јавне трибине, гостовање на 2 радио-станице.

Као предавачи учествовали смо на Јесењој породичној школи у Дубровнику (теме: насиље у породици, савјетовање као процес).

Сарадња/умрежавање са сродним институцијама:

- Центри за социјални рад (Мостар, Чапљина, Посушје, Љубушки, ш. Бријег)
- Центар за ванболничко лијечење овисности Мостар
- СОС Киндердорф Мостар (потписан споразум о сарадњи на пројекту јачања социјално угрожених породица)
- Жена БиХ (Протокол помоћи жртвама насиља у ХНК)
- Дом здравља Мостар
- Средња медицинска школа Мостар
- Удруга обољелих од ПТСП-а Мостар
- Поједини љекари и одјели Клиничке болнице Мостар

Финансирање:

Одобрена новчана средства из државног буџета у 2008. јесу она Владе Федерације за сигурне куће. Од одобреног износа (37.500,- КМ) у 2008. години на наш рачун за потребе прихватилишта „Мирјам“ уплаћено је 18.750,- КМ.

е. Жена БиХ Мостар

У току 2008.године провели смо низ активности у циљу остваривања принципа равноправности полова.

Највећи број наших активности се тиче проблема насиља у породици и трговине људима тако да смо:

- у оквиру пројекта „Развијајмо свијест људи кроз промоцију и афирмацију права жртва насиља у ХНК“ подржаног од Европске уније, одржали 3 радионице са полицајцима из свих ПС у ХНК. Радионицама су присуствовала 53 полицајца;

- укључили у активности превенције насиља у породици вјерске заједнице и то СПЦ и ИЗ Мостар, чији су представници били укључени у радионице као предавачи;
- са представницима вјерских заједница одржали 7 радионица у руралним подручјима ХНК, којима је присуствовало 86 жена;
- у активности потпуног рјешавања случајева насиља кроз Координационо тијело укључивали локалне заједнице у ХНК;
- у активности Координационог тијела за борбу против насиља у ХНК укључили и гендер комисију Града Мостара као представника гендер механизма на локалном нивоу у ХНК;
- израђени и промотивни материјали и дистрибуисани по ХНК;
- израђена два ТВ спота која су емитована на регионалној ТВ – РТМ;
- израђен радио јингле и емитиран на 5 локалних радиостаница: Радио Мостар, Радио Мир Међугорје, Радио Коњиц, Радио Јабланица и Радио Добре вибрације.

Подршка жртвама насиља је обезбијеђена кроз СОС телефон, Мали телефон и Сигурну кућу. Са називаоцима или лицима која нас директно контактирају ради тим сачињен од правнице, психологиње, педагогице и социјалног радника. Експерти других профила се укључују по потреби. Током 2008.године на СОС телефон је било упућено више од 130 позива везаних за насиље.

У Сигурну кућу је било смјештено 8 жртва насиља и 2 жртве трговине људима.

На Мали телефон – дјечји СОС телефон је остварено више од 130 позива везаних за различите облике насиља над дјецом. Рад Малог телефона је малим средствима подржало и Министарство цивилних послова Босне и Херцеговине (износ 5.000 КМ).

Као и протеклих година средства за рад Сигурне куће су малим дијелом обезбијеђена од Града Мостара (у износу од 6000 КМ годишње) те ове године од Министарства рада и социјалне политике ФБиХ у износу од 30.000 КМ.

Удружење „Жена БиХ“ је такође координисало активности испред НВО у току успостављања јединствене СОС линије за Федерацију Босне и Херцеговине те потписало меморандум о сарадњи о успостављању и начину функционисања СОС телефона са Гендер Центром.

У оквиру пројекта „Социјална сигурност дјече тиче се свих нас“ подржаног од УСАИД И СТЦ УК развили смо документ „Како препознати насиље над дјецом и помоћи дјетету жртви насиља“ – Приручник за професионалце и дистрибуисали га у институције и организације у ХНК.

У оквиру пројекта „Јачање антитрафикинг мреже на Западном Балкану“, подржаног од АДА и CARE INT NWB удружење је организовало семинар са циљем: потпуни увид у тренутну позицију везану за домаће жртве трговине људима и препоруке за њихову бољу заштиту, рехабилитацију и реинтеграцију те презентовање рада РИНГ мреже представницима институција и јачање њихове сарадње те Регионалну конференцију о сузбијању трговине људима.

Заједно са другим женским НВО провели акцију „16 дана активизма против насиља над женама“ кроз медијска обраћања, дијељење промо материјала, слање дописа представницима извршне и законодавне власти везано за уврштавање жртва насиља у законе о основама социјалне заштите.

Везано за Активности у области јавног живота, учествовали смо у реализацији пројекта “Женска изборна кампања – локални избори 2008“ заједно са НВО, чланицама женске мреже, под називом „Жену за промјену“. У оквиру овог пројекта апеловало се на грађанство да на изборним листама дају глас женама кандидаткињама, без обзира на то коју политичку странку представљају.

ф. Жене са Уне Бихаћ

У протеклој години наша организација је имала сљедеће активности: - радили смо пројекат „У центру моћи“, са женама у извршној и законодавној власти - укључили се у кампању „16 дана активизма“ са "Удружене жене Бања Лука" и "Жене женама " Сарајево - присуствовали у Хаагу великој међународној мировној конференцији и маршу мира 21.09.2008 - учествовали на балканској конференцији -"Руралне жене" у Скопљу на изради стратешког плана одрживости жена на селу. У прошлој години укупно у склоништу смо имали 24 жртве породичног насиља, од Општине Бихаћ смо добили 20.000 КМ, од Владе Кантона 10.000 КМ, а од Федерације Босне и Херцеговине 35.000 КМ.